

tv-15 naš TOVARIS

Št. 26-27
4. julija 1984
Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Ob dnevu borca čestitamo vsem borcem in aktivistom, ki so izbojevali svobodno domovino in tudi še danes pomagajo graditi lepši jutri!

RO ZZB NOV Slovenije
RK ZRVS Slovenije
Uredništvo TV-15

Smo močnejši od časa in težav

Dan borcev 4. julij je eden od zgodovinskih mejnikov naše revolucije. Spominja nas na leto 1941, na najtežje in hkrati najslavnejše obdobje naše zgodovine. Goloroki smo se uprli najmočnejši vojaški sili tistega časa in uspešno ter brezkompromisno nadaljevali boj kljub strahovitemu nasilju okupatorja in sil kontrarevolucije. Na smrt obsodeni nismo imeli več kaj izgubiti. Izpod vislic in izpred fašističnih cevi, uperjenih v naše prsi, ni bilo druge izbire kot pot, ki jo je pokazala komunistična partija. Izčrpani, z milijoni grobov in oropani vsega smo zmagoslavno dosegli naš cilj – svobodo. Toda to ni bila samo svoboda brez okupatorja, temveč tudi svoboda v izbiri poti naše prihodnosti, poti v socialno pravičnejšo in humano družbo.

Ceprav smo pot izbrali sami, ni bila lahka. Neštetokrat se je naša revolucija na njej našla pred hudimi preskušnjami. Visoka zavest, odločnost in hrabrost ter moč, da premagamo lastne slabosti in ovire so zagotovili, da je naša revolucija po vsakem zastoju pogumno nadaljevala pot k cilju, ki ga je vizionarsko opredelila zveza komunistov, ki so jo vodili velikani naše revolucije.

Učili smo se na napakah in uspehih, lastnih in tujih, in tako postopoma prebijali in utrjevali pot samoupravnemu socializmu.

Sedaj smo spet pred preizkušnjo, verjetno največjo po informiroju. Na sedanji stopnji našega družbenega razvoja je glavno protislovje izraženo v konfliktu med samoupravljanjem in etatizmom, ostanki državnega monopola ter tehnokratskimi silami. Krepitev etatističnih in tehnokratskih sil že resno ogroža bistvene pravice delavskega razreda in blokira delegatski sistem. Določbe se ne ujemajo z ustavnimi načeli. Samoupravno sporazumevanje in družbeno dogovarjanje se vse večkrat spreminjata v politična pogajanja in kompromise nosilcev parcialnih interesov. Erozijska družbene etike in morala, izraženi s pojavi korupcije, privilegijev in brezobzirnim napadanjem na družbeno premoženje, opozarjata na odločen boj in reafirmacijo norm naše etike, ki je tako visoko krasila revolucionarje, borce in graditelje socializma med NOB in v povojnem obdobju.

V teh težkih gospodarskih in političnih razmerah, notranjih kot mednarodnih, smo soočeni s še večjo aktivnostjo protisamoupravnih in protirevolucionarnih sil, ki izrabljajo naše težave ter nastopajo vse bolj agresivno. Ne samo, da poskušajo prevladati odgovornost za gospodarske težave na samoupravljanje, predržno ponujajo razne vrste preživelih sistemov za težko izbojevano socialistično samoupravno demokracijo. Odprto blatijo revolucijo z objavljanjem kvaziznanstvenih besedil, ki brezobzirno in tendenciozno ponarejajo zgodovinske resnice. Nacionalisti in iredentisti so zapustili ilegalno v napadih na avnojsko Jugoslavijo.

Vendar nas vse te težave ne bodo prestrašile in demoralizirale. Pot revolucije ni ravna, to vemo iz lastnih in tujih izkušenj. Za nas ni bilo, ni in ne bo brezizhodne situacije. Odločno podpiramo poziv članstvu zveze komunistov, da se ustvari idejno in akcijsko enotnost. In ko bo prišel ta odgovor članstva vodstvu, bo treba odločnosti, hrabrosti in enotnosti, da se dogovor izvede. Jasno je, da so potrebne takojšnje spremembe, da je dozorela zavest o nujnosti spremembe v družbi. To pa je povezano z osebno in kolektivno odgovornostjo konkretnih posameznikov in institucij. Prav to mora dati odgovore, kako naj se združeno delo znebi tehnokratskega varuštva, kako naj delavski razred postane subjekt odločanja, saj ne samo, da ni na nikogar prenesel te svoje pravice, celo odvzel jo je lastni avantgardi. Torej je račune treba razgrniti pred njim.

Za nami so časi, ko so bile ogromne revolucionarne izkušnje tovarišev Tita in Kardelja močna utež pri naših opredelitvah. Sedaj moramo pri odločanju, kaj je za naš družbeni in gospodarski razvoj napredno, kaj pa ga zavira, dodatno dokazovati ne samo sami sebi, marveč tudi v vse bolj zaostrenem boju s protisamoupravnimi silami.

Zveza borcev izraža globoko prepričanje o pravilnosti izhoda iz sedanjih težav, ki jo je nakazala zveza komunistov, to je krepitev delegatskega sistema in programa gospodarske stabilizacije. Zavedamo se, da bomo imeli tudi izgube, a prepričani smo v zmagovit izhod. Prepričani smo, da smo močnejši od časa in težav. Od leta 1941 so to že neštetokrat dokazali vsi borci in graditelji samoupravnega socializma, ki je naša neomajna in trajna opredelitev.

Lado Kocijan

Letna skupščina ZZB NOV Slovenije – str. 2, 3, 4

Sklepi, sprejeti na letni skupščini ZZB NOV Slovenije, bodo objavljeni v eni prihodnjih števil. Besedilo sklepov, ki je bilo poslano občinskim organizacijam ZZB NOV, bo dopolnjeno z morebitnimi pripombami članov teh organizacij.

Seja RK ZRVS Slovenije – str. 5

Letna skupščina ZZB NOV Slovenije

Izročila NOB so ustvarjalna moč sedanjosti

Borci se bodo odločno spopadali z vsemi razvojnimi in stabilizacijskimi problemi naše družbe

Dne 28. junija je bila v Ljubljani letna in volilna skupščina ZZB NOV Slovenije. Sprejeto je bilo poročilo o delu borčevske organizacije v obdobju med lanko in letošnjo skupščino. To poročilo je bilo sestavljeno predvsem z željo: prikazati, kako je borčevska organizacija delovala v stabilizacijskih razmerah in v političnem sistemu socialističnega samoupravljanja. Nadalje je poročilo obdelalo, kako so borci sodelovali z drugimi organi in organizacijami znotraj SZDL; kako so izpolnjevali svoje naloge organi ZB, od predsedstva RO in njegovih komisij do organizacij v občinah in KS; kolikšna je bila učinkovitost organizacije na področjih, kot so ohranjanje in razvijanje izročil NOB, sistem socialne varnosti, SLO in družbena samozaščita ter

mednarodna kadrovska in finančna politika. Znamen del poročila je bil namenjen prikazu borčevskega kulturnega snovanja: v glasbeni in likovni umetnosti, knjižničarstvu, založništvu itd. V sklepnem delu dokumenta sta bila podana tudi finančno poročilo RO in poročilo nadzornega odbora ZZB NOV Slovenije.

Hkrati z delegati borčevskih organizacij so bili na skupščini navzoči najpomembnejši predstavniki našega družbenopolitičnega življenja France Popit, Viktor Avbelj, Andrej Marinc, Vinko Hafner, Marjan Orožen in drugi.

Uvodni govor pred razpravo je imel dosedanji predsednik ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik.

rodov in narodnosti, je tudi danes zveza borcev lahko in mora biti pomemben dejavnik političnega življenja. Zanj se vedno velja Kardeljeva ocena, kot je veljala včeraj, da revolucionarne izkušnje in nesporna politična in moralna sila tako posameznih članov kakor cele organizacije zahtevajo intenzivno demokratsko angažiranje borcev v političnem sistemu. Če smo tukaj, z dragocenimi političnimi, razrednimi, obrambnimi, kadrovske in drugimi izkušnjami, potem je koristno te izkušnje

moupravnih interesov rinejo povsem drugam. Skoraj neoviranim objavljanjem pogledov, ki so v nasprotju z ustavnimi opredelitvami in programom zveze komunistov in SZDL, se ta proces žal razrašča. Čestokrat tudi odzivanje na te pojave ni enotno, sistematično in organizirano.

Stališč do teh vprašanj ne dopolnjujemo niti znotraj naših vrst, kaj šele, da bi se pravočasno spopadli tam, kjer ti pojavi nastajajo in tako dali podporo tistim, ki so v svojih okoliščinah v boju proti tej plimi »zmagovitega pohoda« formalne demokracije prepuščeni sami sebi. Tako se dogaja to, da v družbi postopoma dobivajo tako imenovane opozicijske sile privilegiran položaj. Ne nosijo nikakršne bremena v stabilizacijskih naporih naše družbe. In ne odgovornosti. Imajo le vlogo kritičnega opazovalca in svobodo ponujanja rešitev, ki naj bi samoupravni sistem zamenjale z modelom zahoda in morebiti celo vzhoda. Za obracun s temi silami je treba zagotoviti enotne poglede na vsa bistvena vprašanja našega družbenega življenja in njihovega prihodnjega razvoja. Zlasti v zvezi komunistov je potrebno na osnovi demokratičnega centralizma zagotoviti spoštovanje enotnih pogledov ter počistiti tisto, kar nima zveze z našimi dogovori. Urediti je treba finančno politiko.

Demokracija seveda. Toda tega, da imajo sile, ki prikrito ali pa celo odkrito strežejo po biti našega sistema, na voljo sredstva skoraj, kolikor jih zahtevajo, naš časopis TV-15 pa se mora ponižujoče bojevati za obstoj, ne moremo razumeti. Občutek za pravico nas še zdaleč ni zapustil.

Ne smemo dopustiti razvrednotenja NOB

Naša organizacija mora nenehno ustvarjati ozračje za pravično oceno našega zgodovinskega deleža, vračati vse poizkuse razvrednotenja NOB, pa naj gre za razne verbalne izpade ali za sistematično prizadevanje za »popolno resnico« v narekovajih. Slabo in zaskrbljujoče bo, če bo spopad s temi pojavi slonel samo na naših ramenih, če se bomo morali borci sami spopadati s tistimi, ki skušajo iz NOB izbrisati temeljne človeške in moralnopolitične vrednote in jih nadomestiti s slabostmi in napačnimi potmi, ki so nas v boju resnično spremljale. Toda niti v enem samem trenutku niso prevladale, ker smo se z njimi uspešno spopadli. Nenehno ponavljamo, da nikoli nismo zavračali kritičnega odnosa do preteklosti. Nikoli nismo popustili tistim, ki bi iz nje radi napravili mit, jo konservirali kot nekaj nesprejemljivega, za vse čase veljavnega, in tudi ne tistim, ki jo hočejo razvrednotiti, ki jo podcenjujejo.

Naša dolžnost doslej kot poslej je posredovati kar najbolj nepristranski, stvaren pogled na bližnjo preteklost. Ob občutkih iz te dobe želimo torej v nepre-

Borci hočejo sodelovati pri urejanju težav

Notranjih in zunanjih težav nam ne manjka, je dejal govornik. Toda ogromna večina naših ljudi si resno prizadeva, da bi te stiske prebrodili.

Potem je nadaljeval:

Na sedanje družbene in obenem varnostne razmere vplivajo predvsem zadeve, povezane z našim ekonomskim razvojem. Z uresničevanjem, oziroma z neuresničevanjem stabilizacijske politike, s pojavi vse večjega administriranja ter zaradi tega vedno bolj nestalnimi pogoji gospodarjenja.

Vedno več je prekinitev dela in izsiljenih sestankov, za katere je značilno, da ne gre le za odpor do notranjih slabosti v samoupravnih odnosih ali nepravilnosti pri delitvi osebnih dohodkov, temveč tudi za opozarjanje na zunanje vzroke, na možnosti za ustvarjanje dohodka, na pogoje gospodarjenja in dogovarjanja in podobno.

Precejšnja rast cen in obveznosti organizacij združenega dela, izgube, predpisi o omejevanju izplačil osebnih dohodkov v organizacijah z izgubami, počasnejša rast realnega dohodka, skokovitost življenjskih stroškov in podobno porajajo čedalje več socialnih stisk, zlasti pri delavcih z najnižjimi osebnimi dohodki, pri upokojencih. Nastajajo pa tudi resne težave v nekaterih dejavnostih, kot so prosveta, zdravstvo in podobno.

Žal nam zaostrovanjem gospodarskih težav rastejo tudi nezakonito poslovanje, špekulacije in kriminal.

Ljudje vidijo napake

Premišljujemo človeku se zastavlja veliko vprašanje. Ne primer, kako je z znanostjo pri nas, kaj z naporiti vstrib ali vsaj ne bistveno zaostajati za razvojem v svetu. Ali resnično izrabljamo tisto, kar je, kar imamo, zlasti mlade ljudi, kar se nam ponuja, kar se je že uveljavilo v tujini. Ali je narobe, in se nam tudi na tako občutljivem področju že vsiljuje birokracija in samovolja. Po tem, koliko se potuje v tujino, z jugoslovanskim vrhom na čelu, bi pričakovali spodbudo za uvajanje tistega, kar je na tujem novo ali boljše od našega, v našo prakso, da bi učinkovito prispevalo k izhodu iz naše sedanje zagate.

Če to spada v kadrovske politiko, bi lahko rekli še kaj. Nič ali zelo malo se je po Jugoslaviji spremenilo okrog enoletnega mandata, čeprav o njem vse več ljudi prihaja do absurdnega sklepa.

Ali pa, kakšen nesmisel je nastal pri pravkar oblikovanem zveznem izvršnem svetu zaradi tako imenovanega republiškega in pokrajinskega ključa. Milka Planinc je v svojem nastopnem govoru dejala, da nekaj svojih novih sodelavcev v ZIS ne pozna niti ne pozna njihovega dela in da pač zaupa telesom samouprave, ki so jih poslala za njene najožje in najbližje pomočnike po republiškem in pokrajinskem ključu. Če kdaj, bi danes v zvezni vladi potrebovali najboljše, kar premore naša skupna dežela, ne pa da se gremo kadrovske ključke, kjer se lahko koga na tak način, prek ključa, znebijo. Pri kadrovske politiki bi morali vsi ukrepati tako, da se pri delu in življenju uveljavljajo ljudje, zvesti samoupravniemu socializmu, ki ne bodo vsiljene avtoritete, marveč bodo ugled pridobili s tem, kar so, kar nosijo v sebi, kar kažejo, s čimer se uveljavljajo v svojem delovnem in družbenem okolju.

Mladini moramo bolj zaupati

Povsem pa moramo pokazati vse zaupanje mladim ljudem in njihovi veri v družbeno ureditev. Ogromna večina mladih stoji trdno na stališčih pravega socializma, kakor smo se mi, ko smo bili mladi, trdno oklenili Osvobodilne fronte in bili pripravljeni na žrtve, da se uresniči njen program. Zato z zaupanjem glejmo mlade, pomagajmo reševati njihove težave, njihove politične odklone, ki tu in tam nastajajo. Predvsem pa pomagajmo reševati njihovo prihodnost, brezposelnost, bivalne razmere, šolanje, da bodo lahko učinkovito posegli v boj za napredek in da bodo lahko učinkovito prevzeli in razvijali našo dediščino.

Čeprav nam političnih sklepov o reševanju mla-

dinskih in drugih gospodarskih in političnih zagat ne manjka, pri uresničevanju dogovorjenega marsikdaj doživljamo nekakšno neobogljeno in neučinkovitost, kakor da med besedami in dejanji namerno puščamo razlike.

Poštena kritika, ne pa kritiziranje

Vsesplošna kritičnost, ki danes prevladuje v družbi, nikakor ne sme biti sama sebi namen, marveč je lahko le eden od pogojev, ki naj spodbujajo stvarne delovne dogovore, spodbuja delo in njegovo pošteno oceno in podžiga delovni zagon.

Izjemno stanje, ki ga doživljamo, kot v vsestransko politično vrenje. Ali delamo razumno? Ni pri tem preveč ponavljanja, preveč zavajanja, političnega prenatzejanja, slepljenja, podučevanja, premalo pa stvarnega dogovarjanja, ki naj pelje k otipljivim ukrepom in neposredni akciji. Ves politični napor v vseh sestavinah fronte organiziranih sil z zvezo komunistov na čelu moramo čim bolj usmeriti v strugo splošne ustvarjalnosti, politične trdnosti in oprijemljive odgovornosti. Vsesplošna kritičnost, ki čedalje bolj preteča v skoraj izključno merilo vsega, kar je in kar nastaja v družbi, skokovito zamegljuje dosežene možne pozitivne tokove in malokrat praktično onemogoča tista gospodarska, kulturna, vzgojna, upravna sistemska in druga vprašanja, ki terjajo sicer razumno kritično, toda predvsem stvarno, otipljivo uresničevanje. Kritika, ki leti na vse in vsakogar, kritika, ki obenem ne ponuja boljših rešitev od kritiziranih, v bistvu ne zadene nikogar, zlasti pa ne tistega, ki bi ga dejansko morala. Takšna kritika dela nekaj drugega: načinja naš družbenopolitični sistem, ga predstavlja kot neobogljeno, današnjim razmeram neustrezno, kar naj privede do njegove spremembe. Takšna kritičnost je utiranje poti bodisi političnemu pluralizmu, ki naj bi zamenjal samoupravni sistem in pluralizem njegovih interesov ali centraliziranemu vodenju države.

Če kaj, potem je v tem trenutku potrebno tudi s te naše tribune nasloviti odlo-

Janez Vipotnik

čen poziv vsem delovnim ljudem, ki jim je pri srcu to, kar imamo in kar hočemo, da naj idejnopoličnim in ekonomskim usmeritvam sledi takšna organizirana akcija, ki bo vsestransko vzburla ustvarjalno ozračje; ne samo ponekod, marveč povsod. Vzburla takšno delo in ustvarjalnost, kakršno smo imeli v letih obnove, v letih siromašnega socializma. Vzburla pa tudi, kakor v prvih povojnih letih, jezo proti lenuhom, špekulantom, kriminalcem, postopcem, birokratom, zabavljajem, godrnjačem in ljudomrznikom. Lahko smo prepričani, da bomo za takšno akcijo dobili vsestransko podporo vseh poštenih delovnih ljudi naše družbe.

Pri tem se moramo mi, borci, posebej zavedati svoje odgovornosti zdaj in v tem trenutku. Ne gre za prizadevanje, da drug drugemu zapiramo usta, marveč da s svojo ustvarjalnostjo, kolikor je imamo, tudi kritično ustvarjalnostjo, prispevamo k urejanju razmer in izboljšanju položaja. Čeprav nas čas neusmiljeno odmika od najbolj znamenitega in najbolj usodnega dejanja naših na-

čim bolj vključevati v naš vsakdanji boj na političnem področju. Ne želimo biti samo siva dekoracija na proslavah, marveč aktivni soustvarjalci dnevnega boja za socialistično samoupravno graditev naše družbe. Torej želimo in hočemo sodelovati pri urejanju težav našega razvoja s svojim delom in nasvetom, zato ne dovoljujmo splošnega kritikastrstva zlasti ne v lastnih vrstah, marveč vplivajmo na reševanje stvari. Znotraj naših vrst pa utrjujmo enotnost in vsaj približno enake poglede na dogajanja danes in včeraj, ne pa, da se prerokamo med seboj in poskušamo na osnovi neenakih pogledov na posamične stvari dobiti oporo pri silah, ki imajo v svojih načrtih vse kaj drugega, kot resnično zvestobo tej družbi in njenim interesom.

Enotno v boj proti opoziciji

Naša nenehna gledanja na preteklost, na zgodovino, na proslave, na dnevna dogajanja, izrabljajo posamezniki in skupine, ki pod plaščem pluralizma sa-

Pogovor z Božidarjem Gorjanom-Bogom, novim predsednikom RO ZZB NOV Slovenije

Praznovanje ne more mimo problemov

Četrty julij – dan borca. Ne gre samo za praznovanje, za slavo. To je priložnost, ki ponuja kopico premišljanj, ne samo borcem, pač pa vsem nam, vsej družbi. O čem? O svetu, v katerem živimo, o koreninah naše družbe, o preteklosti in o obvezujoči sedanjosti. Revolucija vedno terja napredek, spoznanja in iz njih vijoče se poti, s tem v zvezi pa tudi odrekanje in pogum. Naši borci so takšni bili in so tudi še sedaj. Revolucija še traja; pri nas sicer ne s puško v rokah, pač pa z dejanji, ki jih zahteva stabilizacija.

Tovariš Gorjan, kakšni občutki prevevajo borce ob takšnem prazniku, kakor je njihov dan – 4. julij?

Borce prevzemajo želje, da bi se čimprej in čimbolje rešili družbeni in ekonomski problemi, v katerih živimo. Borci so ob teh problemih tako vznemirjeni, po drugi strani pa tako angažirani, da je težko govoriti o prazniku ali občutku praznovanja, ne da bi pri tem hkrati iskali odgovore na vsa pereča vprašanja. Prepričan sem, da bodo zato tudi vse proslave in vsa srečanja borcev 4. julija v znamenju skrbi za uspešno reševanje sedanjih problemov.

Kako se borci lahko vključujejo v reševanje teh vprašanj?

V Jugoslaviji smo glede tega razvili institucijo delegatskega sistema. Glede njegovega delovanja imamo danes že veliko izkušenj. Prav gotovo smo tudi borci z našo udeležbo v delegatskem sistemu pripomogli k njegovemu razvoju in boljšemu delovanju. Tudi v prihodnje moramo storiti vse, da se bo čim večje število borcev udeleževalo političnega življenja, da bodo sodelovali v tem sistemu. Pri tem imamo prednost, da se vanj lahko vključujemo kot organizacija, ki ima svoje delegate v posameznih skupščinah, ali pa kot posamezniki. Čim več borcev bo vključeno v ta način delovanja, tem večje možnosti imamo, da se bodo uveljavile naše izkušnje in prizadevanja.

Problemi, s katerimi se srečujemo, so naši skupni;

nekateri bolj zanimajo eni, druge drugi. Katere so glavne skrbi borcev?

V zadnjem obdobju je značilno, da borci poistovetimo svoje družbene skrbi s skrbmi in delom vseh drugih generacij. Pred nekaj leti smo namreč v zvezni skupščini sprejemali zvezne zakone, s katerimi so bili rešeni še nekateri odprti zdravstveni, invalidski in drugi problemi borčevske populacije. Seveda smo bili tudi do takrat v celoti družbeno aktivni na programu uresničevanja naše družbene in gospodarske ureditve. V zadnjem času pa je naša aktivnost resnično usmerjena predvsem v skupne probleme. Ti pa so: dosledno uresničevanje ustave in zakona o združenem delu na osnovi najnovejšega dokumenta, ki konkretizira politiko družbenega in gospodarskega razvoja – to je stabilizacijski program. Močno nas zato vznemirja oklevanje pri uresničevanju teh dokumentov. Vse bolj se namreč vidi, da imamo opravka z odkritimi odpori. Nosilci odporov proti uresničevanju teh programov so moralno usidrani v našem aparatu na vseh nivojih. Kako bi sicer bilo mogoče, da nikakor ne uspemo dobiti odgovora na vprašanje, kdo je kriv, da se stvari ne uresničujejo. Nikakor ne uspemo s prstom pokazati na odgovorne ljudi. Odgovore za takšno stanje je prav gotovo treba iskati tudi na ključnih mestih odločanja. Mislim, da v mnogočem omogoča takšno stanje politika ključa pri zasedanju naj-

bolj odgovornih mest v federaciji. Namesto da bi odgovorna mesta prevzeli ljudje, ki so preskušeni v samoupravnem sistemu, in ki so za delovanje ekonomskih zakonitosti, prevzemajo zelo odgovorna mesta ljudje, ki jih delegirajo iz republik in pokrajin samo zato, da s teh mest branijo pridobljene pravice, omogočajo podaljševanje privilegijev, navad trošenja tujih sredstev in relativno lagodnega življenja na rezultatih tujega dela. Od tod tudi tolikokrat že ugotovljena neenotnost v vrhu, in zato tudi tako počasi spreminjamo obstoječe stanje.

Rešitev vendarle mora biti. Kakšne so po vašem mnenju poti iz takih razmer?

Pri iskanju poti moramo izhajati iz sedanje ustavne ureditve. Vsako prihodnost Jugoslavije vidimo samo v avnojski Jugoslaviji, na doslednem uveljavljanju neodvisne in neuvrščene politike. Ob takšni Jugoslaviji pa moramo po delegatskem sistemu veliko bolj odločno zahtevati uresničevanje sprejetih programov. Tudi za ceno večjih in ostrejših polemik. Mislim namreč, da pomeni vsako izogibanje odločnim kritičnim javnim ocenam sedanjih razmer za državljanje lažnega zadovoljstva, lažnega blagostanja. Znano je, da se mirna voda kmalu usmradi. In tega se moramo bati. Tudi sedaj smo delegati v zvezni skupščini seznanjeni z najnovejšim stanjem, oz. oceno stanja v našem gospodarstvu, kot ga vidijo zvezni upravni organi, s tako imenovano »majsko analizo.« Ta je prav res podobna mirni mlačni vodi, ki z nobenim pretokom ne pokaže izhoda iz situacije. Preporna je lažnega optimizma. Kljub temu da so navedeni podatki, iz katerih je razvidno, da vsi ne izvršujemo sprejetih nalog, iz teh podatkov ni videti nikogaršnja odgovornost. Znano je tudi, da

se zavlačujejo mere za uresničevanje stabilizacijskega programa. Tako smo v nevarnosti, da bomo zapravili še ta zadnji program, ki daje jugoslovanski javnosti upanje, da se bomo organizirano izrekli, program, ki nam je v mednarodni javnosti dajal ugled družbe, ki kljub težavnemu položaju ve, kako se mora organizirati, da se izvleče iz težav, upoštevajoč domače in svetovne razmere, in da bomo ta ugled izgubili, pa tudi zaupanje.

Večkrat slišimo: na mladih svet sloni in po drugi strani spet nezaupanje v mlado generacijo. Kaj mislite vi, tovariš Gorjan, o delu mladine in mlajše generacije glede na vse te probleme?

Želim, da bi bilo iz mojega premišljanja povsem jasno, da govorim o problemih nas vseh, tudi mlajših generacij. Jasno je tudi, da lahko najdemo rešitve na vprašanja nadaljnega razvoja le, če bodo vse družbene sile organizirane v skupnem delovanju. Mesto tega delovanja pa je Socialistična zveza. Tam se srečujemo z mladimi in vsemi drugimi dejavniki. Želim, da bi najmlajše generacije že pri študiju in delu spoznale, da moramo rešitve za probleme iskati skupaj, organizirani v enotni fronti in delegatskem sistemu. V zvezni skupščini imamo nekaj prav mladih delegatov. Njihova stališča so mi velikokrat v spodbudo in večkrat uporabljam njihove pobude in premišljanja. Tako mogoče tudi oni izrabljajo misli nekaj bolj izkušenih političnih delavcev

Mislim, da je mladina spoznala že tudi na osnovi izkušenj iz leta 1968, da probleme ni mogoče rešiti na ulicah ali na barikadah, pa čeprav nastopajo s še tako revolucionarnimi in poštenimi gesli. Skrbi me pa, da se mlade generacije ne vključujejo dovolj v delegatski sistem in družbeno življenje. Vsaka pasivnost poštenih in delovnih ljudi se nam lahko mašuje tako, da bodo ta prazen prostor napolnile spekulantske sile, nosilci nam tujih ideologij, politični provokatorji in demagogi. Zaradi tega mislim, da bi morala zveza borcev v pri-

hodnje iskati neposredne stike v obliki rednega in stalnega sodelovanja z mladinsko organizacijo in ugotoviti, kateri so tisti programi, na katerih bi bilo mogoče organizirati usklajene dejavnosti. Ali imate konkretne zamisli v tej smeri?

Mislim, da je eno od konkretnih področij vprašanje tradicij, kot na kratko z borčevsko terminologijo imenujemo delo in napore za to, da se ohrani ugled narodnoosvobodilnega boja in revolucije, ugled osvobodilne fronte, da se pravilno ocenijo napore pri povojni graditvi nove Jugoslavije. Zanimivo

vodi ne sicer k restavraciji starega, ker je vse to že zgodovinsko preživelo, pač pa k vdoru naši družbi tujih vzorov in nesprijemljivih oblik delovanja zunaj obstoječega sistema. To so vprašanja, ki so sicer zelo mikavna za povojne generacije, ker so zanje nova. Gre za nedoživete atrakcije, za stvari, ki jih vidimo v drugih družbenih sistemih. Pri tem pa s hkratnim tendencioznim prikazovanjem NOB in težav pri povojni graditvi pozabljamo, da bi z uveljavitvijo takšnih prizadevanj pri nas zavladali razdvojenost, razprtije in sovražstva, ki je naš narod že

je, da se v zadnjem času vse več posameznikov izživlja v tendencioznem prikazovanju te naše preteklosti. Nikakor nisem proti kulturnim storitvam, ki obravnavajo življenjske drame, konflikte in za nekatere tudi tragične posledice posameznih spopadov na tej naši izredno težki poti. Mislim pa, da je naproto odpirati pot nekakšni protireformaciji, »novim« pogledom na zgodovino, »prevrednotenju« zgodovine, za kar si prizadevajo nekateri posamezniki in skupine. Prepričan sem, da se na ta način načenjajo neposredno naš današnji družbeni sistem, naša neodvisnost in naš položaj v svetu sploh. Oživljanje klerikalizma, rehabilitacija kvizitigov, zagovarjanje idejnega in strankarskega pluralizma – vse to

enkrat pahnilo pred prag uničenja.

Zato mislim, da bi morali borci in mlada generacija skupaj najti način, da preteklo zgodovino vzamemo za poduk pred tako nevarnostjo, za spodbudo, da se odločneje in skupno zavzemamo za uresničevanje sedanjih gospodarskih in družbenih programov. Prvi pogoj za takšno skupno sodelovanje je dejstvo, da je tudi naša starejša generacija prepričana v nujnost velikega truda, ki ga bo še treba vložiti za izboljšanje delovanja našega družbenega in gospodarskega sistema, tako za uveljavljanje predvsem v praksi – pravic, kot tudi dolžnosti, predvsem v odnosu do naše skupnosti.

Živa Drole

trgani zvezi odkrivati pravo resnico vedno novim generacijam mladih ljudi in s tem onemogočiti različnim spekulantom ribarjenje v kalnem. Zavedati se moramo, da družba, ki dovoli razvrednotiti lastno preteklost, kaj lahko zgubi tudi načrte in pričakovanja prihodnosti.

Ne gre za obrambo, marveč tudi za prenašanje moralnopolitičnih vrednot NOB v današnji čas. To je dolžnost vse naše družbe. Če naših moralnopolitičnih vrednot ne bo vsa družba ustvarjalno prenašala v današnji čas, bo sedanja stopnja naše revolucije neprimerno bolj ogrožena kot preji zaradi objektivnih razvojnih težav doma in v svetu.

Če kaj, naj bosta osnovni sklep in zahteva tega našega zbora predvsem trdna odločenost nadaljevati na tistih temeljih, ki smo jih

zastavili na čebinskem kongresu in začeli uresničevati 1941. leta. Zavedamo se, da naša pot ni lahka, da je to še vedno pot razvoja, da so naši končni cilji še daleč. Toda samo s samoupravno socialistično ureditvijo se lahko Jugoslavija obvaruje pred kominformovsko birokracijo in pred restavracijo kapitalizma.

Če se danes kažejo šele obrisi tistega, kar smo si zastavili za cilj, če se v to, kar želimo, vrivajo najrazličnejše težave, s tem ni rečeno, da je treba opupavati nad smotri. Še in še nam je potrebno zorenje za jutrišnjo in pojutrišnjo zrelost. Ta mora priti in bo prišla, smo borci iz temeljev prepričani, prepričani pod pogojem, da bodo enaka čustva, kot nas prežemajo zdaj in so nas prežemala v najhujših časih naše zgodovine, prežemala tudi sedanje in prihodnje generacije, predvsem pa mlade lju-

di: To je sla po svobodi, po pravici in resnici, po napredku, po dostojanstvu delavca in delovnega človeka, da sam odloča o svoji usodi in usodi skupnega, po bratstvu in enotnosti, po solidarnosti, po tovarištvu, po bogastvu notranje podobe človeka. Zavedajmo se, da smo s temi visokimi smotri, ustvarili pričakovanja po lepšem in boljšem ne le v pričakovanih naših rojakov, marveč pri trpečih ljudeh po vsem svetu, ki si žele svobode in miru za svoje delo, svoje življenje in svojo prihodnost.

Zato najodločneje terjamo, seveda tudi s svojim prispevkom, dosledno uresničevanje naših skupnih naprednih ciljev in dosledno nadaljevanje naše izvirne poti družbene ureditve, za katero smo mi borci prispevali največ, kar premore napredno človeštvo.

Skupščino je pozdravil Andrej Marinc

V imenu zveze komunistov in celotne fronte socialističnih sil je pozdravil skupščino predsednik CK ZKS Andrej Marinc. Njegov nagovor je bil kratek, vendar analitičen.

»Nenehno je treba ponavljati,« je med drugim dejal, kako pomemben je boj za napredek naše družbe. Bitka na tem področju ni nikoli dobljena, ker ne more biti. To še posebej občutimo sedaj, ko se je treba marsičemu odreči.

Vemo, da je veliko slabosti. Res, da jih je treba obsojati, in ne mižati pred njimi, res pa je tudi, da imamo veliko objektivnih težav, ki so posledica minulega ravnanja. Kakorkoli že, sedanjoraven standarda je treba obdržati na vsak način. Ne moremo trenutno pokazati sicer kakšnih spektakularnih rezultatov, vendar mislim, da smo lahko v Sloveniji kar zadovoljni z dosežnim. Rezultati, zajeti v številke, marsikaj povedo. To ohrabljuje. Treba je poudariti, da se naši ljudje zelo trudijo in da nasploh obstaja pripravljenost, da

se čimprej izkopljemo iz neljubega položaja.

Skrb za borce je v naši družbi stalnica. O tem ne kaže razpravljati. To je stvar vseh, drugače tudi ne more biti. V zadnjem času je precej različnih poizkusov interpretiranja narodnoosvobodilnega boja. Govoriti moramo resnico, upoštevati pa je seveda treba sodobne prijeme proučevanja zgodovinskega gradiva in poglede, ki jih prinašata čas in mlada generacija.

Andrej Marinc je znova poudaril veliko vlogo borcev v našem vsakdanjiku. Borci, je dejal, imajo še kako pomembno mesto v tej družbi. Moralna moč borcev, ki je ni mogoče nadomestiti, v teh časih še pridobiva veljavo. To je brez dvoma kapital, na katerega smo se opirali in se moramo opirati. Spregovoril je še o različnih kadrovskih zapletih, nepravilnostih in napakah in poudaril, da so borci v svojem poročilu zajeli skoraj vse najpomembnejše, kar se dogaja v naši družbi.

Težavam bomo kos samo z doslednim samoupravljanjem

Uvodnemu govoru Janeza Vipotnika in pozdravu Andreja Marince je sledila tehtna in pogumna razprava. Borci, ki so stopali na govorniški oder, so se vsi po vrsti zavzemali za dosledno uresničevanje političnega sistema socialističnega samoupravljanja, za uresničevanje ustavnih načel, s katerimi sta določena samoupravni položaj in vloga delavskega razreda ter delovnih ljudi in občanov v družbi.

Kakor samo poročilo so tudi razpravljalci obsojali najrazličnejše pojave, ko odstopamo od začrtane politike. Odločno so nastopali proti deformacijam, ki skušajo rušiti socialistični samoupravni sistem. Govorili so o »prizadevanjih za demokratizacijo družbe«, ki pa so samo navidezna. V njihovem ozadju je namreč napadanje prvin naše samoupravne ureditve. Pod krinko demokratizacije nekateri ponujajo meščanske vzore ali politični pluralizem. Z vso ostrino se je treba bojevati proti tistim, ki skušajo uveljavljati administrativni in centralistični sistem upravljanja in odločanja, pa proti tistim, ki skušajo negirati idejnopolično vlogo zveze komunistov.

V obdobju med letnima skupščinama so se stopnjevali napadi na NOB. Pojavljali so se poskusi razvrednotiti našo revolucionarno pot in izkrivljeno prikazovati odnose znotraj OF slovenskega naroda med revolucijo in v povojnem obdobju. Nekateri so na primer poskušali oporekati pomen in vrednost Dolomitske izjave in prikazovati vlogo posameznih vodilnih ljudi v NOB v zgodovinsko izkrivljeni podobi. Sovražne sile iz tujine so spet in spet prihajale na dan z idejo o nacionalni pomiritvi in spravi z nekdanjimi izdajalci in sodelavci okupatorja.

Nekateri razpravljalci so opozorili na pojave posplošenega kritiziranja. Obsodili so posamezne poskuse neobjektivnega vrednotenja izročil NOB in se postavili po robu nerednim menjem o brezperspektivnosti socialističnega samoupravnega sistema. Zelo kritično so ocenili tiste, ki skušajo v negativni luči predstaviti našo odprtost v svet, našo neuvrščeno politiko in naša prizadevanja za ohranitev enotnega kulturnega prostora na Slovenskem. Takšni pojavi, so menili borci, nimajo drugega namena kakor ustvarjati družbeno negotovost in možnosti za še večje pritiske na našo ureditev in politični sistem. Prvi je posegel v razpravo Božidar Gorjan, ki je bil na skupščini pozneje izvoljen za novega predsednika RO ZZB NOV Slovenije.

Včasih smo presami in zaradi tega občutljivi

Ko je govoril o nalogah, ki čakajo v prihodnje borčevsko organizacijo, se je Božidar Gorjan dotaknil, podobno kot tovariši pred njim, nekaterih problemov, s katerimi se soočamo. Med drugim je dejal, da je včasih kritičnost borcev označena za nepotrebno, a je v teh časih še kako potrebna, če seveda ne preide v opravljanje. Odločno je treba obračunati z vsemi, ki živijo na račun spekulacije, nedela in podobnega. Toda tu ne gre samo za spekulacije same po sebi, marveč za izpodkopavanje temeljev naše družbe. Bolj kot doslej si bo treba prizadevati, da ohranimo enotnost in ugled naše domovine in izvirne socialistične poti. Ob tem prizadevanju je treba zavreči sleherno podtikanje, da se bojimo resnic.

»Nikakor ne bomo dovolili nikakršnih poizkusov rehabilitiranja kvislingov in klerikalizma,« je odločno pribil Božidar Gorjan. Hkrati je izrazil mnenje, da so borci v teh pa tudi drugih napreznih preveč osamljeni. Zato postajajo včasih tudi preveč občutljivi, morda celo prenapeti.

Pri razumevanju borcev in njihovih prizadevanj v družbenem dogajanju bi veljalo upoštevati še nekaj. Kljub letom in boleznim so zelo dejavni v številnih organizacijah. Njihovo besedo je moč slišati prav pov-

sod. Zato večkrat poslušajo očitke, da so preveč glasni, čeprav bi radi samo povedali, da jim ni vseeno, kako se ravna z dediščino NOB.

Cveto Novak:

Nekatera literarna in filmska dela skušajo omalovaževati NOB

Ti poskusi diskreditiranja revolucije, je dejal tovariš Novak, se vse bolj tiho tapijo v vse pore našega kulturnega življenja in v različne oblike obveščanja.

»Takšnega sprenevedanja,« je dejal, »ne bomo trpeali. Ne bomo prenašali, da bo kdo blatil žrtve našega narodnoosvobodilnega boja. Nikakor ne trdimo, da v NOB ni bilo napak, ne pustimo pa izničiti vsega tistega, kar nam je bilo in nam je še vedno sveto.«

Borci so pripravljeni za dialog, na osvetljevanje preteklosti, vendar pa odločno vztrajajo, da je treba narodnoosvobodilno vojno prikazovati samo takšno, kakršna je bila v resnici.

Lado Kocijan:

Naš obrambni in zaščitni sistem je treba pomladiti

Tudi na tem pomembnem sektorju našega družbenega

življenja morajo čimprej prevzeti vodilne vloge mladi. V obrambi in zaščitni dejavnosti moramo biti budni zaradi protisamoupravnih sil, ki skušajo krepiti svoje položaje. Kako šibke so včasih vezi med zavestnimi družbenimi silami in delavskim razredom, kaže pojav, da skušamo reševati naloge samo s forumskih delom v dnevnih politikah. To bo mogoče preseči le s krepitvijo delegatskega sistema na vseh ravneh odločanja in z doslednim uresničevanjem stabilizacijskega programa. Kdor zavrača delegatski sistem in se upira uresničevanju stabilizacijskih nalog, se uvršča med protisamoupravne sile. Zato morajo borci še odločneje terjati posamično in kolektivno odgovornost na vseh ravneh družbe.

Albert Jakopič:

Proslave je treba posodobiti

Zlasti mladina terja, da spremenimo obliko in vsebino proslav, s katerimi obeležujemo posamezne dogodke iz NOB in revolucije. Prav po zaslugi borcev je bilo pri posodabljanju proslav že precej storjeno, zato se ni mogoče strinjati s televizijsko oddajo »omizje«. V tej oddaji so govorili o proslavah in izrekli na to temo kar prehujo, neutemeljeno kritiko. Žal pa niso dali nobenih

volj prostora slavnostnim v spomin na dogodke iz NOB. Včasih se zdi, kot da je časopisom o tem nerodno poročati. Hkrati namenajo vse več prostora popolnoma nepomembnim stvarim. Poleg tega je pisanje o NOB pogosto prav plehko in zamegljuje stvari.

Isti razpravljalec je zelo zaskrbljeno spregovoril tudi o zadolževanju naše države v tujini. Po njegovem mnenju s tem zadolževanjem krnimo našo neodvisnost in svobodo. »Ne moremo dovoliti,« je pribil, »da nam po hiši šari mednarodni monetarni fond in nas izsiljuje. Motijo me tudi prenekatere anomalije v gospodarstvu, na primer pojav, da ljudje, ki tičijo v zguhah, prejema visoke osebnih dohodke. Inflacija se naglo veča, z njo vred pa tudi inflacija besed.«

Borce zelo moti tudi to, da bi v stabilizacijskih naporih radi želi tudi tisti, ki niso ničesar sejal. Z drugimi besedami: devize bi si radi razdelili tisti, ki niso ničesar prispevali k izvozu.

Anton Plut:

Kljub letom in boleznim so borci delavni

Ta razpravljalec je delegatom iz občinskih organizacij ZZB NOV poročal o poteku razprave, ki še teče o borčev-

ljudje, ki so vedno živeli skromno in pošteno, morali biti soodgovorni za težave. Vemo pa, da so le-te povzročili številni posamezniki z razsipnostjo.

Tudi Bevc je spregovorila o proslavah pomembnih obletnic ali dogodkov iz NOB. Omenila je letošnje srečanje borcev in nekdanjih internirancev na Ljubelju, kjer je bilo navzoče premalo mladine. Namen takšnih proslav bo dosežen samo, če bodo pritegnile čimveč mladih ljudi.

Ista razpravljalka je opozorila tudi na premajhno zavzetost prosvetnih delavcev pri pouku zgodovine NOB in revolucije. Osvrnila je tudi nekatere borce, ki da se pehajo zgolj za materialnimi dobrinami; pogospodili so se, tako pa zanesljivo ne dajejo najboljšega zgleda mladini.

O našem gospodarstvu je Bevc menila, da v njem vlada stihija in da nekateri našo toliko opevano demokracijo kar preveč po svoje pojmujejo ali jo celo izrabljajo.

Francka Varl:
Izročila NOB razvijati načrtno

Razpravljalka je menila, da je sistem predavanj, oziroma spontan pogovorov borcev z učenci in dijaki do-

Miran Ogris:

Ljubljansko Delo skopo poroča o borcih

Po mnenju tržiškega delegata je bilo to razvidno denimo ob nedavni proslavi na Ljubelju, kjer so se zbrali nekdanji interniranci. Čeprav je imela slovesnost mednarodni pomen, ji je Delo namenilo prav malo prostora. »Včasih imam občutek,« je dejal Ogris, »kot da bi bilo koga sram spregovoriti o tem, kaj mi borci delamo, kako živimo, kritiziramo, kaj predlagamo, kako želimo pomagati...«

Karel Žmavec:

Gospodar brez naslednika je slab gospodar

Ta pogovor bi morali upoštevati tudi borci in poskrbeti za podružbljanje tistega pomembnega dela svoje dejavnosti, ki ga imenujemo negovanje in razvijanje izročil NOB. Isto bi moralo veljati tudi za vsa druga prizadevanja borcev za nadaljnji družbeni razvoj. Med vojno smo bili uspešni, ker smo bili povezani v široko narodnoosvobodilno fronto. Tudi zdaj bomo uspešni samo v primeru, če bomo prenesli vse pomembne zadeve na mlade.

Vinko Kepic:

Enotnost naj ne bo samo beseda, marveč dejanje

Zadnji razpravljalec na skupščini se je zavzel, naj bi na jesenskem plenumu ZKJ zahtevali, da bo zveza komunistov naposled zares zagotovila večjo enotnost v ZKJ in njenem vodstvu. Napraviti je treba red v kadrovski politiki. Tega ne zahtevajo samo borci. To zahteva delavski razred Slovenije in Jugoslavije.

Kot rdeča nit je potekla skozi razpravo na skupščini slovenske borčevske organizacije enotna opredelitev: na vseh področjih in vseh ravneh odločanja je treba ravnati po principu doslednosti razviti delegatski sistem. Samo tako se bo mogoče upreti ostankom tehnokratskih, nacionalističnih, liberalističnih in etatističnih tendenc, ki oddaljujejo delavski razred, delovne ljudi in občane od odločanja. Samo tako bomo nadaljevali Titovo in Kardeljevo pot.

Po kritični razpravi je sto osemindeset delegatov borčevskih organizacij iz vse Slovenije izvolilo za novega predsednika RO ZZB NOV Slovenije tovariša Božidarja Gorjana. Za podpredsednika je bil izvoljen Cveto Novak, dosedanjemu sekretarju Marjanu Lenarčiču pa so podaljšali mandat še za naslednji dve leti.

Pripravljenih sklepov in stališč o nadaljnjem delu organizacije delegati še niso sprejeli. Preden bodo zreli za objavo v borčevskem časopisu TV-15 Naš tovariš, jih bodo skušali dopolniti še z morebitnimi pripombami iz borčevskih organizacij.

konkretnih predlogov, kakšne naj bi po njihovem bile te naše proslave.

Tovariš Jakopič je tudi predlagal, naj bi v sklepe o prihodnjem delu borčevske organizacije zapisali tudi podružbljanje spomeniškega varstva.

Rastko Bradaškja:

Preveč je potovanj in obiskov

Delegat iz Kopra je govoril ostro in jasno. Veliko je reči, ki delovnim ljudem praznijo žep, To se dogaja tudi na področju obveščanja. Ljudi veliko stanejo informacije, ki v resnici nič ne povedo. O naših državnih obiskih v tujini lahko beremo posplošne fraze, prav iste fraze poslušamo tudi po radiu in televiziji, iz njih pa dejansko ne izvemo ničesar. Bradaškja je tudi menil, da sredstva obveščanja ne odmerjajo do-

skoinvalidskem varstvu in o prizadevanjih republiškega komiteja za borce in borčevske zadeve, da borcem in vojaškim invalidom s spreminjenim zakonodajo ne bi skrhili obsega dosedanjih pravic. Posebno v zaostrenih družbenoekonomskih razmerah mora biti ZZB NOV navzoča na tem področju in delovno. Zavzemati se je treba za stališče, da borcem že pridobljenih pravic ne bi jemali, ko jih že ne nameravamo širiti.

Justi Bevc:

Pozivi h gospodarnejšemu obnašanju ne zaležejo

Delegatka iz Hrastnika je govorila o splošnih stabilizacijskih prizadevanjih. Izrazila je mnenje, da se ji pogosto zdi, kako je o stabilizaciji vse preveč govorjenja, premalo pa dejanj. Potrošniške razvade so v preteklosti marsikoga pokvarile. Zdaj naj bi tisti

bra oblika v usmerjenem izobraževanju, kjer sicer razvijanje tradicij ni preveč uspešno. V Mariboru so se borci v krajevnih, občinskih in mestnih organizacijah dogovorili za delitev dela na tem področju. Oblikovali so skupine mentorjev borcev in nekdanjih internirancev – ki so prevzeli odgovornost za sodelovanje s posameznimi šolami. Tako so posamezne teme v obliki pogovorov s šolarji približali mlademu rodu. Seveda pa je marsikaj odvisno od tega, koliko se za obiske borcev navdušijo ravnatelji in posamezni učitelji. Anonimne ankete med učenci so pokazale, da so mladi sprejeli borce-mentorje z navdušenjem. Varlova je predlagala, da bi s pomočjo republiškega zavoda za šolstvo ugotovili, kakšni so sedanjí zgodovinski programi na šolah in kako jih šolniki uresničujejo. Informacije o tem s strani učencev niso najbolj spodbudne.

S seje RK ZRVS Slovenije Najpomembnejša je uspešnost na terenu

Stane Kotnik, novi predsednik RK ZRVS, Bojan Fertin pa bo podpredsednik organizacije še dve leti

Četrta seja republiške konference Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije je bila delovna in vsebinsko pestra. Dala je vrsto koristnih pobud za delo v prihodnje, kritično je ovrednotila tudi delo v minulem dvehletnem obdobju. Največ časa so delegati namenili razpravi o poročilu o delu ZRVS Slovenije v lanskem letu, dejavnostim v obdobju 1982/1983 in stališčem s posveta o vlogi in položaju svoje organizacije v družbi in v sistemu SLO in DS ter sklepom predsedstva SFRJ ob gradivu ZRVS v sistemu SLO in DS. Uvodni poročili k tema dvema točkama sta podala Bojan Fertin in Stane Kotnik.

Bojan Fertin je med drugim poudaril, da je tako »kot pretekla leta tudi v letu 1983 program dela, ki ga je sprejela RK, pomenil le temelj, na katerem so občinske in krajevne organizacije izdelale svoje programe dela, ki so jih prilagodile svojim razmeram. Lani smo z velikimi prizadevanji organizacij, organov in članov dosegli lepe uspehe na vseh področjih delovanja, zlasti na tistih, ki so naša stalnica, pri idejno-političnem izobraževanju in splošno vojaškem usposabljanju, pri obrambnem in samozaščitnem usposabljanju občanov, še posebej mladine, pri organizacijski in kadrovske krepitvi in na področju informativno-propagandne dejavnosti. Ob vsem tem pa je bila naša poglavitna skrb namenjena delovanju naših članov v okviru SZDL, znotraj celotnega političnega sistema socialističnega samoupravljanja ter uveljavljanju vloge člana, krajevnih in občinskih organizacij za delovanje zlasti na področju SLO in DS v krajevni skupnosti kot v združenem delu.

Zavedamo se, da je bilo v lanskem letu izredno veliko dejavnosti na področju SLO in DS ter vaj JLA in TO, kjer so bili v velikem številu vključeni tudi rezervni vojaški starešine. To ne bi smelo biti vzrok za manjšo udeležbo prav pri vseh oblikah usposabljanja glede na leto poprej. Tako se je na primer odstotek udeležbe pri preverjanju znanja zmanjšal od 80 na 73 odstotkov, udeležba pri splošno vojaškem usposabljanju pa od 76 na 72 odstotkov. Naj posebej poudarim, da v ZRVS uresničujemo naloge na demokratičnih osnovah in na zavesti vsakega našega člana, da naloge uresničuje v skladu s statutom naše organizacije in s pravili občinskih in krajev-

nih organizacij. Zato smo pred leti opustili pozivanje rezervnih starešin na usposabljanje in ga nadomestili z vabilom. To omenjam zato, ker v nekaterih vodstvih organizacij ZRVS še vedno prevladuje miselnost, da bi se kaza-

Stane Kotnik pa je dejal, da je »predsedstvo zvezne konference ZRVS Jugoslavije konec lanskega leta pripravilo in organiziralo širše posvetovanje o vlogi in položaju ZRVS v družbi in sistemu SLO in DS. V pripravi tega posvetovanja so sodelovale organizacije ZRVS iz vseh republik in pokrajin kakor tudi predstavniki CK ZKJ in ZK SZDL, sindikatov ter nekaterih drugih organizacij in predstavniki zveznega sekretariata za ljudsko obrambo. Prispevek naše organizacije je bil vsebinsko pester, usmerjen pa k pojasnjevanju stališč o vlogi

skih osnovah SZDL združuje in usposablja starešine s področja SLO in DS ter jih pripravlja za izvrševanje njihovih odgovornih nalog, če bi bili ogroženi svoboda in varnost naše socialistične družbene skupnosti. V tem smislu pomeni organizacija ZRVS del splošnega sistema SLO in DS.

Kot družbena organizacija ima ZRVS pomembno vlogo in naloge na področju SLO in DS v fronti subjektivnih socialističnih sil, glede na svojo dobro organiziranost in člansko sestavo pa se je zmožna vključevati tudi v različne druge širše družbene in frontne dejavnosti tako v družbenopolitičnih in krajevnih skupnostih kot tudi v združenem delu.

Zato predsedstvo RK ZRVS Slovenije ocenjuje, da imajo dokumenti z omenjenega posvetovanja in sklepi predsedstva SFRJ dolgoročni pomen za organiziranje in razvoj ter nadaljnje delo ZRVS kot družbene organizacije v fronti subjektivnih socialističnih sil nasploh in še posebej na področju SLO in DS kakor tudi za uveljavljanje njene vloge v sistemu SLO in DS.

Nato je zbrane delegate in goste pozdravila podpredsednica predsedstva RK SZDL Božena Ostrovršnik. Poudarila je, da ima v fronti socialističnih sil, ki jih združuje socialistična zveza, funkcija ZRVS kot družbene, kadrovske in vzgojne organizacije izjemni pomen. Celotno uresničevanje zasnove SLO in DS, predvsem pa vse širša stopnja njenega

nje. Menil je, da je treba dopolniti sistem napredovanja. Spregovoril pa je tudi o usposabljanju RVS v Sežani in kako bi lahko kraške jame uporabili v vojni.

Vlado Kraševac je premisljal o osnutku programa usposabljanja rezervnih vojaških starešin v prihodnjem letu, kjer je največ pozornosti namenjene strategiji oboroženega boja. Dotaknil se je tudi priprav za sestavo srednjeročnega načrta usposabljanja za obdobje 1986/1990.

V središču pozornosti Alojza Hrena pa je bilo usmerjanje mladih na vojaške šole in akademije ter študij SLO in DS. Opisal je trenutno stanje na tem področju, kjer smo dosegli nekoliko slabše rezultate, kakor smo pričakovali. Po njegovem mnenju je veliko vzrokov za takšno stanje, predvsem pa v slabem delu odgovornih. Poudaril je, naj bi se člani ZRVS aktivno vključili v telesa, ki se ukvarjajo z usmer-

Živojin Gacin iz Postojne je izpostavil sprejem članov brez čina v organizacijo in predstavil nekaj njihovih izkušenj. Pokazalo se je, da med ljudmi, ki delajo na mestih, pomembnih za SLO in DS, ne vlada prevelika vne- ma za vstop v ZRVS. Koli-

V imenu slovenskih rezervnih vojaških starešin se je dosedanjemu predsedniku Janezu Japlju za uspešno vodenje zahvalil Bojan Fertin in mu izročil umetniško grafiko.

kor so jih sprejeli, so vsi poudarjali, da bodo delali v organizaciji, vendar jih kasneje ni bilo več blizu.

Jože Šeme je predlagal, naj bi sprejeli nove načine usposabljanja, kar bi tudi prispevalo k večji udeležbi na predavanjih. Kljub zmanjšane- mu obisku pa vse to preveč dramtiziramo. Povedal je tudi, da so v občini Ljubljana Bežigrad rezervni vojaški starešine dobili vso podporo

Stane Kotnik se je rodil 19. junija 1925. Do zdaj je v ZRVS opravljal vrsto nalog. Je član zvezne in republiške konference Zveze rezervnih vojaških starešin in predsednik statutarne komisije pri RK ZRVS Jugoslavije. Član ZRVS pa je od njene ustanovitve. Je predsednik Republiškega komiteja za vprašanja borcev in vojaških invalidov in član izvršnega sveta Slovenije.

Bojan Fertin, rojen 6. septembra 1933, je naloge podpredsednika RK ZRVS Slovenije uspešno opravljal v minulem dvehletnem mandatnem obdobju in vodil komisijo za organizacijske, kadrovske in administrativne zadeve. Vrsto let je z ustvarjalnim delom prispeval h krepitvi in razvoju organizacij ZRVS Slovenije in Jugoslavije. Sedaj je izvršni sekretar za SLO in DS pri CK ZK Slovenije.

lo vrniti na prejšnji sistem. To seveda ni sprejemljivo, in je treba takšne poglede tudi zavračati.

Tudi pri izvajanju in uveljavljanju nalog ter podružljanju SLO in DS smo dosegli dobre rezultate. Med drugim o tem govorijo tile podatki: v organih in telesih SLO in DS je aktivno delovalo nad 24.100 RVS, v vodstvih DPO in družbenih organizacij je bilo 37.450 starešin, na šolah je bilo 675 obrambnih dni, v katerih je bilo vključenih 4289 naših članov, medtem ko je sodelovalo 175.987 mladincev in mladink, na šolah deluje 475 obrambnih krožkov, kjer so mentorji RVS itd. Pomemben delež pa so naše organizacije prispevale tudi pri obrambnem in samozaščitnem usposabljanju izvenšolske mladine in prebivalstva. Seveda nismo izrabili prav vseh možnosti in ogromnih kadrovskega zmogljivosti, ki jih imamo, vedno pa tudi nismo zagotovili kakovostnih oblik dela. Za to je treba v prihodnje bolj skrbeti.

in položaju ZRVS v Sloveniji in o uresničevanju teh stališč v praksi.

Ocenjeno je, da rezultati posveta pomenijo skupno sprejet temelj za prihodnje delo in uveljavljanje ZRVS v sistemu SLO in DS ter v družbi nasploh. Sklepe s posveta je sprejelo tudi predsedstvo ZK ZRVS Jugoslavije in v prvi polovici leta pripravilo gradivo pod na-

Zasedanja republiške konference ZRVS so se poleg delegatov udeležili tudi številni gostje, med katerimi so bili podpredsednica predsedstva republiške konference SZDL Božena Ostrovršnik, poveljnik LAO generalpolkovnik Brako Jerkić, predstavniki TO in slovenskega družbenopolitičnega življenja.

slovom ZRVS v sistemu SLO in DS. Gradivo sta obravnavala svet za ljudsko obrambo pri predsedstvu SFRJ in tudi predsedstvo samo. V zvezi z obravnavanim gradivom je predsedstvo sprejelo sklepe, v katerih se opredeljuje ZRVS kot pomembna družbena organizacija v sistemu SLO in DS, nakazane pa so tudi nekatere usmeritve za njeno nadaljnje delo in za delo drugih na področju obrambe in samozaščite pristojnih organov.

Zlasti sta pomembni tile ugotovitvi in opredelitvi: ZRVS se je razvila v močno organizirano družbeno organizacijo, ki na osnovi idejno-političnih, obrambnih in samozaščitnih usmeritev zveze komunistov in na program-

podružljanja, postavlja pred ZRVS iz leta v leto nove, zahtevnejše naloge, ki jih organizacija uspešno spremlja, tako v programih kakor tudi v izvajanju. Dejala je tudi, da v SZDL še posebej cenijo pomoč ZRVS pri graditvi obrambne pripravljenosti v temeljnih okoljih, za usmeritev ZRVS, da svoje člane vzgaja v zavestnem izpolnjevanju nalog, brez potrebe po uveljavljanju zakonske prisile, za nepogrešljivo funkcijo pri usposabljanju mlade in najmlajše generacije za potrebe SLO in DS ter prenašanje tradicij NOV in revolucije.

Franc Premrl je govoril o napredovanju rezervnih vojaških starešin in poudaril, da za to ni vedno pogoj zna-

janjem. Biti morajo pobudniki dela in nosilci novih metod.

Ciril Miklič iz občinske konference ZRVS Ljubljana Šiška je menil, naj bi sprejeli način sprejemanja programa usposabljanja rezervnih starešin. Tako bi se v občinskih in krajevnih organizacijah temeljiteje pripravili, predvsem pa bi imeli aktivni predavateljev ves čas za

vodilnih in vodstvenih delavcev pri ustanavljanju aktivov ZRVS v delovnih organizacijah.

V imenu aktivnih vojaških starešin je konferenco pozdravil tudi poveljnik Ljubljanskega armadnega območja generalpolkovnik Branko Jerkić.

Na konferenci so sprejeli tele sklepe:

– organi republiške konference ZRVS bodo temeljito proučili pobude, ki jih bo nato predsedstvo vgradilo v načrt dela,

– republiška konferenca ZRVS sprejema obe poročili o delu organizacije v minulem letu in pomembnejših dejavnostih v minulem dvehletnem obdobju,

– republiška konferenca ZRVS zavezuje svoje člane, da sklepe s posveta o vlogi in položaju ZRVS v naši družbi in v sistemu splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite in sklepe predsedstva SFRJ vgradijo v svoje delo,

– republiška konferenca ZRVS sprejema osnutek načrta idejno-političnega izobraževanja in vojaško-strokovnega usposabljanja in

– republiška konferenca ZRVS sprejema usmeritve za dejavnosti svojih članov na mladinskih delovnih akcijah in v akcijah NNNP.

Delegati so za novega predsednika republiške konference ZRVS izvolili Stane Kotnika, za podpredsednika pa Bojana Fertina, ki je to dolžnost opravljal že v minulem mandatnem obdobju. Za delegata v republiški konferenci ZRVS pa so iz Ribnice izvolili Radislava Borovca, za člana samoupravnega sodišča pri RK ZRVS pa Janeza Piceka, prav tako iz Ribnice.

Bojan Kuntarić
Foto: Jože Čurin

Po seji konference se je sestalo še predsedstvo RK ZRVS. Za predsednika komisije za organizacijske, kadrovske in administrativne zadeve so izvolili Janeza Japlja za člana komisije za dejavnosti ljudske obrambe in družbene samozaščite Vojka Štembergerja, za namestnika sekretarja RK ZRVS pa Janka Ljubiča.

V predsedstvu so tudi sklenili, da bodo ob dnevu vstaje slovenskega naroda podelili zlate značke ZRVS Jugoslavije tovarišicam in tovarišem, ki so bili organizatorji narodnoosvobodilnega boja, zlasti partizanskega zdravstva, ali so v njem vidno delovali, nekateri tovariši, ki imajo zasluge za razvoj in delovanje varnostnih služb ter so po vojni pomembno prispevali k razvoju socialističnega samoupravljanja in krepitvi organizacij ZRVS.

Na predlog občinskih konferenc ZRVS iz Slovenske Bistrice in Zalača pa bodo letos prejeli plaketo ZRVS Jugoslavije Jože Kodelič, Maksimiljan Ivanuš in Zdenko Terpin. Zlate značke ZRVS pa Kvirin Petrač, Boris Plošinjak in Janko Jurhar.

Kako s festivalom Revolucija in glasba v prihodnje Ne le nabiralnik za povprečje, ampak smer kvalitetnega dviga

S predsednikom komisije za glasbo pri RO ZZB in članom programske komisije festivala Revolucija in glasba, profesorjem Cirilom Cvetkom smo se pogovarjali o izkušnjah v zvezi z manifestacijami festivalov RIG v preteklosti in ga povprašali o njihovi prihodnosti.

Še štirje meseci nas ločijo do prireditve 12. festivala Revolucija in glasba 1984. Festivalna programska komisija ima v tej zvezi menda polne roke dela. Kako daleč je?

Ni daleč. Letos je stanje v zvezi z organizacijo festivala precej zaskrbljujoče. Odgovorni so dolgo, predolgo premišljali o sestavi nove programske komisije in novega izvršnega odbora festivala, ki bi danes moral imeti v rokah že konkretne in kar najbolj izdelane predloge posameznikov in skupin za letošnji program, pa smo se komaj dobro konstituirali in šele zdaj ugotavljamo in vabimo, kdo naj bi bil med nastopajočimi.

Med profesionalnimi ansambli sta se tudi letos sodelovanju najprej prijavila orkestra Slovenske filharmonije in Radia-televizije Ljubljana. Oba sta si čas med 20. in 30. novembrom preprosto rezervirala za sodelovanje pri festivalu in poslala tudi svoje predloge.

Manj zanimanja za sodelovanje sta pokazali obe slovensko operno-baletni hiši, predvsem ljubljanska. Ljubljancani so nam za letošnji ponudili na primer star baletni program; podobno so storili Mariborčani, kar seveda ni zaželeno. Kakor od obeh simfoničnih orkestrorov pričakujemo tudi od naših operno-baletnih zavodov slejko prej predloge, ki bi našo programsko zasnovo obogatili, ne pa siromašili ali razvrednotili. Festival Revolucija in glasba je v preteklosti prevečkrat privolil v najrazličnejše kompromise, v komaj sprejemljive predloge, v želji pač, da bolj sloveči izvajalci ne bi manjkali. V nedogled pa seveda tako stanje ni mogoče podaljševati. Umetniški vodstvi Opere in baleta v Ljubljani in Mariboru bosta morali svoje prihodnje programske predloge zastaviti nekoliko drugače kot doslej, seči po delih, ki so sodobno angažirana in zasnovana, umetniško prepričljiva in programskim okvirom festi-

vala blizu. To jim bo, mimogrede rečeno, v korist. Kajti festivalsko vodstvo in še marsikdo bi prav gotovo z veseljem in vsemi organizacijskimi in finančnimi sredstvi pomagali uvrstiti takšna njuna dela, ne le v Ljubljani, temveč tudi zunaj nje in tudi zunaj Slovenije. Zdaj je situacija pač povsem drugačna kot pred leti, ko smo npr. operi Rista Savina »Matija Gubec« in Matije Bravničarja »Hlapec Jernej« v izvedbi ljubljanskega opernega kolektiva ponudili v organizacijo družbenopolitičnim skupnostim, pa ju nato igrali pred napol praznimi avditoriji... Danes je festival organizacijsko veliko sposobnejši. Prvi pogoj za tako angažiranje festivalove organizacijske mreže pa je seveda, da so predlagana dela v resnici kvalitetna in da je kvalitetna tudi njihova izvedba.

Pri komornih skupinah smo dobili nekaj zanimivih predlogov od Tria Lorenz, dalje od Klavirskega kvarteta RTV Ljubljana, Kvinteta trobil SF in nekaterih drugih, kar še ni dokončno. Čaka pa nas še veliko področje godb na pihala in vse vokalno, zborovsko in solistično petje, kjer naj bi z ustrežno

selekcijo skušali doseči kar najvišjo stopnjo v programskem in izvedbenem smislu.

Naj strnem: vsa naša programska prizadevanja gredo in bodo šla v smeri izbora in kvalitetnega dviga, da festival RIG ne bi bil nabiralnik za drugovrstnost in povprečje, pač pa manifestacija z visokim, če že ne najvišjim dosegom. Poti k temu cilju seveda ni mogoče prehoditi čez noč, brez truda, zlasti pa ne brez enotnega, trdnega koncepta in čvrstih meril programske komisije, ki ne bo smela več popuščati osebnim ambicijam, partikularizmu in oportunizmu.

Ena od pomembnih nalog programske komisije je tudi naraščanje novih skladb, zborovskih, komornih, glasbeno-scenskih in simfoničnih, da ne omenjamo posebej samospevov. Kako se skladatelji odzivajo na vaša vabila?

Omenjena naloga je prav gotovo izredno občutljiva. Ne bi mogel reči, da se skladatelji ne odzivajo našim vabilom in ne pišejo za nas. Prej nasprotno! Vendar pa je del finančnih sredstev, ki jih Kulturna skupnost Slovenije vsako leto namenja za naraščanje skladb festivala

RIG, neizrabljen, ker dela pač niso predložena v predvidenem roku. Tako je tudi letos.

A to menda ni bistveno v vprašanju, ki ste mi ga zastavili. Veliko pomembnejši je menda tisti del, v katerem hočete izvedeti, kakšne so te skladbe, ali festival z njimi dosega svoj cilj, to je ali dobliva dela, ki bi prepričljivo govorila o času, v katerem živimo, o človeku in njegovih stiskah in podobno, ali pa z njimi le pospešuje slovensko glasbeno produkcijo in v njej tudi poskuse, ki jih že predolgo nategujemo na kopito naprednosti in revolucionarnosti, pri tem pa zastrujamo, kako korakamo vstric z zunanjim svetom in njegovimi dosežki.

O revolucionarnosti in naprednosti v glasbi smo se doslej tudi pri nas že nekajkrat pogovarjali, resno in manj resno, in vselej skromno zaključevali. Pokazalo se je namreč, da je revolucionarno in napredno za nekatere še zmeraj novo, kar pa sicer že zdavnaj ni več novo. Po njihovem mnenju bi morali »revolucionarne« proizvode vključevati v naše festivalne programe, zlasti če nastopajo z devizo, da njihovo »novo« poslušalca »osvobaja v globino in širino...« Toda ti naši »napredniki« že dlje časa niso vstric z dogajanjem po svetu. Pred dnevi sem v časopisu zasledil poročilo slovenskega glasbenika, ki se je vrnil »z dnevov za novo komorno glasbo« in tam spoznal, »kam današnja glas-

ba gre«. Takole je govoril: »...Živimo v času, ko sta eksperimentiranje in lov za novimi sredstvi preživela in ko smo spoznali, da je glasba predvsem umetnost, ki jo je treba obravnavati predvsem s tega stališča, se pravi, dati ji vsebino, ki bo sama izbrala najprimernejša sredstva ter postala in ostala živa in prepričevalna«.

Spoznanje našega novotarja je sicer zanimivo, a zelo, zelo zapoznelo. Kdaj so že o preživelosti lova za novimi sredstvi in o spoznanju, kaj je glasba, spregovorili na primer Pierre Boulez pa Tadeusz Baird in drugi! Sicer pa, ali nismo tudi pri nas že večkrat nedvoumno ugotovili, da najrazličnejši šoki in »sodobni impulzi, ki imajo vlogo afirmativnega delovanja«, kopicenja učinka in nenavadnostno za vsako ceno še niso muzika, pač pa material, s katerim bi morda gradili novo delo.

Da je bilo v preteklosti potrebno opravičevati »revolucionarnost«, je razumljivo, saj je bilo nespametno zavirati napredek, iskanje novega, je bilo v preteklosti »revolucionarnosti« tudi veliko neznanja, nesposobnosti muzikalnega izražanja in špekulacije. V tej zvezi govorim predvsem o področju komornega, instrumentalnega in simfoničnega ustvarjanja, manj pa vokalno-instrumentalnem področju. Kajti pisana beseda, ki je osnova nekega vokalnega ali vokalno-instrumentalnega dela, ne dovoljuje slepomišnja.

Spominski park svobode in miru

Nekaj metrov visok spomenik iz granita na prijaznih Poljanah nedaleč od Prevalj ni le pomnik lokalnemu dogodku, pač pa je še nekaj več: na tleh te koroške vasi, ki se razteza v ravnino, se je končal zadnji boj druge svetovne morije v Evropi. Vasi je tako nehote prišla ne le v našo polpreteklo zgodovino, temveč tudi v svetovno. Nič čudnega torej, da je prav tam vzniknila ideja o »spominskem parku svobode in miru.«

Zamisel niti ni tako nova, v takšni ali drugačni obliki je bila zasidrana v Koroških že precej časa. Res je, da so premišljali o primerni obliki obeležja, ki bi bilo nekaj več kot sedanji spomenik in ne pretirano razkošje, kakršnega si v današnjih časih zanesljivo ne moremo privoščiti, res pa je tudi, da so hoteli doseči nekaj, kar naj bi simboliziralo odpor koroškega človeka, povezanost s skup-

no, slovensko usodo in hkrati tudi z jugoslovansko.

Da bi prešli od besed k dejanjem, so na Ravnah pred časom ustanovili organizacijski odbor za ureditev spominskega območja »Svobode in miru« na Poljanah.

Prvi korak novo ustanovljenega telesa je bil doseči popolno zaščito spomenika in okolja. Z občinskim odlokom ravske občinske skupščine so zaščitili zgodovinsko območje. Na zaščitnem območju, ob cesti proti Holmcu, imajo namen postaviti plastike Forma vive. Letošnja Forma viva ima namreč povsem določeno tematiko ustvarjanja: kiparji, umetniki nasploh, se bodo lotili vprašanj, kakršna so vojna in mir, svoboda in podobno. Ravenčani pa bodo šli še naprej: plastikam se bodo, na način razstave seveda, pridružile še slikarske stvaritve, ki bi jim naj bila

navdih koroška vasica Poljana in njeno mesto v zgodovini. Seveda bo plastike in slikarska dela moč videti že letos, medtem ko naj bi bila ena osrednjih jugoslovanskih proslav ob štiridesetletnici osvoboditve domovine naslednje leto.

Umetnikom se bodo pridružili še muzealci: hišo, v kateri so bila 13. maja 1945 pogajanja med bežečo von Lohrovo armado, okupatorskimi sodelavci in partizani o vdaji, so namenili za muzejsko zbirko, imenovano po 15. maju. V nekdanji Hrastovi hiši na Poljanah bodo tri, med seboj sicer povezane zbirke, vendar vsaka sama zase kot enakovredna celota: zadnji boji na Poljanah, Dravogradu in Doliču, socialistična revolucija v Jugoslaviji in delez koroških partizanov v revoluciji.

Razumljivo je, da Korošci sami ne bodo zmogli do maja naslednjega leta opraviti

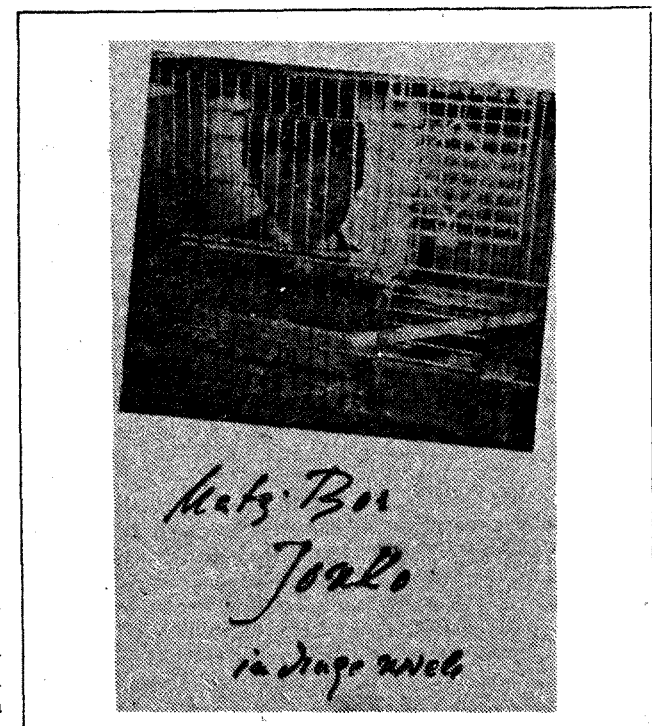
vsega dela. Pomoč so jim zato prejeli vsi slovenski muzeji NOB in revolucije, pridružili pa se jim bodo že muzealci iz Beograda, vsaj tako bi sodili po vnetem pritrjevanju nad zasnovo parka, Novega Sada in še nekaterih drugih mest. Ob obletnici tega, za ves svet, predvsem pa za Evropo in nas, izredno pomembnega dogodka, se bo zvrstila seveda še vrsta priložnostnih prireditev: srečali se bodo mladi iz vse domovine, na programu bodo športne prireditve, ulice in ceste v Mežiški dolini bodo poimenovali po partizanskih enotah, udeleženi v zadnjih bojih, na Ravnah pa nameravajo zasaditi osemindeset drevesc v spomin na tovariša Tita.

V praznovanje se bodo vključile tudi šole, na kratko rečeno: prihodnje leto maja na Poljanah in na Koroškem nasploh bržkone ne bo družbenopolitičnega delavca, ki bi ne bil na ta ali oni način pritegnjen k delu.

Milenko Strašek

česar. V Zapisnikih Jakobine Vatovec celo kritizira današnje moralne grdobije in nesposobnosti, vendar je pre-

nja v knjigi Jonko in druge novele je torej današnji čas, oblikujejo ga realizem in razgibana misel ter izrazito psi-

veliko izstopanje tega prikrito z rahlo ironijo in takšnimi ali drugačnimi dogodivščinami. Temelj pisateljevega iska-

hološko prodiranje v človeka - vse to pa vodi v priznanje spet novega drobca v sodobni slovenski literaturi. Živa Drole

Nova knjiga Mateja Bora, izšla pri Partizanski knjigi: Jonko in druge novele

Osnovna misel - izgubljanje predstav o sebi

Mateja Bora poznamo tako in drugače - kot partizanskega pesnika in kot angažiranega pisatelja današnjega trenutka. Tokrat se nam predstavlja s svojo najnovejšo knjigo Jonko in druge novele. Z njo je pisatelj posegel v sedanji svet, v ta trenutek

dogajanj pri nas v Sloveniji. Njegove najtanjše misli gredo v notranja dognanja oseb. Priluhne njihovim bogatim duhovnim vizijam, ki včasih celo presegajo meje človeško oprijemljivega in se iztegajo v vesolje. »Kje je nekdo, ki v današnjem tre-

nutku lahko živi brez utvar?« se sprašuje pisatelj, medtem ko išče in niza v zaporedje novele. Vsaka odkriva košček izgubljanja človekove predstave o sebi, o svojem položaju v družbi in tudi o vesoljski večnosti. Prva je novela Jonko.

Predstavlja nam dva otroke, ki želita uresničiti svoje domišljije in sanje o svobodi, pa tega v svetu odraslih, ki ga preveva vojno uničevanje, to nikakor ne moreta. Sledijo novele Pelerina, Zapiski Jakobine Vatovec, Sopotnik in Primadona Izabela. Pisatelj pokaže pozornost za vsako osebo pozneje, s pravo psihološko sposobnostjo. Površnosti ne priznava, če gre za človekove prostorske ali duhovne razsežnosti. Novela Sopotnik je krčevito iskanje novih iluzij sredi sodobnega sveta, ki pa razen puščobe ne ponuja ni-

Partizanova pesem

Kje si, dom moj topli, zdaj, kje brezskrbni dnevi mladi, kje si čas, ko pasel sem te bele ovce na livadi!

Gozd zeleni je moj dom, dobra puška - dekle moje. Kadar boj se razbesni, meni zvesta puška poje:

Ko pomlad se razcvete, ko sovražnik zadnji pade, pridem v svojo drago vas z borci Gubčeve brigade.

L. Šest

Sarlatanstvo, neinventivnost in sploh nekreativnost se ob njej kmalu razkrinkajo. Programska komisija ima oz. bo imela torej težko, občutljivo nalogo, ko bo ob »revolucionarnosti« tega ali onega predloženega dela morala spregovoriti z avtorjem. Zrelost njenih meril bo odločala, ali in koliko dobre, vsebinsko bogate in prepričljive nove glasbe bomo odslej poslušali na koncertih naših ansamblov in solistov.

Pred časom je programska komisija premišljala, da bi bilo dobro dosedanje obliko festivala razširiti v festival Revolucija in umetnost. Kakšne so možnosti za to novo zasnovo zdaj, v času omejitvev in utesnjevanja?

Možnosti, da bi festival programsko razširjali zdaj, po mojem mnenju ni. Če vemo, da je za vse festivalske prireditve v letošnjem letu na voljo le 1.400.000 dinarjev, kar je menda enaka vsota kot lani, in če vemo, da je potrebno ohraniti število prireditev iz lanskega leta, dvajset jih je bilo, pri tem pa ohraniti najkvalitetnejše sodelavce, predvsem oba slovenska simfonična ansambla in kvalitetne pevske zbroje, ki jih je treba vsaj prepejati v kraje nastopov, itd. tedaj je nova zasnova festivala povsem iluzorna.

Pač pa ne izključujem možnosti, da bi bilo mogoče tu in tam festival popestriti z »lokalnimi« možnostmi, združiti npr. simfonični koncert gostujočega ansambla z razstavo ali umetniško besedo domačega umetnika, kar

sicer sploh ne bi bila novost. To prakso so ponekod poznali že doslej.

Ali pa naj se zaradi razširitve programske zasnove odpovemo kvalitetnim izvajalcem in skrbimo število nastopov? Ne eno ne drugo menda ni sprejemljivo, če se hočemo pogovarjati o ustreznih vsebinski in izvedbeni ravni festivala in o tem, da številni kraji v Sloveniji zaradi festivalovskih prireditev kulturno dihaajo.

Slišali smo tudi nekaj predlogov o tesnejšem sodelovanju festivala RIG in festivala Kurirček v Mariboru. Kot je bilo že sporočeno v sredstvih javnega obveščanja, je mariborski festival letos že predstavil svoj program, ki ga bo zaradi vašega zapoznelega pristopa menda težko prilagoditi ali uskladiti?

Ideja o sodelovanju med festivaloma je živa že nekaj let. Nekateri so si to sodelovanje vnaprej predstavljali v tem smislu, da bi bil »Kurirček« preprosto mehanično vključen v prireditve festivala RIG. To pa bi bila velika škoda, saj bi s tem izgubil svojo identiteto, predvsem pa bi se zmanjšal njegov vpliv v jugoslovanskem prostoru. Treba je vedeti, da »Kurirček« ni le enkratna manifestacija v Mariboru, pač pa je »Kurirčkov« več po vsej Jugoslaviji, do Makedonije in Črne gore, da imajo svoje posebne pojave oblike, ki jih ne kaže krniti, če so se že izkazale za dobre, pametne in vzgojne.

Pri vsem tem je »Kurir-

ček« organizacijsko izredno gibljiv. Že pred meseci je imel npr. do nadrobnosti izdelan program letošnjih prireditev, ki bodo v decembru: v smislu letošnje programske zasnove so določili naslov simpozija, ki bo zajel ljudsko glasbo v NOB in revoluciji. K sodelovanju so pritegnili strokovne sodelavce, referente iz vrst znanih folkloristov in etnologov oz. etnomuzikologov iz vse Jugoslavije, da bi pokazali in dokazali, kako je »tok revolucije prežemal in v času in možnosti primerno ter ustrezno našel okolje za partizansko ljudsko glasbo«. Tako naj bi bilo v prvem, letošnjem delu simpozija, prihodnjič, čez dve leti pa bi isti referenti zajeli povojni čas, koncertni program in sploh razvoj mladinske glasbe (na isto temo).

Že teh nekaj besed govori o izredno premišljenem, resno zastavljenem znanstvenem delu festivala, ki se ga drugje ne dotikamo, ali pa le bežno. Bilo bi ga torej nesmiselno okrnjevati. Če pa vemo, da se »Kurirček« ne loteva le glasbenega ustvarjanja in javljanja, ampak posega tudi na literarno in likovno področje enako ustvarjalno in resno kot glasbeno, da razpisuje natečaje za nove otroške in mladinske zborovske skladbe, da se v Mariboru bienalno odvijajo revije najboljših otroških in mladinskih pevskih zborov itn., da je podobna dejavnost tudi v literaturi in likovni smeri, tedaj je menda sklep jasen. Festival »Kurirček« je treba

kvečjemu dograjevati, da bi mogel rezultate svojega poslanstva posredovati v kar najširši jugoslovanski prostor.

S tem v zvezi bi le še pripomnil, da bi bilo morda ta ali ona ideja »Kurirčka« koristna tudi za festival RIG, plenum kulturnih delavcev OF in še za koga, ki se ukvarja z našo revolucionarno preteklostjo.

Še eno občutljivo, ne pa tudi zanemarljivo vprašanje: kakšen naj bi bil v prihodnje delež neprofesionalnih skupin v vaših festivalskih programih? Zborovski menda ni tako vprašljiv kot delež amaterskih plesnih, v širšem smislu, skupin, ali pač?

V Sloveniji imamo v zadnjih letih toliko različnih oblik za vrednotenje kvalitete pevskih zborov, da v resnici nismo v zadregi, kateri zbor je dober, boljši, najboljši. Nobenega dvoma tudi ni, da se je in da se bo programska komisija slejkoprej ozirala po udeležbi najboljšega, kar v Sloveniji premoremo na zborovskem področju, k temu pa povabila še najkvalitetnejše ansamble iz drugih republik in pokrajin.

Teže je z udeležbo plesnih ljubiteljskih skupin, kjer podobnega vrednotenja, kot je na zborovskem področju, še ni. Pa bi bilo zelo zaželeno in potrebno, kajti plesnih skupin je iz dneva v dan več in vse si hočejo pridobiti prostor pod soncem, nastopiti tudi v okviru festivala RIG. Zdi se, da je lanski nastop ljubljanske študentske ba-

letne skupine v okviru festivala pod koreografskim vodstvom Metoda Jerasa spodbudil širšo ljubiteljsko plesno srenjo, kar je seveda razveseljivo, pa nalaga tudi previdnost.

Zakaj teh novih skupin ni mogoče kar čez noč vključiti v festivalski program? Preprosto zato, ker je v teh skupinah potrebno doseči najprej ustrezno kvaliteto. Kaj pa je pogoj za doseg kvalitete? Brez dvoma sposoben učitelj, mentor, koreograf, ki bo svoji skupini znal posredovati potrebno znanje, ki se ne bo lovil ob »revolucionarnih« naslovih svojih izdelov, ki bo program gradil postopoma, razumno in sistematično. V tem smislu bo brez dvoma nujna boljša povezava festivala RIG in ustreznih organov ZKO; slednji pa bodo seveda morali upoštevati merila, ki veljajo za vse festivalne prireditve in izvajalce, in jih je mogoče zajeti na kratko v besedici kvaliteta.

Kaj pa finančna sredstva in pokrivanje belih lis na slovenskem kulturnem zemljevidu? So zadostna?

Na kratko. Če so bele lise na kulturnem zemljevidu Slovenije v kakršnikoli zvezi s festivalom RIG, tedaj je sredstev za naše prireditve prav gotovo odločno premalo. Sploh pa bi kazalo premisliti o tem, kaj pravzaprav festival RIG pomeni v slovenskem kulturnem prostoru. Ne spominjam se, da bi o tem kdaj kasneje govorili v kulturnih skupnostih, takrat, recimo, ko skušamo oblikovati celotno program-

sko podobo neke sezone ali daljšega časovnega obdobja. Festivalne prireditve so zaradi svoje specifične programske naravnosti brez dvoma vredne takega razmisleka, saj so, ali pa bi vsaj morale biti, pomemben sestavni del naše kulturne politike. Zdaj pa se nam dogaja, da so npr. tudi nadomestilo za proslavo bližnjega praznika republike, ki bi ga neka skupnost morala uresničiti iz svojih moči. Taka skupnost s svoje strani doda le slavnostnega govornika in kvečjemu še točko z mladino, pa je stvar opravljena. No, Kulturna skupnost Slovenije je po svoje problem že rešila, da takim »proslavnim« nastopom odteguje finančno pomoč. Problem pa s tem seveda še ni rešen; nasprotno, terja čimprejšnjo in kar najtemeljitejšo vsestransko osvetlitev, predvsem pa večjo skrb kot doslej.

Ob koncu še tisto znano stereotipno vprašanje: kakšno prihodnost ima po vašem mnenju festival Revolucija in glasba?

Dokler bodo v programski komisiji in izvršnem odboru festivala ljudje, ki jim festival ne bo iztočnica za osebno uveljavljanje in koristoljublje, predvsem pa, dokler bo v naši družbi preladovalo prepričanje, da vrednote, poročene v bližnji preteklosti, niso in ne morejo biti fasada za leporečje, pač pa edina gonilna sila našega bitja in razvoja, tako dolgo prihodnost festivala ni vprašljiva.

Živa Drole

Književniki, padli med NOB

Bogo Flander-Klusov Joža

Ob 40-letnici smrti

Letos mineva štirideset let, odkar je padel v narodnoosvobodilni vojni Bogo Flander, s partizanskim in literarnim imenom Klusov Joža, književnik, za katerega lahko z gotovostjo zapišemo, da ga je rodil narodnoosvobodilni boj. Rodil se je 8. decembra 1918 v Ljubljani. Šolal se je na gimnaziji, ki pa je po treh razredih ni nadaljeval. Njegov nemirni duh mu ni dovolil ustalitve: poskušal se je kot trgovski vajenec, nato je šel služiti vojaški rok v Požarevac. Spomladi leta 1941 se je zaposlil kot telegrafist na železniški postaji v Brestanici. Že kot mladenič je rad zahajal v gore, zlasti v Kamniške in Julijske Alpe. V tem obdobju se je začel sramežljivo literarno uveljavljati (1935, 1936). Svojo prvo pesem je objavil leta 1940 v Planinskem vestniku.

Napad na Jugoslavijo je dočkal na službenem mestu, vendar se je še pred nemško zasedbo umaknil v Ljubljano. Prvega decembra 1941 je kot član prvega aktivna Osvobodilne fronte izobesil na zgradbi železniške uprave slovensko zastavo. Zaradi pogostih preiskav in racij je začel premišljevat o odhodu k partizanom. Prvič je poskusil aprila 1942, vendar je bila skupina prostovoljcev pri Dobrovi razbita. Več sreče je imel s skupino ljubljancev maja 1942, ko je z njo odšel med partizane na Gorenjsko. O tem piše literarni zgodovinar prof. Emil Cesar v spisu o Bogu Flandru v »Obzorniku« 1983. Od tod je pisal v Ljubljano materi: »Čeprav se bomo vrnili pozneje kakor smo si zamisljali, naša volja in pogum ne kloneta. Zvesti našim na-

cionalnim človeškim idealom bomo stopili med prihajajočo jesen in končni zmagi in vrnitvi.« Čeprav je Klusov Joža pisal še pred odhodom k partizanom, pa je po mnenju Emila Cesarja prav v NOB našel najustrežnejši izpovedni izraz. Po pričevanju borcev je na Gorenjskem napisal približno 40 črtic, žal se jih je veliko izgubilo.

Cankarjevi brigadi se je pridružil v marcu 1943 in se čez tri dni udeležil znamenitega boja z bataljonom italijanske divizije Maceratta v Jelenovem žlebu. Emil Cesar je zapisal, da je bil Flander pisatelj sredi bojev, s puško in s peresom, skoraj bolj s puško kot s peresom. V prvi vrsti je moral biti borec in politični delavec, šele potem pesnik in pisatelj. Bil je nosilec dobrega dela političnega in vojaškega življenja v svoji enoti in se je vsekozi udeleževal vseh bojev z brigado. Šele po bojih je sledilo leposlovno oblikovanje, ki je šlo čestokrat na škodo kratkega in prepotrebne oddiha.

Matej Bor mu je napisal v posmrtnem natisu njegove zbirke Bataljon pesniško posvetilo:

**Kadar spet bitka je bila za nami
in drugi pozaspali so po trdih tleh,
ti nisi spal. Pod buke v mah si legel,
tišini srca njihova obredel,
ki potonila v sanjski so omami,
in pisal o teh velikih in divjih dneh.**

Na Gorenjskem je v Poljanski četi začel pisati črtice in reportaže. V začetku leta 1943 je v Dolomitih izšla prva in edina številka lista

»Dolomitska zvezda« s podnaslovom »politični, literarni in humoristični list dolomitskih partizanov«, pri katerem je sodeloval poleg Karla Grabeljskega in Franceta Vrege tudi Bogo Flander-Klusov Joža. Na Dolenjskem bila spominska izdaja ob prvi obletnici njene ustanovitve. Sledila je zbirka »Gorenjski junaki«. Posvečena

je bila tistim borcem, ki jim je bila mogočna kopa Blegoša poslednji dom. Reportaža »Borba za most« je med redkimi deli te vrste, nastalimi med partizani, ki ohranja umetniško svežino in življenjsko sočnost do današnjih dni.

Ko je Ignac Koprivec, načelnik propagandnega oddelka pri glavnem štabu prebral Flandrovo brošuro Gorenjski junaki, je brž izrekel domnevo, da bi bil Klusov Joža lahko dober reporter in priporočil je ponatis iz te brošure v osrednjih partizanskih listih.

Po opisu soborcev je bil Klusov Joža suhljat, svetlih las in za čepico si je rad zataknil poljsko cvetko. Kjer so peli, tam ni manjkalo Jože, lep glas je imel in njegova enota ni bila nikoli brez pevskega zbora.

Poleg Emila Cesarja sta raziskovala literarno delo

Klusovega Jožeta tudi literarna zgodovinarja Stanko Janež in Viktor Smolej. Janež je zapisal, da je Klusov Joža v svojih črticah poudarjal človeški pogum borcev, njihovo človečnost, tovarštvo in povezanost z bojem, ki ne pozna širokih besed. Cesar ugotavlja, da njegove črtice ne razkrivajo le poznavanje vojnega življenja, temveč tudi človeka v tem času.

Smolej pri razčlenitvi Flandrove partizanske literature v knjigi »Slovstvo v letih vojne 1941-1945« spoznava, da Klusov Joža svoj realizem gledanja in dojemanja ljudi in dogodkov navdihuje z lirizmom mladega človeka, ta lirizem je ob grobi podobni vojne in okupacije nujna notranja potreba. V nekaterih delih je čutiti, kako se bijeta v njem reporter in leposlovec. Zaznati je htenje iztrgati se iz informativnega, reporterskega pisanja in od dokumentacije o vojaških enotah in posameznikih preiti k odkrivanju vedno globlje resnice o človeku in času. V preblishkih si je to pisateljsko pot v nekaterih svojih črti-

cah že utrl. Lahko se zanesljivo strinjamo z literarno zgodovino, ki je zapisala, da če bi bilo dano Flandru še živeti in zoreti, bi se mu razkrile tudi globine življenja in vzmeti človekovih dejanj.

n še o njegovem tragičnem koncu: napad na ustaško postojanko »Bosiljevo se je začel ob drugi uri zjutraj, 30. junija 1944. Tega dne je bil v poznih popoldanskih urah ranjen tudi Klusov Joža. Prvo pomoč so mu dali v ambulantom previjališču v gozdu za Bosiljevimi. Pred prihodom v partizansko bolnišnico je ob enajstih zvečer umrl, dobri dve uri po padcu Bosiljevega v neki kmečki hiši v Drnovcu. Pokopali so ga v Vinici. Junija 1947 je dala njegova mati Berta Flander pisateljeve posmrtno ostanke prepeljati na ljubljanske Zale.

Mnenje literarne zgodovine in mnenje partizanskih književnikov je, da pomeni njegova smrt eno najhujših izgub med partizanskimi oblikovalci umetniške besede.

Dušan Mevlja

Partizan Jure

Prvi spomin iz otroštva so mu zvezde bile.

*Poti so dolge.
Ponosno stopa v koloni
Kozjanskega odreda
s pogledom, uprtim v goro,
v nebo,
v zvezde.*

*Utrujena kolona se ustavi.
S prepotene glave sname čepico
in na lahno pogladi
peterokrako zvezdo.*

*Tedaj se tišina razbije,
rafali strojnic zagrmijo po hosti.
Skozi gosto grmovje se zagleda
v zvezde,
ki ga spremljajo
v smrt.*

Anica Leskovar

Ali mir ali...?

Ce kdaj in če kje, je prav danes in prav povsod – z vso pravico lahko rečemo na vsej zemeljski obli – viden in vse bolj občuten proces, ki teče v dveh povsem nasprotujočih si smerih. Po eni strani se oboroževalna tekma, posebej tista, ki je namenjena jedrskemu orožju, zožuje na Združene države Amerike in na Sovjetsko zvezo. Po drugi strani pa smo – nasprotno temu – priče vse bolj zaznavnemu gibanju, ki čedalje bolj sega čez vse poldnevne in vzporedne – gibanju za mir, proti vojni, proti jedrskemu in tudi drugemu oboroževanju. Če govorimo in ugotavljamo, kako si veliki sili trmasto prizadevata obdržati monopol nad jedrskim orožjem, pa je po drugi strani vse več dokazov, ki pričajo o podružbljanju boja za mir. To podružbljanje vse bolj očitno presega razne zemljepisne, hkrati pa tudi ideološke in svetovnonazorske meje. Danes že lahko govorimo, da se nujnosti boja za mir, za ustavitev oboroževalne tekme zavedajo milijonske množice po vsem svetu.

Ni težko v takem stanju na svetu zaznati določene absurdnosti tega stanja in razvoja po svetu. Kljub temu da se vsaj že dvajset let, se pravi od kubanske krize sem, najbolj odgovorni ljudje obeh velesil zavedajo, da jedrska vojna prinaša uničenje najprej njima samima. Pa vendar tudi taka spoznanja in dognanja ne moremo spreobrniti usmeritve blokovskih velesil k razsodnejši politiki. In še drugo dejstvo: kljub temu da je podružbljanje boja za mir in miroljubno spravo med narodi prav v našem času doseglo najvišjo stopnjo, pa še nikoli ni bila politika sile, vmešavanja, pritiskov vseh vrst vse do vojn in vojaških agresij tako pogost gost v mednarodnem življenju, kot smo temu priča danes.

In kar je najhujše in najtežje, še nikdar se ni kazala pot iz takega stanja tako do vrha zasuta z ovirami, kot to velja za današnji čas. Podatkov, ki to dokazujejo – ki pa tistih, ki nosijo odgovornost za tako stanje, nikakor ne spametujejo – je več kot dovolj, rekli bi več kot preveč. Na primer: iz povzetka iz študije »Razorožitev in razvoj« zvezimo, da je danes na svetu okoli 50 milijonov ljudi neposredno ali posredno stalno vključenih v vojaške dejavnosti, da je od tega števila polovica, se pravi 25 milijonov vojakov v rednih vojaških enotah, da je nadaljnjih 10 milijonov ljudi obseženih v raznih polvojaških enotah, da je 4 milijone civilistov zaposlenih v vojaških službah, da je najmanj pol milijona znanstvenikov in inženirjev vključenih v raziskovalne dejavnosti za vojaške namene, da je, končno najmanj 5 milijonov delavcev po svetu, ki so neposredno vključeni v proizvodnjo orožja.

Ni odveč dodati še dejstvo, da je v vojno-proizvodnih zmogljivosti zgoščen največji del najsodobnejše tehnologije. Že pred štirimi leti je letna vrednost vojno-industrijske proizvodnje dosegla vrednost 127,5 milijarde dolarjev. Celotni stroški raziskav v vojaške namene so znašali leta 1980 kar 35 milijard dolarjev. To pomeni, da je raziskovalna dejavnost v vojaške namene dvajsetkrat bolj intenzivna kot pa civilna.

V podporo ugotovitve, da se oboroževalna tekma vse bolj koncentriira v čedalje manj držav, dejansko zgolj na obe velesili, je nadvse poučen podatek, da je 85 odstotkov sredstev za raziskave nasploh v rokah 6 (od skupno 154) držav, toda, kar zadeva zgolj vojaške raziskave, pa odpade 85 odstotkov vseh sredstev samo na dve velesili: Združene države Amerike in Sovjetsko zvezo.

Skupni vojaški izdatki so že leta 1980 dosegli 500 milijard dolarjev. To pomeni, da je že pred štirimi leti svet uporabil kar 6 odstotkov vrednosti celotnega proizvoda za orožje. Toliko sredstev pa odpade na vrednost celotnega kapitala vseh dežel v razvoju. Z drugimi besedami, vsako leto izda svet za orožje toliko, kolikor imata vseh sredstev dve tretjini sveta. Istega leta, 1980, pa so bogate države izdale za pomoč revnim 19-krat manj denarja, kot ga je šlo za oborožitev.

In perspektiva? Če bo tekla oboroževalna tekma še naprej v takem zagonu, bo v času, ko se bo prevesilo sedanje stoletje, svet potrošil za orožje že 903 milijarde 55 milijonov dolarjev.

Bati se je, da bo ta številka prenizka, če bomo z njo hoteli izmeriti višino dolgov, ki jih bodo ob koncu stoletja nosile na svojih ramenih dežele v razvoju, če ne bo medtem odločnejših premikov v mednarodni gospodarski ureditvi.

Pravijo, da sta z vsakim premikom na področju oboroževalne tekme, se pravi z vsako tehnološko spolnitvijo orožja in sredstev za izdelovanje orožja, oboroževalni proces in orožje samo vse težje obvladljiva s človeško roko in človekovo voljo. V tem naj bi bila skrita tudi ena izmed nevarnosti za izbruh – četudi čisto nezaželene in nehotene – jedrske vojne. Odtod dobiva povsem drugačne razsežnosti proces podružbljanja boja za mir in proti oboroževalni tekmi. Moč milijonskih množic, katerih aktivnost se vse bolj oblikuje in tudi že pojavlja v podobni protiblokovskega odpora, postaja v sedanjem času in v sedanjih mednarodnih razmerah povsem nova in nadvse pomembna sila, ki se spoprijemlje z blokovsko politiko oslanjanja na moč jedrskega orožja.

Drago Košmrlj

Glava v pesku

Sprenevedanje ni lepa lastnost in ni je malo. Iz dneva v dan postaja vse večja umetnost, odtenki pa dosegajo zavirljivost. Takšni smo!

Povod za tale zapis je nastal v Laškem, lahko pa bi, poudarjam, kjerkoli. Na borčevski volilni konferenci so spregovorili tudi o izkoriščanju posameznikov.

Bilo je slišati, da odhajajo na zdraviliška zdravljenja, ki jih čedalje težje, vendarle nekako redno zagotavljamo nekdanjim borcem, če ne drugače pa vsaj enkrat na leto ali še manj – ljudje, za katere sploh ne veljajo omejitve. Zdraviliške usluge si privoščijo dvakrat, trikrat. Kar nekako sramežljivo je bilo tudi rečeno, da potujejo tjakaj tudi takšni, ki tej ureditvi niso izrecno naklonjeni. Med vrsticami pa je bilo slutiti tudi resignirano, a neizrečeno misel, da pa takšnih ugodnosti niso deležni tisti, ki so bili zares borci, zares... itd.

Razumljivo, slišali smo razlago. Da ni natančnega pregleda komisije, kdo je bil že deležen zdravljenja v specializiranih zdravstvenih organizacijah, oziroma zavodih, kdo ne. Rekli so, da je bilo pred časom naročeno osnovnim organizacija, ZZB NOV, naj naredi natančen pregled, kdo je zdravljenja potreben, in da naj to zvedo vsi, ki se kakorkoli ukvarjajo s tem.

Zadeve niso urejene. Navsezadnje ni pomembno, kje se to dogaja. V Laškem so tudi sklenili, da le ni tako hudo, pa tudi, da je vse naštetost (?) in da bodo napake odstranili. Pomembneje je, da je podobno marsikje. Dogaja pa se zaradi

tega, ker o tem borci pripovedujejo, če pa jih o nečem pripoveduje več, potem je to najbrž res.

Za začetek je treba pomešiti najprej domači prag. Dobro in celo zaželeno je, da borci opozarjajo na napake. Da so še vedno revolucionarni, delavni in da vidijo v prihodnost. Ni pa dobro, da dovoljuje, da nedko (ali nekateri) manipulira z njimi, v njihovi lastni organizaciji, z denarjem, namenjenim njim. Res je, vsi so (smo) potrebni zdravja. Znotraj borčevske organizacije pa bo, oziroma bi moral imeti prednost zaslužnejši, če že ne to, pa tisti, ki je bolj bolan. Razlik ne bi smelo biti. Zdi se, da bi se borci o tem lahko dogovorili med seboj na demokratičen način.

Kako je mogoče, da gre na zdraviliško zdravljenje človek, ki mu ni vseh naša ureditev, oziroma ji ni naklonjen (tudi to ni le laški primer!), in kako je sploh mogoče, da je v borčevski organizaciji? Očitno torej je, da obstaja pripravljenost »tlačiti glavo v pesek? In kako se lahko zgodi, da gre nekdo, ne tako zelo bolan, trikrat na leto v zdravilišče, borec, prekaljen v nešteti bojih in temu primerno tudi zlomljen in strt, pa nobenkrat? Gre torej za zveze in poznanstva, za birokratsko urejanje stvari, za oligarhično obnašanje? Znotraj same zveze borcev? Med borci, ki še vedno s ponosom kažejo na vse tisto, kar so s trdom in dolga leta gradili?

Najbrž bo treba pritrditi resnici. Zdi se mi potrebno zapisati, da čas stori iz ljudi svoje in da vrline za vse večne čase ne ostanejo enake.

Lahko pa bi zapisal, da kaže, da se je bilo včasih pač lažje bojevati z orožjem kot danes s – samopašnostjo, vzvišenostjo in sprenevedanjem.

Niso osamljeni primeri, le hudo neradi ljudje bezajo vanje, ko so si pravico do dvojnega štetja pridobili ljudje, ki gozd in (beri: partizanstvo) in dogajanje v njem poznajo le iz knjig, kvečjemu še – od nabiranja gob. To je vselej sprožilo žolčne odzive. Zelo razumljivo. Manj razumljivo pa je, da se soborci takšnih pokvarjencev niso hoteli, morda tudi ne upali, kdove, spopasti z resnico. Kolikokrat smo, žal, slišali resignirane tožbe, češ glej ga, kako mu gre dobro na naš račun, pa si je z goljufijo prislužil partizanstvo. In tudi ni bilo tako redko, ko se je ta ali oni, ki ga je takšna krivica mučila, skušal prebiti do resnice prek novinarjevega hrbta. Skoraj vsi so, odgovarjajoč na vprašanje, zakaj ne bi sami razgrnili resnice, zaradi katere so prebili leta v gozdu, preživljali čase in razmere, kakršnih še psu ne bi privoščili, nekako sramežljivo razlagali, da je pač minilo že veliko let, da neradi kalijo sosedske odnose, da zna biti ta ali oni »težak« ipd.

Ce nočemo bezati nosu v te zadeve, naj pač bo tako kot je. Je pač prijetneje držati glavo v toplem pesku, saj okoli oči je vse prijetno belo, skorajda čisto. Če belina peska koga ostro zbode, kaj bi, ne bi bil edini.

Milenko Strašek

Ob 16. juliju – dnevu oklepnih enot

Človek je vendar prvi

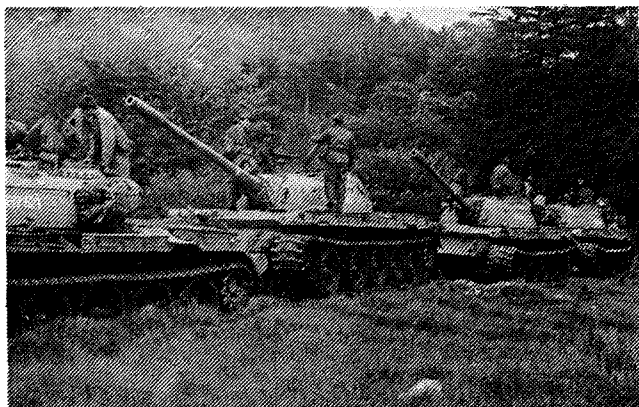
Granate iz daljnostrelnih topov so neusmiljeno drobile sovražnikove okope in začasne utrdbe. Po polurnem obstreljevanju so topovi utihnili. Letala so začela obstreljevati s topovi in raketami preostale sovražnikove položaje in njegove rezervne sile, ki so bile nekaj kilometrov od bojne črte. Tako kot so se bliskovito pojavila, so letala tudi odletela. Na bojišču je zavladala moreča tišina.

Nenadoma se je v daljavi zaslislalo zamolklo bobnenje, ki je bilo iz minute v minuto glasnejše. Kmalu se je na robu kraške vrtače pojavila jeklena pošast in nato še ena, kmalu ni bilo več mogoče prešteti posei tankov. Za njimi so počasi vozili oklepni transporterji. Skoraj so dohiti tanke, ko so se odprla njihova zadnja vrata in pehota je poskakala iz njih.

Tanki so se usmerili proti »sovražnikovim« položajem, od koder so se že slišali posamezni strel iz pehotnega in protioklepnega orožja. Tank je obstal, ker mu je granata raztrgala gosenico. Posadka se je hitro umaknila. Jeklene pošasti so previdno lezle naprej. V njihovi notranjosti pa so komandirji budno opazovali ozemlje pred seboj. Ko so opazili premikanje sovražnika so takoj sporočili namerilec, kje je njihov cilj. Ti so z namelnimi instru-

menti poiskali cilj in takoj izstrelili granato, ne da bi tank zmanjšal hitrost.

Ceprav je sovražnik pripeljal s sveže sile, te niso mogle zaustaviti uspešnega napada naših tankovskih sil. Kmalu je bojišče opustelo, samo tu pa tam so bolničarji pomagali ranjenim.

Po uspešni taktični vaji so posadke tankov pripravile vozila za pohod v vojašnico, kjer so jih natančno očistile in zavarovale pred soncem in dežjem

ljanja in dela v vojašnici in nešteto ur, ki jih vojaki preživijo v različnih trenažerjih. Po vaji smo povprašali namerilca Slaveta Mitrevskega iz Prilepa, kako se počuti po takšni vaji, med katero je izstrelil toliko granat. »To niso bile prve zaresne granate, ki sem jih izstrelil. Vendar pa je vsak namerilec nekoliko vznemirjen pri streljanju. Sprašuje se, ali bo s prvo granato zadel cilj. Sam potek dela smo vadili v vojašnici in na različnih pomožnih napravah, tako da sem vse delal avtomatsko, pa sem bil le vznemirjen. Kljub temu ni bilo nobenih problemov.« Slave je dobro opravil svojo nalogo. O tem pričata tudi pohvala in čestitka, ki ju je dobil od Rifata Šehovića.

Te vroče julijske dni pa bo v enoti Rifata Šehovića še posebej slovesno. Ta enota namreč nadaljuje izročila Prve tankovske brigade NOV, ki je bila ustanovljena 16. julija 1944 v Gravini v Italiji. Vendar pa sklep o njeni ustanovitvi sega že pred zasedanje Avnoja v Jajcu. Tovariš Tito se je zavedal, da bomo za popolno osvoboditev potrebovali tudi težko oborožitev. Konec leta 1943 so začeli odhajati na urjenje v Italijo in severno Afriko prvi borci. Kmalu so se jim začeli pridruževati internirani Slovenci, Hrvati in Črno-

Osrednja proslava ob štirideseti obletnici ustanovitve 1. tankovske brigade bo 14. julija na Vrhniki. Poleg preživelih borcev te enote, delovnih ljudi, občanov, mladine in rezervnih vojaških starešin se bodo proslave udeležili tudi najvišji predstavniki naše armade. Slavnostni govornik bo predvidoma član predsedstva SFRJ Stane Dolanc.

»Za uspešno streljanje pri tanku ni odgovoren samo namerilec, ampak tudi druga dva člana posadke. V tanku, kjer sem namerilec, sta to Nikola Ciban iz Jastrebarskega in Dragan Petrović iz Kragujevca,« pravi Slave Mitrevski.

gorci. Po ustanovitvi je brigada odšla na Vis, nato pa se je izkrcala na območju Dubrovnika. Tam je bila sestavljena v 8. korpusa. Sodelovala je v bojih za osvoboditev Dalmacije in v kninski operaciji. Sestavljala je tudi četrto armado, del brigade pa je sodeloval v bojih za osvoboditev Koroške.

Že med vojno so iz njenega sestava določili 612 starešin in borcev, ki so odšli v Sovjetsko zvezo. Sestavljali so jedro druge tankovske brigade. Ti dve enoti sta tudi prednici danes ene najsodobnejših zvrsti naših oboroženih sil.

Danes so oklepne enote sodobno opremljene in oborožene. Velika večina opreme je plod domačega znanja in izdelana v naših tovarnah. Seveda pa se starešine in vojak zavedajo, da brez napornega dela ne bodo dovolj usposobljeni za ravnanje s tem orožjem. V enoti Rifata Šehovića kako v drugih podobnih zelo skrbijo za idejno-politično delo, saj samo zaveden človek lahko popolnoma izrabí znanje o ravnanju s tem nevarnim orožjem.

Bojan Kuntarič

Tito in mi

Človeka smrt požanje, človeštva ne; naprej z njim, kar je storil zanje živele bo vselej.

Srečanja ljudi s Titom so bila vedno doživetja, ki so dobila poseben prostor v zgodovini posameznikov. Pestovali so te spomine, kot pestuje ljubeča mati svojega nemočnega drobčanca, in jih še pestujejo, obnavljajo iz leta v leto, pred sinovi in vnuki, prijatelji in znanci, kdor jih hoče poslušati.

Besede, ki jih je izrekel človek, ki ga imamo po pravici za enega največjih sinov naših narodov in narodnosti, so skorajda vselej imele težo. Niso vselej božale. Znale so biti trpke in prav tako ostre, a so znale pohvaliti dobro. Viharno so jih pozdravljale množice, ko je opozarjal na nepravilnosti, odstopanja od povsem jasno določene poti, ki smo si jo s težavo utrli že med vojno. Ni bilo redko, da so ljudje vpletali v pogovor te besede, Titovo in njihovo resnico.

»Tito je rekel, tudi Tito ni bil zadovoljen...«

Navajeni smo navajati besede pomembnih mož našega naroda, narodov in narodnosti, vprašanje pa je, koliko jih tudi spoštujemo. Spoštujemo jih seveda edino ta-

je poprej naučil iz knjig in kar se je naučil iz svoje življenjske prakse, v skladno celoto. Tako je bilo tisto, kar se je naučil in spoznal, trdno zasidrano v njem, prihajalo je iz njega spontano v razpravljanju ali v navadnem pogovoru, celo tudi v njegovem občevarju z ljudmi.

Ni prenesel prostaštva, ne v obnašanju ne v izražanju. V njem je bila nekakšna prirojena imenitnost, ki jo je neokrnjeno prinesel skozi vajeniško dobo, kasarniško življenje, ujetniška taborišča ter jo ohranil kot lepo črto svojega lika. Mislim, da je to podedoval od matere, od slovenske kmetice, ki jo je zelo ljubil in o kateri nam je na naših robijaških sestankih pripovedoval z nežnostjo in velikim spoštovanjem...

In takšen je ostal vseskozi. Tudi takrat, leta 1945, ko se je z njim srečal rudar Alija Sirotni.

»Kdo te ne bo razumel, če te ne bo Tito?«

»... me je bilo strah kot še nikoli. Tako, tu je stal on, tako, tukaj pa mi. Smehljaj se

»Sprejemmo sklepe, ljudje so zraven, prav ti ljudje, ko se vrnejo na teren, ne uresničujemo sklepov. Ali lahko to delamo?«

(Tito na kongresu ZKJ, 1977)

sem mu rekel, da sem se rodil v revščini in da nič ne znam drugo kot kopati premog. Okrog Tita in nas so se zbrali Moša Pijade, Kidrič in številni drugi. Pred nami polno jedaje in pijače, usta so se nam izsušila, nam pa nerodno, da bi kaj popili. Toda tovariš Tito je rekel:

»Vidim, da je mojim rudarjem nerodno! in nam je sam napolnil kozarce. Potem smo se še pogovarjali. Rekel nam je, da smo mi rudarji prav tako pomembni kot naša vojska, da nam je vsem težko, pa da ne bo dolgo trajalo... Ko sem drugič šel k Titu, eh, drugič, takrat je bilo veliko laže. Nisem se prestrašil kot prvič. Jezik mi je tekel ko namazan. Nič me ni bilo strah... Najlaže se je s Titom pogovarjati: poveš mu, kar leži na srcu, in - pika! Nimaš kaj premišljevat, kako boš kaj povedal ali če boš izbral pravo besedo. Tovariš Tito ne gleda na to. Kdo te bo razumel, če te ne bo Tito? Saj je bil delavec, tako kot sem jaz. Pa ja, delavec, kovinar...«

Za delavca se je zavzel, kot vedno, tudi na enajstem kongresu ZKJ. V sklepni besedi je dejal:

»Moramo, na primer, sprejeti ukrepe, ki bodo preprečili stopnjevanje inflacije, neupravičeno zviševanje cen, ker bi to prizadelo standard naših delovnih ljudi ter se neposredno pokazalo v splošnem političnem položaju. Držati se moramo dogovorjenih sklepov pri investiranju in usklajevanju - osebne, skupne in splošne - porabe z našimi možnostmi. Tu še zmeraj presegamo mejo. Gradimo tovarne, ki jih že imamo. Srečujemo se z nekakšnim prizadevanjem, da ima vsak vse, kar ima drugi. To je treba prenehati, saj je to v škodo vsaj naši skupnosti. Bolje se moramo organizirati, kadar nastopamo na tujem trgu. Če že govorimo o tem, bi hotel omeniti, da so med predstavniki našega gospodarstva zunaj tudi ljudje, ki drug drugemu mečejo polena pod noge. Jaz sem se celo sam prepričal o tem in moram rači, da je to dokaj sramotno...«

Brez odgovornosti ne moremo napredovati!

Tito je vselej odločno opozarjal na napake. Marsikomu to ni bilo všeč. Tudi o tem je spregovoril Tito. Pogosto je omenjal pomanjkljivo odgo-

Prepričani smo, da bo gibanje, ki ste mu na čelu, tudi v prihodnje steber, okoli katerega se bosta utrjevala enotnost slovenskega naroda in bratstvo z drugimi narodi Jugoslavije v boju za iste ideale proti istim sovražnikom.

Trdno smo prepričani, da boste vse do končne osvoboditve gradili nezlomljivo enotnost slovenskega naroda in vsestransko pomagali naši partizanski in prostovoljni vojski, pa pozdravljamo vas in prek vas ves slovenski narod, ki danes, v oboroženem bratstvu z drugimi narodi Jugoslavije, s krvjo piše strani svoje zgodovine.

Tito izvršnemu odboru OF Slovenije 1. avgusta 1942 na planini Cincar

vornost, nespoštovanje sklepov, dogovorov... Tudi na 10. kongresu ZKJ 1974. leta. »Pri nas je veliko sklepov neizpolnjenih. Sprejemmo

sklepe, ljudje so zraven, prav ti ljudje, ko se vrnejo na teren, ne uresničujemo sklepov. Ali lahko tako delamo? Ali lahko dovolimo, da se do uresničevanja sklepov obnašamo neodgovorno? Mislim, da ne. Enotni smo v cilju, da zgradimo Socialistično federativno republiko Jugoslavijo na samoupravnih osnovah. To je naš osnovni cilj. Imamo tudi demokratični centralizem - ko se sprejema sklep, ga je treba tudi izvajati. Te stvari morajo biti komunistom jasne; ne morejo se obnašati drugače, kot je dogovorjeno. Mislim, da moramo neizpodbitno doseči, da bodo vsi sprejeti sklepi tudi uresničeni. Izvajati jih

več s posebnimi težavami, se je pozanimal, koliko narodnih herojev je bilo med borci 14. divizije. Dejal je, da je vsako odlikovanje borcu - posamezniku tudi odlikovanje enoti. Od borcev se je poslovlil z mislijo, da bi skupno »še dolgo razvijali ideje, kot smo jih v vojni, kajti to so bile čiste, najčistejše ideje...«

Bil je srečen človek

Miroslav Krleža in Tito sta drugovala ničlikokrat, izmenjavala misli, se medsebojno spoštovala in skupaj - gradila. Novi, boljši, humannejši svet. Odsšla sta. Ostala je vzrel, kakršna pač nastaja

Takšno je bilo Krležino slovo od Tita. Poslavljal sta se velikana duha.

Pot je sklenjena, je zapisalo časnikarsko pero. Nobe-nega Titovega obiska ne bo več, ne danes ne jutri ne pojutrišnjem. Nihče pa ne bo pozabil, kako je vsa naša domovina spremljala dneve zadnjega obiska ljubljene predsednika med nami. Vsa Slovenija je dihala z Ljubljano, s Kliničnim centrom, kjer se je Tito bojeval za življenje. Mogoče pa le bo, smo si rekli, še posebej takrat, ko

morajo tisti, ki jih sprejemajo, z vsemi silami pa morajo delati, da tudi drugi razumejo te sklepe, jih sprejemajo in omogočajo, da jih uresničijo. Brez tega, brez odgovornosti za uresničevanje raznih sklepov ne moremo napredovati. Potem je to Siziſovo delo, če bomo sprejemali sle-

za takšnimi ljudmi, ki ustvarjajo zgodovino.

Krleža je o Titu napisal marsikaj. Morda nam je še najbolj v spominu njegov opis vrnitve v Kumrovec. Nekoč drugič je zapisal:

»Bil je srečen človek. Niti za trenutek ni podvomil o svojih idealih, uresničil pa

je skoraj že bilo videti, kot da je zmagal v tem zadnjem boju s smrtjo. Upanja so ostala prazna. Med nami se je poslovlil od življenja in čeprav je odšel, ne bo za nas nikoli umrl. Njegovo delo bo živele z nami in v nas. Ne bomo mu mogli več vzklikati med njegovimi obiski, toda - ali ni

Varujte se sektaštva, ki je v sedanji etapi boja slovenskega naroda najnevarnejše. Vstaja slovenskega naroda je zdaj na vrhuncu. Pritisk okupatorja z ofenzivami dosega vrh. In prav v tem trenutku so sektaški odniki najnevarnejši. Glede tega imamo hude izkušnje iz Črne gore, zlasti pa iz Hercegovine.

V Črni gori je sektaštvo med drugim veliko pripomoglo, da je italijanski okupator ustvaril četniške formacije, in to zelo nevarne, in z njimi je potem razbijal naše partizanske odrede.

Hercegovini se je zaradi močnega poleta ljudske vstaje zavrtelo v glavi našim vodilnim ljudem v operativnem štabu in začeli so delati neverjetne sektaške svinjarije; tako je bila ljudska vstaja v neverjetno kratkem času uničena. Samo tovarišem, ki smo jih poslali tja, in proletarski brigadi gre hvala, da je uspelo rešiti najboljši del partizanskih enot pred popolnim razsulom.

Tito Edvardu Kardelju 1. avgusta 1942 s planine Cincar

pe, ti pa bodo ostajali le na papirju.«

Isto leto je na Brdu go-stil borca.

»Ali ste rešili vse borčevske probleme?« je tovariš Ti-

jih je več od vsega, o čemer so stoletja sanjali rodovi naših pesnikov, politikov, vladarjev in vojskovodij.

Za dolgo kolono svojih mrtvih divizij odhaja Tito preko Romanije. Odhaja na daljne brezkončne poljane ljudske pesmi, s katerih kakor da je tudi prišel.

Naši ljudje niso tako nevedni, da ne bi mogli razlikovati vulkanske slepe in surove stvarnosti okrog sebe od lastne tople strehe nad glavami. Da je ta naša streha Titovo delo je bilo jasno vsem in ni bilo človeka, ki ne bi v mislih prebodel noči in noči med njegovo ljubljansko agonijo.

Ob Titovi šestdesetletnici je bilo rečeno vse, kar je mogoče reči o življenju človeka, ki se lahko s ponosom ozre na svojo življenjsko pot.

Od takrat pa do današnjega dne, v celih osemindvajsetih letih je Tito na svetovnem odru razvil dejavnost zgodovinskih razsežnosti Kot organizator mednarodnega gibanja neuvščeniosti je z nezlomljivo voljo izbojeval priznanje vsega sveta.«

vse, kar imamo, življenje, ki ga živimo, tudi sreče vseh nas, en sam vzklik v pozdrav našemu Titu. Zato ostaja z nami...

Besede so ostale, napisane v urah slovesa.

Leta minevajo. Ni ga dneva, da se nekeje nekdo ne bi spomnil na ljubljene predsednika, se ozrl na sliko, spregovoril o njem na proslavi, med znanci in prijatelji. Nič ni bilo izmišljenega v dnehi, ko smo se poslavljali: Tito resnično živi. Trudimo se, da bi šli po njegovi poti, da je ne bi izgubili, da bi se je kar najbolj držali, zvesti nje-mu in - sebi.

Otroci pišejo domače naloge - o Titu, v vrtcih pojejo pesmice - o Titu, z besedico TITO skušamo premagovati težave, ki nas vse bolj pester. Morda niti ne bi bile tako velike, če bi priklicali zgodovinski spomin.

Zaklinjanje ima svojo vrednost le, če ga potrdimo z dejanji. Kadar je le imel pri-ložnost, je Tito znova in znova opozarjal na to.

Milenko Strašek

krat, kadar jim z delom vdihnemo duha. Tudi to so Titove besede.

»Zame je bil Broz zanimiv kot osebnost«, je v slovo tovarišu z robije napisal Rodoljub Čolaković, »ki je imela bogato, nenavadno, vsebinsko bogato življenje revolucionarja... Broz je bil izobražen človek - dobro je znal dva svetovna jezika: nemščino in ruščino, v Mariboru (na robiji, op. p.) pa se je učil tudi angleščine. Toda še pomembnejše od tega je bilo, da se je neprenehoma učil; prizadeval si je, da izve in se nauči kar največ - od biologije in filozofije do lepe književnosti. In vse prebrano, je padlo na plodna tla. Imel je talent, da je znal vse, kar se je naučil, nekako organsko povezati, tudi s tistim, kar se

je in vsakega izmed nas kaj vprašal. Prišel je tudi do mene. Grlo se mi je stisnilo, roke oznojile, v obraz pa - kot kuhan rak. Vprašal me je, kako je v kolektivu. Nisem vedel, kaj bi. Stisnil sem skozi zobe:

»Tovariš Tito, najprej da ti povem, da te vsi brezanski rudarji pozdravljajo. Ko me že sprašuješ za kolektiv in premog, naj ti povem, da kopljemo, kolikor največ moremo!«

Še nisem dokončal, ko me je Tito potrepel po ramenu in se nasmehnil: »Ob tako delovnem narodu in armadi smo močnejši od vsega...«

Dolgo se je pogovarjal z nami rudarji. Vse ga je zanimalo. Vprašal me je tovariš Tito, kako sem postal rekord-der v kopanju premoga, pa

Novogoriška »tavžentroža«

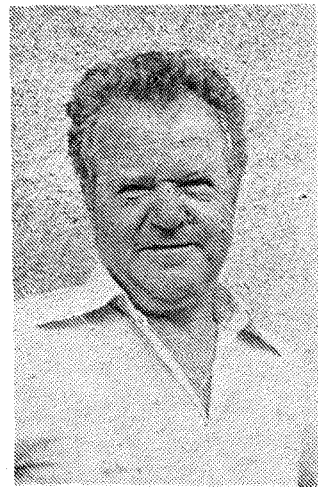
Kopica časopisnih izrezkov, vzorno razvrščenih, po mesecih in letih, segajočih tja v čas, na las podoben današnjemu. Kotarjevo novinarstvo. Konjiček, ljubezen. Po svoje kaže človeka. Nemogoče je ločiti delo od osebnosti. Kotar je nemiren človek, ni tistega kova, da bi počival. Tudi v pokoju se stvari niso spremenile. Sediva, vstajava, begava od ene teme do druge. Takšno je tudi Kotarjevo življenje. Beganje od slabega k dobremu in nasprotno. Vrtljak. Ni ga zmedlo, ne omotilo.

Časopisni izrezki so zanimiva kronika mesta ob meji. Navsezadnje tudi Kotarjeva podoba. Primorske novice, Delo, še prej Slovenski poročevalec, Ljudska pravica pa Narodna armija, Strelec, TV-15 ga poznajo kot zvestega, neutrudnega poročevalca, na katerega se lahko zanese. Pisal je – in še piše – o vsem in o vseh, ki so se in še pretikajo po tem zmučenem svetu. Nič ni, kar bi ne imelo vsaj skromnega pomena – zanj. To so mu dale univerze brez klopi in knjig, pastirstvo in gozd. Morda romantična podoba, odmaknjena od trdega in prav nič usmiljenega žitja in bitja? Navsezadnje je vseeno, kako je zapisano. Jedro človekovega boja ostaja isto.

Sprehajava se po stanovanju. Živahnost sobesednika je nalezljiva. In lahko prevreči na glavo vse rekorde tega sveta, zaobjeti življenje človeka prej, kot je mogoče. Prehiteva misli in misli prehitevajo naju. Mimogrede ošinem številne diplome, odlikovanja, zahvale, slike, pi-

sanost nekega življenja, obdobje, delček neke zgodovine. Kotarja so vsrkali časopis, politika, šoferji, bil je oficir milice, prodajalec knjig, lotil se je sadja pa vinske trte – morda se bo še česa.

Dolga leta je nemirni Novogoričan prodajal knjige za

Leopold Kotar

založbo Borec. Ne neuspešno. Tako je spoznaval ljudi še drugače.

»Spoznal sem v njih tudi tiste strani, ki jih kot oficir milice nisem, niti ne kot načelnik oddelka za notranje zadeve. Knjiga in človek sta svojevrsna zaveznika. Po enem spoznaš drugega in tako počasi, ped za pedjo, prodiraš v nevidno, neznano snov. V meni se je porodila želja, da bi napisal razpravo o načinu in sistemu zasebne prodaje knjig, o posredovanju književnega bogastva, ki ne bi temeljilo na preprostem vsiljevanju ali kupoprodajnem odnosu.«

Kotar poročevalec, Kotar oficir milice, ustanovitelj okrajnega strelskega odbora Gorica in predsednik občinskega, sekretar Združenja šoferjev in avtomehaničkov...

»Časi, kje so časi? Po deset kilometrov daleč smo nosili – peš – kinoaparature, da smo lahko kar najbolje predavali o prometni vzgoji. To mi je bilo strašno všeč, za zanos, ki se je danes razblinil. Pa še to je res: moral sem biti povsod, če sem hotel napisati članek. Tako me je člankarstvo, pravzaprav pisništvo očetu z delovne akcije Banjaluka–Doboj, pripeljalo v uredništvo republiškega lista Miličnik.«

O sebi Kotar ni pisal. Zanimale so ga knjižnice po vaseh, gasilci, krajani, strelci, vojaki, nekdanji partizani, kraški drvarji, ljudje pač, knjige... Stal je v ozadju, toda če je bilo treba, je stopil tudi v prvo vrsto.

V Kržiščah pri Čatežu na Dolenjskem, v revni družini, ki sta ji dve materi podarili kar štiriindvajset otrok, večina je pomrla zaradi otroških bolezni (med leti 1930 in 1935 jih je v enem samem letu umrlo kar sedem), niso poznali sentimentalnosti: ko je otrok dopolnil deveto leto starosti, je moral od doma. Očetu zidarju je bilo hudo, a kaj je mogel.

(Stari Kotar je sodeloval v znanem sporu rudarjev z Orjuno v Trbovljah. Na strani rudarjev seveda!)

Poldek ni smel biti izjema. Odšel je v Veliki Gaber k sorodnikom za pastirja. Gospodar ga je moral obleči, obuti, oče pa je od tega dobil mer-

nik pšenice (56 kilogramov), 50 kilogramov krompirja, nekaj kilogramov koruze, ječmena ipd. Tako so se vsi razlezli. Bosih nog in praznih žepov. Žalostnih oči.

»Tisoč devetsto šestindesetega mi je umrla mati. Do konca 1942 sem še služil pri gospodarju. Tistikrat je brat Janez že bil med partizani, v Gubčevi brigadi, in ko so nekoč prišli mimo, sem hotel skupaj z bratom, pa me je komisar nagnal. Da sem premajhen in predoben, me je nadrl. Preselil sem se k Žingerju – v Šentlovrenc pri Velikem Gabru. Bil je dober človek, naš. Aprila 1943 sem odšel v Cankarjevo brigado.«

Kotar mitraljezec, politični delegat, komisar zaščitne čete brigade, komunist (v KPS sprejet marca 1944).

»Niti za stopinjo nisem stopil drugače, kot je zahtevala partija!«

Še ne dvajset let star si je že lahko na oblačilu ogledoval čin poročnika jugoslovanske vojske. Prinesel ga je iz semiške podoficirske šole. Potem je z brigado prišel v Ljubljano. Tudi njega je »naredila« vojska kot preneka terena zbezanega, nevednega, nainevnega fantiča. Čez noč je torej hlapec postal – gospodar. Svet se je obrnil na glavo, so kričali prejšnji oblastniki in zoprniki.

Zdaj, zdaj je Leopold Kotar doma in – ni doma.

»Sem v penziji – in nisem. Hiša zahteva čelga človeka. V Kmetijskem kombinatu Vipava se ubadam – honorarno – z breskvami, režemo trte, sadimo... Prodajam knjige, vsak teden napišem dva do tri članke za Primorske novice, Delo, TV-15, Komunista.«

Milenko Strašek

Podobe borcev in njihova pr

Življenje je

Da, treba je živeti življenje! Kdo bi to lahko vzključil, ki so postavljali na kocko svoje življenje, poštenosti, tovarištvu in s pogumom izbojevali na Jugoslavijo. Vsi so šli: Slovenci, Hrvatje, Srbi, Čeki, skupaj, z ramo ob rami. Naši borci. Šli so za Titon obeh velik. Vsako njegovo sporočilo, naročilo ali ukaz, da je tako prav.

In ko danes pregledujemo razredčene borčevske podobe, življenje je treba živeti! Ko se dogovarjamo o novih borcih, takšnih kot so bili naši partizani. Kako živi težavah? Kako se počutijo med mlado generacijo? Spraševali, ko smo jih obiskali ob bližajočem se

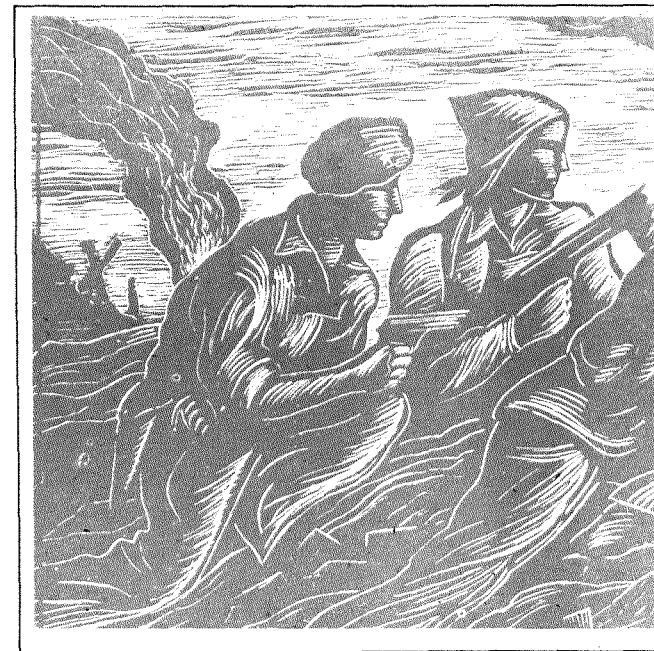
Tudi z malo denarja se lahko vel

Pavel Legac je doma iz Strunjana, kjer živi njegov rod že dolga desetletja. V NOB je sodeloval od 15. septembra do konca vojne v Slovenski Istri kot terenski aktivist in član obveščevalnih trojk. V povezavi z Istrskim odredom in s komando mesta Koper je doživel veliko hudih trenutkov, saj je na tem področju kar mrgolelo sovražnih vojakov in posebnih fašističnih enot.

Danes je Legac v pokoju, toda le formalno, saj dela v borčevski organizaciji in v številnih drugih, hkrati pa je tudi

delegat v občinski skupščini. Za njegovo vsestransko aktivnost so ga predlagali za zveznega plaketo ZZB NOV.

Premalo delamo z m

V dnevni sobi, kjer sva se pogovarjala, se sedanost prepleta s preteklostjo. Po stenah visijo diplome in priznanja, ki jih je dobil za svoje delo v najrazličnejših organizacijah in društvih. Najbolj je ponosen na tista, ki jih je dobil za dolgoletno delo z mladino. V občini Ljubljana Vič-Rudnik je namreč edini, in tudi v Sloveniji eden redkih, ki se kljub sedemdesetletnim letom ukvarja z mentorstvom v mladinskih pohodnih enotah.

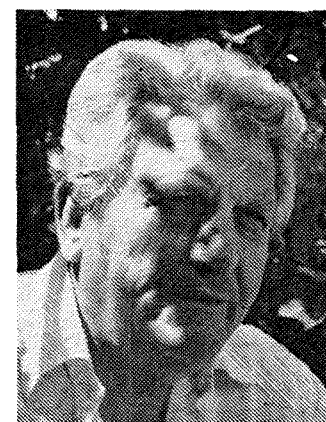
K partizanom je odšel januarja 1942, že prej pa je delal za OF, in sicer je skrbel za prevoz literature in propagandnega gradiva iz Emonskih opekarn na Brdu na Blatno Brezovico. Konec decembra 1941 so ga odkrili, in moral se je umakniti v ilegalo. Kot partizan je bil v Gubčevi brigadi pa ekonom v centralni bolnišnici v Jelendolu, nato je odšel za ekonom v premično bolnišnico 15. divizije. Končal je tudi tečaj in oficirsko šolo. Svoboda je dočkal kot vodja sanitetnega ekonomata v 9. korpusu. Do leta 1952 je

služboval v različnih krajih Slovenije, tega leta pa se je vrnil v rojstne Vnanje Gorice. Po upokojitvi, leta 1965, je opravljal vrsto odgovornih nalog v družbenopolitičnih organizacijah. V rojstni vasi so ga leta 1952 sprejeli v mladinsko organizacijo za častnega člana. Takrat pa se začelja tudi njegovo plodno delo z mladino. Leta 1972 je dozorela pobuda, da bi v občini Ljubljana Vič-Rudnik ustanovili mladinsko pohodno enoto, ki bi bila občinski praznik, to je 27. april, organizirala pohod. Tako je tega leta res odšla na pot pohodna enota, ki nosi ime po Ljubu Serčerju. Letos je enota že trinajstič hodila po poteh slovenskih partizanov in trinajstkrat je bil njo tudi Franc Sifer-Adam. Prehodili so vso Slovenijo razen Štajerske, vedno pa s njimi tudi člani krajevne konference ZRVS Trnov. Do leta 1979 je Franc Sifer prehodil s pohodniki velikih kilometrov, od takrat dalje pa zaradi bolezni spremlja pohodno enoto z avtomobilom. Med pohodom se enota

Dovolj je resolucij in predavanj

Na vrtu, ki ga skrbno obdeluje, si je postavil tudi lično uto. V tistih redkih prostih trenutkih se usede v njeno senco in spomin se mu vrne v minula leta.

Rodil se je v vasi Gdinj na Hvaru, v šestnajstčlanski družini. Pet bratov je odšlo do leta 1932 v Argentino. Sam je ostal z dvema bratoma in sestro do-

Peter Čurin

ma na revni kmetiji in se izučil za trgovca. Delal je pri nekem zasebniku. V narodnoosvobodilno gibanje se je vključil junija 1942, leto dni pozneje pa je stopil v partizanske vrste. Kmalu ter postal vezist in zvezami ter sredstvi zanje se ukvarja še danes. Bil je komandir voda za zveze pri štabu 8. korpusa in je med drugim varoval tuje komisije med sedmo ofenzivo. Konec vojne je dočkal v Divači. Do leta 1969 je bil v JLA, nato pa so ga upokojili kot majorja. Čutil se je sposobnega in postal je direktor predstavništva Elektronske industrije Niš za Slovenijo in Istro. Leta 1980 pa je znova odšel v

pokoj. Kljub temu mu čas ne ostaja. Veliko dela na štabu civilne zaštite občine Ljubljana Vič-Rudnik. S ponosom pove, da je odgovoren za zveze. Poleg tega ima še vrsto funkcij v skupnosti vezistov NOV, v njihovem pododboru pa v krajevni konferenci SZDL in krajevni organizaciji ZRVS v KS Vrhovci.

V trenutkih, ko je sam, veliko premišljuje o naših težavah. Veliko govorimo o prebujanju nacionalizmov. Vendar se mu zdi, da je bilo tudi prej veliko tega, le da smo jih poskušali nekako prikriti, medtem ko se sedaj o tem veliko govori in tudi piše. Prepričan je, da je pri borcih še vedno živ duh

bratstva in enotnosti, ki se je rodil med vojno in revolucijo. Pri mladih je to drugače. Da pa se je to zgodilo, smo krivi vsi. Preveč smo se pehalji za večjo življenjsko ravnijo, in smo pozabili drug na drugega. Sicer pa tam, kjer se ljudje razvrščajo po tem, kakšen avtomobil imajo, ne more biti drugače. Po vojni so bili ljudje veliko bolj odprti. Z njimi si se lahko pogovarjal in odkrito so ti povedali, kaj mislijo. Zdaj pa samo premišljujejo, kje bi zaslužili še kakšen dinar več.

Motijo ga tudi razlike. Naši vodilni bi se morali zavedati, da je drugače, če ima kdo deset milijonov plače, drugi pa samo milijon. Izdelki, ki so potrebni

za življenje, bi morali biti poceni, tako imenovani luksuzni pa zelo dragi. Vodilni govorijo, naj delavec zategne pas, sami pa trošijo naprej kakor pred leti. Še vedno je preveč potovanj delegacij v tujino in druge porabe. Prepričan je, da bi lahko tako proračun federacije kot republik in občin bistveno zmanjšali. Ta denar bi dali gospodarstvu, in prav gotovo bi se kmalu izkopali iz težav, ki jih imamo zdaj. Kakor drugi borci in delovni ljudje ima zadosti resolucij in predavanj o zategovanju pasu in zmanjšani porabi, ko pa ni nobenih konkretnih rezultatov teh odrekani. Boli ga tudi, da se nekateri komaj preživljajo, drugi pa na račun drugih in na račun pomanjkljive zakonodaje neusmiljeno bogatijo.

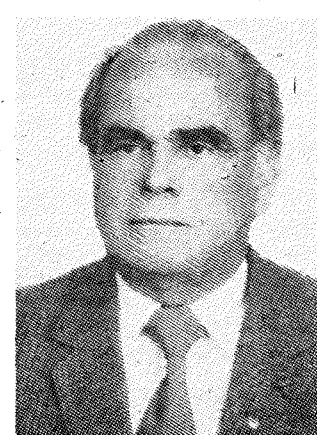
Bojan Kuntarič

Rad ima morje in ljudi ob njem

Nikola Mamuzić je doma iz Gline pri Sisku. Že zelo mlad se je udeleževal revolucionarnih akcij. V narodnoosvobodilni boji se je vključil leta 1941 in je nosilec spomenice.

Opisoval mi je številne boje, ki se jih je udeleževal kot član sedme Banjinske divizije in s svojo enoto je bil posredno ali neposredno udeležen pri vseh velikih sedmih sovražnih ofenzivah. Leta 1945 je bil štab te divizije v Idriji, posamezne enote pa so skupaj z drugimi enotami JLA vkorakale v Trst.

Takrat je vzljubil Slovenijo in ko se je leta 1957 kot rezervni podpolkovnik upokojil, je sklenil, da bo tu stalno živel. Prišel je v Koper, ker ima rad morje in ljudi ob njem. Vsestransko je aktiven pri terenskem delu, zlasti pa

Nikola Mamuzić

v sekciji predvojnih komunistov in španskih borcev. Pogovarjala sva se o raznih vprašanjih današnjega poli-

tičnega trenutka. Takoj mi je rekel, da ga najbolj zanimajo problemi mladine:

»Sodim, da so mladi premalo zastopani v naši socialistični samoupravni graditvi, da je premajhen njihov vpliv na razvoj in na odločanje na vseh ravneh – od krajevne skupnosti pa do zveze. Kar nekako pozabljamo, da so mladi nosilci glavne breme v naši oboroženi revoluciji ter v povojni obnovi in razvoju. Pozabljamo na njihov entuziazem, na njihove ideale, da so polni energije in da se želijo uveljaviti. Zaupajmo jim odgovornosti in ne bodo nas razočarali! Vse to so v taki ali drugačni obliki že številni rekli, zdaj pa je že skrajni čas, da preidemo od besed k dejanjem.«

Ljuban Omladič

išljevanja ob dnevu borca

reba živeti

nil glasneje od tistih, ki so se za življenje bojevali, življenje skupnosti? Tistih, ki so v odkritosti, svobodo in na ruševinah postavili nov dom, novo gorci, Makedonci, iz Bosne in Hercegovine, šli so vojnim komandantom, ki je bil že takrat v njihovih pritev je bilo oprijemljivo zavetje, je bilo prepriča-

e, so v njih še vedno tisti »stari borci«, ki vzklikajo: »logah, vemo, da bomo uspeli le, če bomo vsi postali lanes? So še aktivni! Kaj mislijo o naših skupnih akciji in podobne, čisto vsakdanje stvari smo jih vsem prazniku – dnevu borca.

Živa Drole

o napravi

V redkih prostih trenutkih pa se najraje ukvarja s kmetijstvom in o tem sva se tudi naj-več pogovarjala:

»Obala je bila zmeraj vir godnjih kmetijskih proizvodov. Pred vojno so nosili ljudi v Trst povrtnine in prvo sadje, da so se lahko preživljali. Tudi po vojni smo znali izraziti prednost milega podnebja in izkušenj v pridelovanju, saj so tukajšnji tržni presežki šli v notranjost Slovenije, v sosednjo Italijo, s hladilnimi tovornjaki in letali pa tudi v severno Evropo. Danes je nekaj te proizvodnje še ostalo, tako v družbenem kot v zasebnem sektor-

ju, vendar je še veliko neizrabljenih možnosti. Predvsem bi bilo treba omejiti zazidavo različnih površin za povrtninarstvo in sadjarstvo, hkrati pa tudi bolj pridobiti ljudi, organizirati proizvodnjo in jim strokovno pomagati. Nekateri menijo, da so potrebne velike naložbe, jaz pa vidim, da bi se dalo tudi z malo denarja veliko napraviti. Prav je, da gremo s časom naprej, toda upoštevati je treba tudi stoletja stare izkušnje. Na obali imamo novo sestavljeno organizacijo združenega dela, ki združuje kmetijstvo, turizem in trgovino. Od nje pričakujem pobude, da se bodo stvari, o katerih sem govoril premaknile na bolje.«

L. O.

dimi

Franc Šifrer-Adam

ustavi pri vsakem pomniku iz NOV. Mladi položijo vence ali cvetje. Borci iz bližnjih krajev pa jim pripovedujejo o dogodkih iz naše revolucije in kaj se je takrat dogajalo v njihovem kraju. Zvečer pohodnikom pripoveduje o svojih doživetjih iz partizanskih časov tudi sam. Pravi, da ga mladi že pozorno poslušajo in resno vzamejo vsako pripoved, ki je brez odvečne filozofije in olupševanja ali grobosti. Zelo je ponosen, ker ga je mladina vzela za svojega in da ima možnost mladim pripovedovati o

časih, ko se je rojevalo tisto, kar imamo danes.

Ne strinja se s pogosto jezo nad mladino, češ da gre preveč svoja pota, ker smo za to krivi vsi. Kaj pa so naredile družbenopolitične organizacije za mlade, razen, da jih kritizirajo? Njegovo vodilo je, da so mladi dobri, samo premalo delamo z njimi. To potrjujejo tudi izkušnje iz pohodne enote, v kateri je mentor. Iz njenih vrst je veliko mladih odšlo prostovoljno v teritorialno obrambo in so eni najbolj vestnih pri delu. Veliko sedanjih in nekdanjih pohodnikov je postalo tudi članov zveze komunistov.

Zato pohodne enote niso koristne samo za prenašanje izročil narodnoosvobodilne vojne in naše revolucije na mlade, ampak so koristne tudi zato, ker se mladi idejno-politično pravilno usmerjajo in tudi obrambno in samozaščitno usposabljaajo.

Pohodna enota Ljuba Serčerja se v celotni sestavi zbere samo enkrat na leto, sicer pa se sestajajo po skupinah, ki se udeležujejo raznih drugih spominskih in obrambnih prireditev. Na vsakem takšnem srečanju je tudi Franc Šifrer – Adam.

Bojan Kuntarič

Ana Košir živi z delom in spomini

Vroče poletno sonce nad pobešenimi hruševskimi bregovi. Moreča harmonija srepeče svetlobe in puhtečega zraka, ki se lepi na gručice hiš in skednjeve in ogrinja celotno Hrušovo v kopreno hude sopare. Hruševljanom, vajenim te večne igre narave, žgoče sonce naznanja prihajajočo košnjo. In tedaj oživijo senožeti in travniki tam za vasico in vse tja dol do Gradašnice se razliva pesem klopotajočih strojev, ki polni grape in krošnice.

Za Ano Košir, po domače Galčevo Ančko, so to vsekar trenutki tihe sreče. Ko pa so tu po njeni vasici še ne tako davno bičali vetrovi vojne vihere in so pobočja in grape polnile eksplozije bomb in žvižganje krogel.

»O, marsikaj smo že morali prebiti tu gori,« Ana Košir

živahno in brez ovinkov podreza v preteklost kraja, ko jo zmotim sredi dela pred njeno hišo v gornjem delu vasi. Konec dvainštiridesetega so tu čez hajkali Italijani in beli in se znesli tudi nad našo hišo. Zažgali so jo, kakor so v svojem besu zažgali tudi še nekaj drugih okoliških domačij, ki so jim bile napoti. Sama nisem imela kam s petimi otroki. Mož je umrl že prej. Pa smo ždeli

celega pol leta v kašči in trepetali za lastno kožo. V veliko uteho so nam bili partizani, ki so imeli tu svojo postojanko. Večkrat je prišel Rado Pehaček, njihov operativni oficir, in me tolažil: Kar potrpi, Ančka, bo že bolje! Nikoli ne bom pozabila tudi Svaruna. Tega so se borci kar malce bali, saj je bil vedno zelo odločen in strog. Seveda so vsi vedeli, da ima prav.

S partizani smo kuhali v isti kuhinji. In če včasih ni bilo kaj dati v lonec, se je hitro našel njihov intendant Iztok in mi pomignil: Pojdi v »kevder« in si vzemi, kar potrebuješ! Tu so imeli namreč partizani hrano.

Nekoč se je Ana odpravila na Dobrovo pri Ljubljani v župnišče, kjer so imeli zaprttega njenega drugega moža. S seboj je vzela dve leti stare-

ga otroka. Prišel je italijanski poročnik in pred njenimi očmi pahnil moža v hlev. Njo so nagnali domov. A si ni želela drugo kot to, da bi zvedela, kje ga mislijo ustreliti. Na srečo so mu prizanesli. Vsaj z najhujšim. Odpeljali so ga v Dachau in nato v Francijo, potem znova v Dachau in naposled se je ves bolehen le vrnil domov.

Ana drobi te spomine, kakor bi se ji zapisovali včeraj. A ne prikriva, da dediščina tistih let pritiska nanjo nevidno orjaško breme. Vojna ji je vzela tri brate in jo zaznamovala z nesrečno usodo brezdomke. Zato raje premišlja o sedanjosti. O vsakdanjem kmečkem delu, ki mu je zapisala svoje srce, o zdravju, o otrocih, o kruhu, ki ga ne oblivajo več solze gorja, ampak tihe sreče.

Branko Vrhovc

Kako so mladi prenašali revolucionarna izročila?

Nada Midofer-Jakovljevič iz Novega mesta se je v dijaških letih že vključila med napredno dolenjsko mladino v Sokolu. Kot napredna mladinska delavka je bila že 1940. leta sprejeta v SKOJ. Postala je sestavni del mladinskega dolenjskega revolucionarnega gibanja.

Res, da so bile v prvih akcijah tudi mladostne vragolije, posebno če se spomni, kako so iz Krke vlekli orožje in strelivo, toda potem je šlo vedno bolj zares. Večkrat je silila v partizansko enoto, vendar se ji je želja uresničila šele po italijanski kapitulaciji, ko je postala borka 12. SNOUB. Med partizani je ognjeni krst preživela pri Trški gori, kjer je preživela toliko lepih mladostnih let.

Ko so počili prvi strel, se je zresnila, pomislila je: »Vendar ne bom ostala tu, kjer sem preživela toliko lepega – mladostnega.« Huda ura je minila, vse se je dobro končalo, led je bil prebit. Pozneje je bila partizanska bolničarka, ki je borce obvezovala, jim dajala zdravila, hkrati pa tudi veliko upanja in vere, saj včasih ni bilo drugega. Čeprav ji je šlo večkrat »za nohte«, ni primanjkovalo humorja. Rada se spominja »hitrega premika«, ko so jih zasledovali Nemci. Ker je soborca iz intendantice, ki je tekel skozi pšenico, zadel strel v vrečo moke, se je za njim vlekle umetna megla. Neročno je stopila in omahnila. Tovarš se je ozrl in se v mislih poslovil od svoje bolničarke. Ko so jo borci spet videli med seboj, so si mislili,

da je vstala od mrtvih. Med revolucijo je bila nekaj časa tudi v štabu 15. divizije, in sicer v saniteti. Potem je bila v Beli krajini, kjer je prevajala ruski vojaški knjigi za našo vojsko.

Ko Nada Jakovljevič premišlja o današnjem času, se rada spomni mladih. Gre za prenašanje revolucionarnih

izročil na mlado generacijo. Kako prikazati te vrednote v najbolj izvirni in neizkrivljivi sliki? Ni lahko! Vendar je ugotovila, da mladi, to velja zlasti za osnovnošolce, radi poslušajo resnična dogajanja iz revolucionarnih dni. Rada bi našla še bolj primerne in sprejemljive oblike prenašanja tradicij, ki ne bi odbijale in dolgočasile.

Mladini zaupa, ker je dobra. Dobra bo pa toliko, kolikor bomo mi dobri z njo. Ne čuti nikakršnega boja med generacijami, ki ga nekateri tako radi poudarjajo. Gre samo za bolj mišljenj, ki pa so normalno različna, saj gre kljub vsemu za dve ali celo tri generacije. Mladim je treba zaupati, saj je tudi sama kot mlado dekle opravljala zahtevne naloge, ki bi jo lahko stale glavo.

Slavko Dokl

Človek s koso

Volavšek, ki sem ga srečal ob cesti, s katere se je prašilo, da bi kmalu izginil v megli, s koso na rami, ni nekakšen silak, kozjanski Martin Krpan. V njegovi srednje veliki postavi je nekaj, kar ga postavlja med skromneže. Toda ni tako: Volavšek ni skromnež, krepak možakar je in trde mišice mu silijo izpod rokavov, a tudi trde, neusmiljene besede puščajo sled za njim. Menda v tej kozjanski, polanski hiši ne poznajo dlake na jeziku.

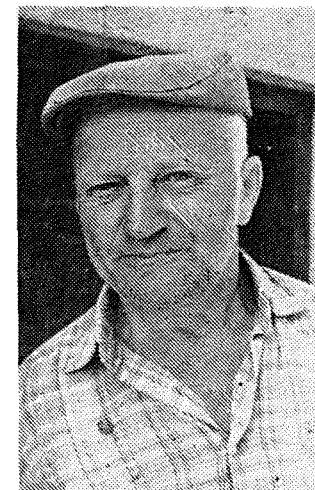
Kmetija je vzorno urejena, vsa se je bleščala in kopala v soncu sredi položne, ne prehude strmine, z vseh strani obdana s senožetmi.

»Lahko rečeva kakšno, to res lahko. Če pa bo kaj pomagalo, ne vem. Raje reciva, da ne. Sicer pa smo tega že navajeni, je za uvod zakresil kar naravnost in skoraj nepremično gledal vame s svojim sivomodrimi očmi. Za začetek: »koruzna« politika. To živ krst ne razume več. Odkup živine: mesarji nas goljufajo, kakor se komu zahoče. Pokličejo te, da stojiš ob tehtnici, ko ti tehtajo živinče. Toda to živinče je že razkosano. Brez glave, brez nog od kolena navzdol brez kože. Pri biku s 550–600 kilogrami je teh odpadkov za okroglo 500 starih tisočakov. Račun je preprost: kmet, ki na leto vzredi – in proda – deset živinčet, izgubi pet starih milijonov.«

Noge, glavo in podobno kmetu ne zaračunajo, potroš-

nik pa plača. Borec Volavšek da duška svojemu negodovanju, jeza mu udarja v obraz, vse večje presledke dela med stavki, zagrabilo ga je.

Človek s koso! Kaj vse bi bilo treba pokositi, koliko omej-kov očistiti.

Albin Volavšek

»Nekdo si ta denar vtakne v žep. Pa naštevajva naprej. Mleko. Takole, kratko in jasno: kako je mogoče, da je pri dvajsetih mlekovalcih, ki oddajajo štiristo litrov mleka na dan, maščobna stopnja ista, kot to uspe urediti odkupovalcem? Nemogoče je. Nekega dne je nek kmet dal mleko, ki ga je isti dan oddal odkupovalcu, v analizo. Ugotovili so pol večjo maščobno stopnjo, kot jo je priznal odkupovalec. Kaj tp pomeni? To pomeni odnos ne le posameznika do kmetijstva,

pač pa kar cele družbe, ki dovoli, da se posamezniki v njenem imenu tako obnašajo. Mladi to vidijo, saj niso slepi. Nič več ne govorim, bojevali smo se... Obnašamo se, kot da bi bil kmet največja cokla v družbenem razvoju.«

Svojo trpkost in jezo, v kateri se svetlika razočaranje, stresa nad pomanjkanjem rezervnih delov, nad kupovanjem z devizami. Na ves glas pove, razviharjen in razgret, da imajo v celjski Agrotehniko ceno traktorja, ki je tam na voljo, zapisano v dolarjih.

»V Celju, v slovenski trgovini, v jugoslovanski državi...«, plane iz njega.

Volavšku se zdi, da veliko težav izhaja iz šol.

»Njega dni, pa nisem starokopiten, še zdaleč ne, so nas v šoli učili ljubezni do zemlje, obdelovanja, imeli smo sadjarske vrtove, povrtnino, naučili so nas marsikaj koristnega, usmerjali so nas... Dandanašnji temu dajemo kaj malo pozornosti. Vez med šolo, učitelji in ljudmi se trgajo, vozijo se otroci, vozijo, eno samo vozarenje je to. Če je bila nekdanja šola središče vsakršnega življenja na vasi, na podeželju, je danes tako, da šol ni več, pa tudi ljudi ne, mladih pa še posebej.«

To boli. Takrat se je, misli in je prepričan Volavšek, stala med učiteljem, učenci in starši pristna, trdna vez, ki je čestokrat mejila že na prijateljstvo in na medsebojno pomoč v vseh stvareh. Vse to je zamenjalo neljuba potomka – odtujenost, zaprtost, ozkost, nobe-den se ne razdaja več.

»Razdajanje pa bi danes spet potrebovali. Krvavo potrebovali. Enkrat na teden pride v Jurklošter pospeševalec kmetijstva, sedi v pisarni in – čaka. Nas, kmete. Mi moramo torej priti do njega, ne on do nas. Kot velikokrat v trgovinah: trgovci so tam zaradi trgovine, in ne zaradi kupcev, zaradi nas.

Cedalje več vrst ljudi imamo pri nas, in socialne razlike se vse bolj povečujejo. Ubadamo se z birokracijo, iščeš človeka, ne najdeš ga, pozneje ga srečaš v gostilni. Zakaj ne moremo uveljaviti nagrajevanja po delu? Saj to ni nobena skrivnost. Pač nekaterim to ne ustreza.«

Volavšek je, pravijo, napreden kmet. Gleda televizijo, bere časnike.

»Gledam, berem... Na radiu je kmetijstvu na dan posvečeno nekaj minut okoli poldneva. Zelo primeren čas, ni kaj?! Televizija nas enkrat na teden, ob nedeljah, osreči s kmetijsko oddajo, enkrat na mesec smo na vrsti Slovenci. Odnos, o katerem bi kazalo premišljevali. Ni čudno, da zemlišča prerasča plevel in grmovje. Pri nas je kar precej tega. Uvažamo, pa bi lahko izvažali, tele naše krompirčke in fižolčke, če bi žveli po pameti.

Menda je precejšnja nezaposlenost?! Malo je že pretiravanja, kajti gospodje smo še vedno. Hudo je, da smo mladega človeka izsolali, dela pa mu ne moremo dati. Vložili smo denar v to obetavno bilko, da se povzpne do svojega viška, pa omagaže.«

Človek s koso. Misli. Misli na omeje, ki bi jih bilo še treba obkositi.

Milenko Strašek

Štirideset let tržaške Rižarne

Spomin na zločin ne potone

Nikoli pozabljen datum! Nikoli dovolj slavljenе žrtve! Štirideset let je minilo od takrat, ko je v Rižarni pri Sv. Soboti prvič zagorela nacifašistična peč in so v njenem žrelu v mukah umirale žrtve: Slovenci, Hrvatje, Židje, Tržacani, Furlani, Istrani...

V Rižarni je bilo zažganih nekaj najboljših kadrov odpornišva in protifašizma. Bilo je proti koncu oktobra 1943, ko je nacistični okupator spremenil veliko skupino stavb tovarne za čiščenje riža (zgrajena je bila v predmestni četrti pri Sv. Soboti) v zapor, zbiralno taborišče za prevoze v Nemčijo in skladišče naropanega blaga. Sušilnico so spremenili v krematorijsko peč. Četrtega aprila 1944 je bila prvič preizkušena. Pogoltnila je 70 trupel talcev. Rižarna ni bila edini kraj s takšno uničevalno pečjo. Širom po Evropi so jih gradili nacisti. V njih so se končala življenja milijonov ljudi. Toda nacifašizmu so se blazne sanje zrušile. Zrušile so se zaradi neomajnosti ljudi, tudi za ceno žrtve. Ko so nacisti med 30. aprilom in 1. majem 1945 bežali, so krematorij in dimnik uničili, da bi zabrisali dokaze svojih zločinov. Med ruševinami so potem še našli človeške kosti in pepel in našli so kij, ki je sedaj postavljen na ogled v muzeju.

Ni tako lahko zabrisati zločine. Z votlih oken še

kričijo žrtve. Gole stene in grozeči prostori uklepajo misel. Tako je bilo tudi v nedeljo, 1. julija, ko se je na širokem dvorišču med visokimi stenami Rižarne

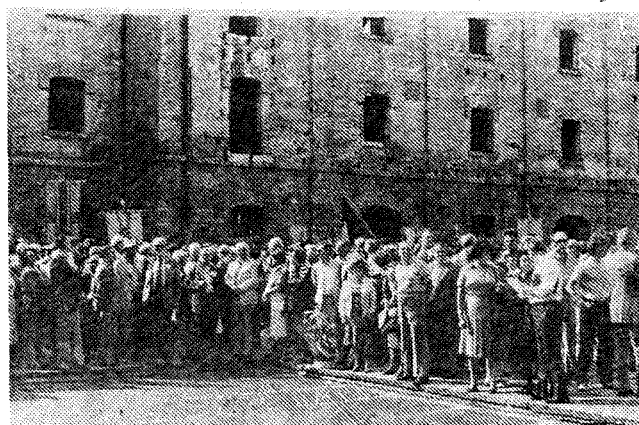
Bojan Polak-Stjenka

zbrala množica, da počasti spomin na žrtve. Prišli so predstavniki Evropske iniciative, organizacije žrtv taborišč iz vse Evrope, ki ima devetdeset članov. Jugoslavija ni članica od leta 1948, od resolucije informobiroja dalje, navzoča pa je na vseh manifestacijah te organizacije. In prišli so

domačini, tisti, ki se še spominjajo, kako se je pod nebo dvigal dim človeških žrtve, ki jim v ušesih še odmevajo njihovi presunljivi kriki. Zdelo se je, da se je nekaj težkega zgrnilo iz zraka in leglo na ljudi. Toda misel se hoče iz spomina izkopati naprej. Vedo, da niso prišli samo objokovat, ampak zato, da bi skupaj zbrani prav na tem prostoru in ob tem datumu dokazali željo po miru, mednarodno demokracijo. »Žrtve preteklosti naj bodo impulz za prihodnost, zagotovilo prihodnosti!« so vzklikali govorniki. Besede, morda bi kdo rekel: samo besede. Pa niso bile. Bil je sklep, da se tisti časi ne bodo več povrnili. Obljuba. In obljuba dela dolg... »To se zavedajmo! Ne pozabimo na množična klanja po svetu tudi še po drugi svetovni vojni in na današnja mirovna gibanja. Tretja svetovna vojna se ne sme začeti! Današnje atomsko orožje ima takšno moč, da zbrše z zemeljske oble slehernega človeka. Zato smo tu predstavniki vse Evrope. Vsi smo za sodelovanje, za rešitev otrok izpod smrtnih kose, za mir, medsebojno pomoč, demokratični razvoj, za priznanje narodne identitete, za kulturni razvoj... Delajmo skupaj, da bo ob meji sonce!« Predsednik ustavnega

sodišča Italije prof. Ellia je še posebej opozoril na pomen Trsta, ki naj bo most med narodi Evrope, tako glede na sestavo prebivalstva kakor glede na žrtve, ki jih je Trst dal.

V imenu jugoslovanskih borcev je zbranim spregovoril narodni heroj Bojan Polak-Stjenka. Njegovo sporočilo se je prepletlo s sporočilom vseh zbranih, izrečenim ali neizrečenim. »Slovenci in Hrvatje, Italijani in Židje, ki so trpeli in doživeli na tem kraju, so tudi z njihovim trpljenjem ustvarili možnosti za novo demokratsko sožitje prebivalstva v tem sicer pomembnem in občutljivem delu Evrope«, je dejal tovariš Stjenka. »Zadovoljni lahko ugotovimo, da so demokratske sile, tako Slovencev kakor Italijanov, v desetletjih po vojni ustvarile na tem območju sožitje, ki lahko služi kot primer za reševanje številnih mednarodnih napetosti in spopadov.

Predstavniki raznih narodov Evrope so se zbrali v nedeljo na dvorišču Rižarne v dokaz, da tamkajšnje trpljenje pred štiridesetimi leti pomeni danes željo miru.

Predsednik mednarodnega odbora za Auschwitz Maurice Goldstein je spregovoril v imenu vseh tujih delegacij. Tržaški partizanski pevski zbor Pinko Tomažič je v počastitev žrtve Rižarne zapel pesmi v slovenskem, italijanskem in hebrejskem jeziku. Številne delegacije pa so tega in tudi že prejšnjega dne položile vence.

Jože Smole, je v opozarjanju na nevarno oboroževalno tekmo dejal:

Mi sami se pri tem moramo zavedati, da je politika nepretrgan proces, v katerem moramo odnose nepretržno razvijati, dopolnjevati, obljubljeno uresničevati. Na tej poti nas čaka še veliko dela.

V Jugoslaviji se bomo še naprej trudili, da bo italijanska narodnost uživala vse svoboščine naše demokratske ureditve. Zadovoljstvo Slovencev v Italiji, ko bodo uresničena njihova pričakovanja, pa bo prav tako spodbujalo še hitrejšo in globlje povezave med obema državama.

Skupno moramo še naprej vztrajno delati za to, da se žalostna poglavja naše zgodovine ne bodo ponovila. Stopnjo razvitosti naše demokracije moramo meriti tudi po tem, koliko smo sposobni preprečevati manifestacije nestrpnosti, nacionalnega sovraštva in diskriminacije manjšinskih narodov. Želimo, da bi bila naša manifestacija nov korak k utrditvi razumevanja med narodi Evrope in še posebej obstoječega prijateljstva med našima državama.

Po tridesetih letih se je aprila 1976 v Trstu končal proces proti odgovornim za zločinstva v Rižarni. Simon Wiesenthal, Jud, ki je celo življenje posvetil razkrivanju nacističnih zločinov ter iskanju odgovornih, je o procesu dejal: »Ne gre le za zahtevo po pravici, temveč tudi za vprašanje vzgoje. Vsi moramo vedeti, da se zločini, kakršni so ti, ne potopijo na dno spomina, ne zastarijo. Kdorkoli bi imel v mislih nov nacizem ali nov fašizem, naj ve, da bo na koncu vedno zmaga pravica. Pa čeprav mlini pravice počasi mlejejo.«

Živa Drole

Bazovica govori:

Naj se začne nova doba; doba miru in pravice

Če je bilo nedeljsko dopoldne v Rižarni mračno, je popoldne na Bazovici razpoloženje preseglo svoj višek. Sem so se namreč zgrnili tisti, potem ko so počastili žrtve krematorijske peči, da se spomnijo tudi bazoviških žrtve. Pridružili so se jim številni domačini, prebivalci Trsta in okoliških vasi. Prišli so, da zopet stisnejo pest in tu ob obali skupaj rečejo »NE« fašizmu in neofašističnim pojavom. Več razlogov je, da so se zbrali na tem partizanskem shodu, ki ga že drugo leto prireja Tržaški partizanski pevski zbor, to-

krat v sodelovanju z VZPI – ANPI ter z Združenjem deportirancev in političnih preganjancev. Ni bilo mogoče mimo ponovne potrditve, da je ob Rižarni tudi ime Bazovice neizbrisno zapisano v zlato knjigo boja za iste plemenite ideale. Bazovica je s svojimi junaškimi žrtvami prav tako simbol boja in trpljenja primorskega ljudstva za dosego osnovne pravice vsakega naroda, to je pravice do obstoja, do rabe svojega jezika in do kulturnopolitičnega udejstvovanja. Zato Tržaški partizanski pevski zbor, ki je sprejel ime naro-

dnega heroja Pinka Tomažiča, ni po naključju izbral za sedež svojega delovanja ravno Bazovico, kjer vsako leto prireja partizansko slavo. Ko so se lani tu zbra-

Jože Smole

li, je praznik izzvenel kot mogočen protest proti fašizmu, ki so ob priložnosti volilne kampanje rovarili po naših vaseh. Hkrati pa so izrazili zaskrbljenost nad zavlačevanjem, ki spremlja potek odobritve zakona za globalno zaščito Slovencev v Italiji. Žal tudi letos ugotavljajo, da se naše želje še niso uresničile, saj italijanska družba še vedno zavlačuje s priznanjem teh pravic. Prav tako z žalostjo ugotavljajo, da še vedno čakajo na spominsko ureditev streljšča na Opčinah, kjer je junaške smrti padlo več kot sto slovenskih protifašistov.

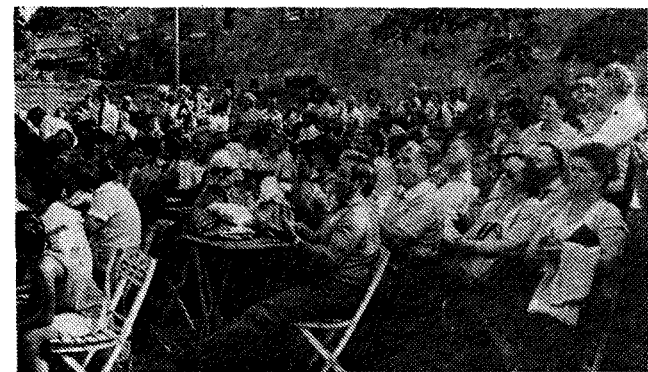
Govori. Vzkliki. Aplavzi navdušene množice, ki se vedno bolj približuje tribuni. Dvignjene stisnjene pesti. Odločnost na obrazih. In potem pesem, bojna pesem Koroškega partizanskega pevskega zbora, Tržaškega partizanskega pevskega zbora in Partizanskega pevskega zbora iz Ljubljane, ob spremljavi godbe ljudske milice iz Ljubljane, pesem, ki je zanihala množico v enoten val. Tukaj smo. Skupaj smo, predstavniki evropskih narodov, in smo za enotnost vse Evrope. Kar so dejali Laslo November iz Madžarske, Arturo Callabria in Arrigo Boldrini iz Italije pa Janez Wütte Luc s Koroškega in Jože Smole iz Slovenije, to so besede nas vseh... Meja naj ne bo ločnica, ampak povezovalka. Saj smo tu zato skupaj, ker smo že v koreninah našega boja povezani. Ta boj bomo peljali naprej. »Želimo kulturo miru. In mir gre naprej z našimi nogami, z našimi glavami,« je dejal senator Boldrini, predsednik ANPI in poudaril, da moramo skupaj ustvariti klimo zaupanja. Dih prostovoljnega skupnega dela morajo čuti povsod. Še posebej se je obrnil na mlado generacijo: »Bodite nosilci zastav, ki so tudi rdeče. Držite jih visoko – za mir, bratstvo, sodelovanje, demokracijo.

Bijte boj proti mamilom in podobnim pojavom, ki mečejo senco in vas uničujejo. Opravičite naše zaupanje. Naj se začne nova era, era miru in pravice. Zato naprej, za demokracijo, v imenu delovnega ljudstva!«

Predsednik združenja borcev avstrijske Koroške Wütte je opozoril na dogodek pred štiridesetimi leti, na rušenje nemškega rajha, na moč partizanske vojske, na ponesrečen atentat na Hitlerja 22. julija 1944, na prodor Rdeče armade in invazijo zahodnih zaveznikov v Normandijo, na nasilje, številne človeške žrtve med vojniki in civil-

izma. Toda, nič. Zadnja leta pa ti pojavi kažejo pravi obraz. Prvič po vojni so avstrijske oblasti pred kratkim obsodile enega od neofašistov. Sprevideli so nevarnost, ki jo takšni pojavi nosijo v sebi. Mi pa se ne smemo pustiti uspraviti in čakati. Le kar si bomo izbojevali sami, bomo imeli. Potrebujemo najprej trdno gospodarsko hrbenico in potrebujemo osnovne človekove pravice.

Takšna mednarodna srečanja na prepričljiv način izražajo odločnost vseh protifašističnih borcev, da v današnjem času nadaljujejo z odločnimi prizadevanji za uveljavljanje velikih

Bazovica je skupna obveza, zato je treba zagotoviti, da bo tudi v prihodnje v vsakem pogledu eden velikih simbolov resničnega sožitja in sodelovanja ob meji.

nim prebivalstvom... Toda vse to ni zlomilo narodnih zavednjakov. Osemdeset odstotkov prebivalcev južne Koroške je aktivno sodelovalo v narodnoosvobodilnem gibanju. »Mi Korošci se moramo še vedno bojevati za svoje pravice,« je dejal tovariš Luc. »Vsa povojna leta opozarjamo oblasti na oživljanje neofa-

plemenitih ciljev. Takšna srečanja so zgovoren dokaz, da se izročila prenašajo na mlado generacijo, ki v njenih hotenjih za boljši svet utrjuje zavest, da je v surovih razmerah druge svetovne vojne odporniško protifašistično gibanje dokazalo, da ni nepremagljivih ovir.

Živa Drole

»V naših skupnih prizadevanjih za zaježitev vse bolj nevarne oboroževalne tekme se globoko zavedamo, da je vsebinska bogatitev sodelovanja med evropskimi državami in narodi bistvenega pomena za zagotavljanje zdravih tokov v mednarodnem življenju. Ob odprti meji, ki omogoča vsestranske stike občanov in na ta način presega umetne pregrade med narodi, se vsebinsko bogati sodelovanje med Jugoslavijo in Italijo. Takšno ravnanje omogoča tudi uspešno reševanje medsebojnih problemov. Takšna usmeritev in z njo povezano dosledno uresničevanje osimskih sporazumov ima tudi svoj širši evropski pomen. Predstavlja konkretno uresničevanje določil helsinške listine in krepitev duha vseevropskega sodelovanja in varnosti. Prav zaradi tega velikega mednarodnega pomena vsestranskega jugoslovansko-italijanskega sodelovanja moramo biti odločno proti vsem provokacijam, ki imajo za cilj skaliti naše odnose. Vsak napad na enakopravnost narodov in narodnosti, vsaka provokacija proti pripadnikom nacionalnih manjšin je hkrati naperjena proti evropskemu sodelovanju in varnosti.

Borci današnjih dni

Vpetost v krizo

– Med borci današnjih dni je najštevilnejša vojska brez uniform, orožja in komandantov, ki pa se glasno in odločno bojuje za mir in ustavitev vse shriljivejše oboroževalne dirke.

Svet je po drugi svetovni vojni doživel in preživel že več »težkih« kriz. Kljub temu se zdi, da nobena doslej ni bila tako zelo nevarna, kot je sedanja. Ni celine in celo regije, kjer ne bi bilo zasedaj omejene lokalne vojne, občasni spopadi ali vsaj napetosti. Super sili, sprti med seboj, selita oboroževalno dirko s kopnega, morij in zraka v vesolje, zastrujeta blokovsko disciplino in silita v svoja tabora vse več države z najrazličnejšimi oblikami zavezništva in odvisnosti. Vse, kar se dogaja po svetu, pa presoja z blokovsko logiko in ukrepata: s pritiski, z vmešavanjem, z neposrednim vojaškim posegom, če ne gre drugače...

Sedanja mednarodna kriza je predvsem posledica neprijetnosti mehanizmov, na temelju katerih se je poskušalo graditi svetovni mir. Ti blokovski zamišljeni mehanizmi so dosegli točko, ko so postali nasprotje samim sebi pa tudi zahtevam vse številnejših narodov v svetu, da sodelujejo pri oblikovanju miru. V krizi sta politika popuščanja in miroljubno sožitje med državami z različno drženo ureditvijo. Nista v krizi sama po sebi, kajti če bi bilo tako, potem bi bil mir brez perspektive. V krizi sta blokovska koncepta detanta in miroljubnega sožitja. Edina pot do resničnega miru na našem planetu je le splošna, univerzalna politika popuščanja ob enakopravnem sodelovanju vseh držav in Organizacije združenih držav, ki se žal vse bolj spreminja v nemočno opazovalko mednarodnega zaostrovanja.

V takšnih razmerah postaja v Evropi in severni Ameriki pomemben nov borec, borec, ki v rokah nima orožja, temveč transparent, borec, star ali mlad, ženska ali moški, ki v najrazličnejših jezikih terja isto – mir. Pravzaprav najpomembnejši varuhi miru v svetu se zdijo prav ti vse številnejši milijoni bor-

cev za mir, ki sestavljajo spontano vse številnejše in vse vplivnejše mirovno gibanje. To je novo mirovno gibanje, neideološko in protiblokovsko, ki v neuvrščenosti vidi edino pot do miru, politike popuščanja napetosti in miroljubnega sožitja. »Mirovniki« so tisti, ki z vse številnejšimi protesti, demonstracijami in drugimi mirovnimi in protivojnimi akcijami vplivajo na zavest o miru kot poglavitni dobrini človeštva, na javno mnenje in tudi na vlade, v rokah katerih je odločanje tudi o tako usodnih vprašanjih, kot sta vojna in mir.

Današnji svet ja najmanj naklonjen svojemu »tretjemu delu«, deželam v razvoju Afrike, Azije in Latinske Amerike, ki prenašajo največji delež bremena svetovne politične in gospodarske krize. Posledice so mnogotere in med njimi je tudi zastoj v uresničevanju protikolonialne revolucije – osvobajanja še neosvobojenih narodov. Zato je v tretjem svetu še nešteto borcev, ki ne morejo pustiti orožja, da bi gradili novo družbo. Vse teže jim je ne le zato, ker se morajo bojevati proti vojaško veliko močnejšemu nasprotniku, ki je našel oporo in podporo v enem od centrov svetovne moči, temveč tudi s sovražno propagando, ki jih skuša oblatiti v očeh svetovne javnosti, pa naj gre za Palestince, ki jih v Washingtonu po vsej sili predstavlja jo za teroriste, ali afganistanske upornike, ki jih v Moskvi vztrajno imenujejo »banditi«.

In kje vse so še danes borci za svobodo, neodvisnost in človekovo dostojanstvo? V gozdovih in pragozdovih Južnoafriške republike, Namibije, Salvadorja, Kampučije, Afganistana na pesku Bližnjega vzhoda in zahodne Sahare. Predvsem zaostritev med super silama in blokoma, ki podžiga boj za interesna območja v svetu, po-

stavlja narodnoosvobodilna gibanja pred nove hude preskušnje. Občutijo jih vsa, od namibijskega gibanja SWAPO prek južnoafriškega ANC, saharkega Polisario, salvadorskega Farabundo Marti do palestinskega PLO.

Morebiti najhujše nenadejane udarce ta čas doživlja najstarejši med njimi Afriški nacionalni kongres (ANC), ki ima za seboj več kakor sedem desetletij boja proti belemu rasističnemu režimu v Južnoafriški republiki. Afrika je bila gospodarsko in vojaško prešibka, med seboj preveč sprta in preveč podrejena tujim željam, da bi učinkovito podprla tako imenovane frontne države na jugu afriškega kontinenta. Te so postale nosilke narodnoosvobodilnega boja, doslej zmagovito končanega le v Zimbabveju, vendar v bistveno drugačnih mednarodnih okoliščinah. Najbolj sta bili izpostavljeni Angola in Mozambik. Bili sta preveč osamljeni, preveč ogroženi ob vsakdanjih južnoafriških napadih in preveč človeških in materialnih žrtev je bilo

treba, da bi vzdržali to breme. Rasistična Južna Afrika se je ob podpori Zahoda ravila v gospodarskega in vojaškega giganta Afrike, ki je sposoben ogroziti neodvisnosti in družbeni ureditvi v sosednjih državah. Iz že propadlega angolskega gibanja UNITA, ki se je kompromitiralo, je Južna Afrika vnovič ustvarila močno vojaško silo. V Mozambiku pa je ustvarila protivladno »Mozambiško odporniško gibanje«, ki je v letu, dveh postalo resna grožnja mozambiški vladi. In ko je bilo očitno, da je to breme nevzdržno, je Južna Afrika ob ameriškem posredovanju ubrala mirovne strune – sklenila premirje z Angolo in pakt o nenapadanju in sodelovanju z Mozambikom. Kakor ni mogoče obsojati teh dveh držav, ki kljub več letom neodvisnosti še ne poznata resničnega miru, tako ni mogoče zanižati pred dejstvom, da je mirovno dogovarjanje na jugu Afrike prizadelo hud udarec osvobodilnemu boju, zlasti v Južnoafriški republiki.

Afriški nacionalni kongres je prvi občutil ceno miru, kajti njegove borce, ki sestavljajo oboroženo krilo ANC »Kopja naroda«, so nemudoma izgnali iz Mozambika – tam imajo le še svoja predstavništva – pa Botsvane, Svazije in Lesota. Tako so bila presekana pota, prek katerih so se vtihočepili v Južno Afriko. Kaj storiti v novih razmerah? Premakniti se v severnejše afriške drža-

ve, kar neogibno povzroča manjšo udarno moč? Krepitev gibanja v sami Južni Afriki, v ilegali je dolgoročno gledano edina prava pot, ki bo spričlo stroge policijske strukture južnoafriškega režima težka in bo terjala veliko več žrtev.

Namibijsko osvobodilno gibanje SWAPO še ne čuti posledic, vsaj javno njegovo vodstvo o njih ne govori, kajti še vedno goji upanje, da bo v mirovnem dialogu Angole in Južne Afrike, ki je okupator v Namibiji, prostor tudi za SWAPO. Zato je SWAPO toliko bolj čutil stopnjevanje blokovskega rivalstva v Afriki. Namibija bi bržčas že bila neodvisna, če bi Južna Afrika ob podpori Reaganove administracije na račun Kubancev v Angoli namibijskemu povsem kolonialnemu vprašanju ne vtisnila blokovskega pečata. Tako pa se že pred nekaj leti izdelan načrt OZN za dekolonizacijo Namibije, v katerega je privolil celo Varnostni svet OZN (torej tudi ZDA), praši v palači svetovne organizacije. Tudi Angola bi se rada poslovila od Kubancev, ki jih je potrebovala zato, da se je ubranila agresivne Južne Afrike, toda kdo ji lahko zagotovi, da je beli režim ne bo vnovič napadel?

V severozahodnem kotu Afrike gibanje Polisario že desetletje bije boj za neodvisnost nekdanje španske kolonije – zahodne Sahare, ki sta jo po španskem umiku zasedla Maroko in Mavretanija. Mavretanci so se pozne-

je umaknili, in tako si danes stojita nasproti Polisario in Maroko, ki so ga v zahodno Saharo privabili fosfati. Maročane vojaško vse izdatneje podpirajo ZDA, ne brez blokovskih računov. Alžirija pomaga Polisariu, in ker je Alžirija ideološko naklonjena Moskvi, premišljajo v Washingtonu, potem bi to veljalo tudi za saharško državo, če bi nastala. Z njo pa bi – po blokovski logiki – Sovjetska zveza dobila dostop do atlantskih obal Afrike.

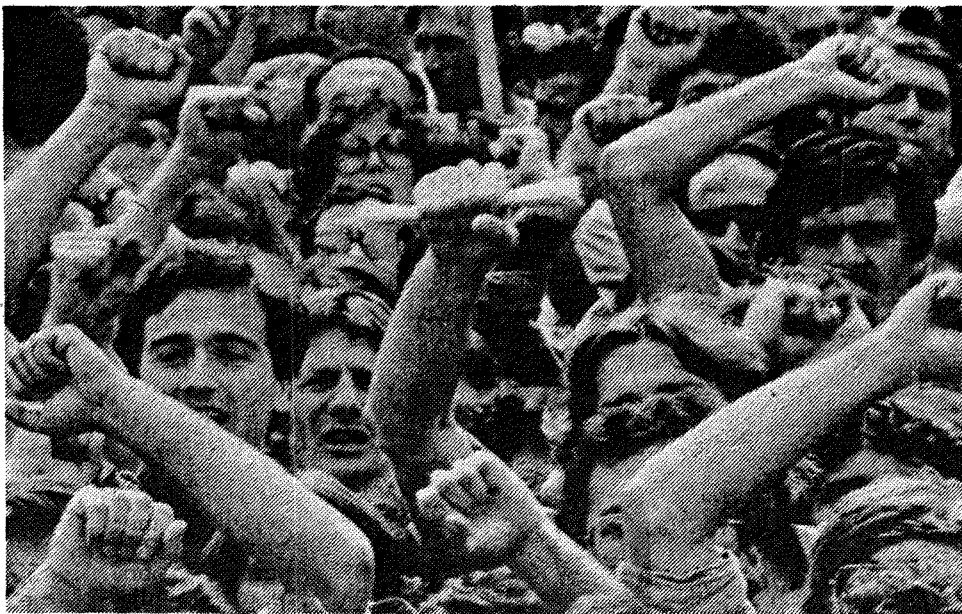
Tudi palestinsko gibanje ni le žrtev medarabskih nasprotij in Izraela, temveč tudi interesov super sil na Bližnjem vzhodu. Preveč samostojno, napredno in sposobno se zdi za vse, ne le za konservativne arabske režime in ZDA. Zakaj bi sicer libijski polkovnik Gaddafi Arafatu svetoval, naj skupaj s svojimi borci izkrevavi v Beirutu, ali zakaj bi sicer Sirija – ki je najpomembnejša nosilka sovjetskih prizadevanj na Bližnjem vzhodu – podpirala notranji upor v PLO proti Jaserju Arafatu.

V Srednji Ameriki je zmaga sandinistične revolucije zbudila upanje tudi drugih srednjeameriških narodov, ki živijo v razmerah kričečih družbenih krivic in pod škornjem takšnih protiljudskih režimov, kakor je salvadorski, ki je nad ljudstvo pošiljal le formalno ilegalne »eskadrone smrti«. Toda veliki brat s severa je presodil, da je socializma na zahodni polobli že dovolj in celo preveč. Izvedel je invazijo na Grenado, pred podobnim dejanjem v Nikaragvi pa ga zadržuje le previsoka cena, ki bi jo zato moral plačati, povezana z volilnim letom in prizadevanji predsednika Reagana, da ostane v Beli hiši tudi nadaljnja štiri leta. Tudi nikaragovska revolucija bi težje dosegla zmago v današnjih mednarodnih okoliščinah.

Afganistan in Kampučija sta v Aziji deželi, ki krvavita zaradi tujega vojaškega posega. Borci proti okupaciji so sodeč po tukajšnjem velikem bratu s severa »banditi«, »plačanci«, »imperialistične lutke«.

Veliko skupnega imajo vsi ti borci s tistimi z začetka, kajti v mirnejšem, varnejšem, manj oboroženem svetu bi bil tudi njihov boj lažji, zmaga pa bližje, kakor je sedaj.

Branko Kastelic

»Mirovniki« so tisti, ki z vse številnejšimi protesti, demonstracijami in drugimi mirovnimi in protivojnimi akcijami vplivajo na zavest o miru kot poglavitni dobrini človeštva.

Potovanja v tujino

Na republiški odbor ZZB NOV Slovenije so se obrnili posamezni borci(ke) ter združenja in občinski odbori ZZB NOV z vprašanji, povezanimi z izvajanjem Uredbe Zveznega izvršnega sveta o spremembah in dopolnitvah Uredbe o pologu na dinarje, ki jih imajo občani pravico odnesti iz Jugoslavije (Ur. l. SFRJ, št. 28 z dne 31. 5. 1984). V njem je med drugim navedeno, da so lahko borci in njihove družine opravičeni plačila obveznega pologa, ko želijo obiskati zgodovinske kraje in spomenike. Tudi nekatera sredstva obveščanja so objavila nekaj prispevkov na to temo. Borcem poskušajo neutemeljeno podtikati očitek, da so nenadoma »privilegirana« skupina ljudi, ki so si za sebe izbojevali ugodnost, kakršne niso deležni številni delovni ljudje in občani v naši socialistični samoupravni skupnosti.

Z izdajo navedene uredbe zveznega izvršnega sveta organizacija poprej ni bila seznanjena. Zategadelj odklanjamo

očitke o »privilegijah«, ki naj bi si jih pridobili udeleženci narodnoosvobodilnega boja. Republiški odbor je dosedaj prejel številne vloge in pritožbe borcev zaradi plačila pologa, ko so hoteli obiskati ožje sorodnike v zamejstvu ali grobov padlih borcev in svojcev ali pa so se želeli udeležiti organiziranih slovesnosti, vezanih z dogodki iz NOB, in jim nismo mogli ugoditi.

Po izidu uredbe v zveznem uradnem listu smo se zanimali pri organih izvršnega sveta skupščine SR Slovenije, kako je možno uveljaviti določila uredbe. Pojasnjeno nam je bilo, da izvršni svet pričakuje navodilo Zveznega sekretariata za finance (nosilec predpisa) za izvajanje uredbe. Na tej osnovi je Izvršni svet skupščine SR Slovenije sprejel odlok o izvajanju navedene uredbe (Ur. l. SRS št. 20 z dne 25. 6. 1984). Za sedaj je znano le to, kdo bo izdajal potrdila o izvzetju iz obveznega plačila pologa, to so občinski oziroma mestni odbori in odbor obalne skupnosti ZZB NOV Slovenije, in sicer

za: borce in njihove družinske člane, ki organizirano potujejo, da bi obiskali zgodovinske kraje in spomenike. Zvezni sekretariat za finance pa še ni izdal navodila za izvajanje uredbe.

Iz navodila, ki so ga prejele obmejne carinarnice (1. 6. 1984), pa je med drugim navedeno, da se kot dokaz za oprostitve obveznosti plačila pologa lahko poleg valbila iz države, v kateri organizirajo določene zgodovinske manifestacije, predloži obmejnim carinskim organom tudi potrdilo predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije ali pristojnega republiškega odbora s točno navedenim seznamom borcev, njihovih ožjih družinskih članov in ožjih družinskih članov padlih borcev. Predložiti je treba tudi nadroben seznam morebitnih udeležencev v kulturno-umetniškem delu programa takšne manifestacije.

Uradno pa izvršni svet skupščine SR Slovenije še ni prejel navodila Zveznega sekretariata za finance za uresničevanje zgoraj navedene uredbe zveznega izvršnega sveta, pač pa je izvršni svet izdal odlok, ki omogoča, da se uredba začne izvajati. Za sedaj lahko občinski in mestni ter obalno-kraški odbor ZZB NOV iz-

dajajo potrdila le za organizirane obiske zgodovinskih krajev in spomenikov, če so v tujini organizirane ustrezne manifestacije, povezane z dogodki iz NOB. Čim bomo dobili nadrobnejša navodila za izvajanje uredbe, jih bomo sporočili organizacijam ZZB NOV.

Ob tem velja dodati, da v ZZB NOV Slovenije ocenjujemo, da se je navedena razširitev olajšav pri potovanjih v tujino sprevrgla v svoje nasprotje, in da je polog dejansko postal cokla v razvijanju odprtih dobrih sosedskih, družbenih, ekonomskih, političnih, kulturnih in drugih oblik sodelovanja z ljudmi drugih narodov, vključno z organizacijami nekdanjih protifašističnih borcev in drugih demokratičnih organizacij in gibanj v svetu. Zvezna uredba je prinesla veliko sprememb in s tem še več nejasnosti ter razvođenila njen namen in cilj, zato bi veljalo uredbo razveljaviti. Za to se je naša organizacija vseskozi zavzemala. Praksa je pokazala, da so inflacija, padec življenjskega standarda, razvrednotenje dinarja in draginja v tujini dokaj močni dejavniki, ki odvrčajo delovne ljudi in občane od potovanja v tujino.

Marjan Lenarčič

Iz osnovne šole Briško-beneškega odreda na Dobrovem v Brdih Imena so kakor zaobljuba

Takole sem premišljevala: Kaj, ko bi ob bližajočem se dnevu borca – prazniku vseh tistih, ki so se bojevali za našo svobodo, in seveda tudi našem prazniku, odprla vrata ene izmed šol, ki nosi partizansko ime, za en dan zaživila z njimi, in odnesla s seboj vsaj košček tistega, kar skrivajo za svojim imenom. Toda, katero šolo? Zadrega z imeni šol po naših junakih iz revolucije in po partizanskih enotah res ni, je pa toliko večja v izboru. Pa nam ni šlo ne za najboljšo šolo ne za najbolj idealne učence, in ne za najbolj zveneče ime. Samo za eno izmed njih, ki nadaljujejo izročila narodnoosvobodilnega boja in to dokazujejo že z imenom.

Pa naj bo Osnovna šola Briško-beneškega odreda Dobrovo v goriških Brdih. Pravzaprav me je tja pripeljal nedavni pogovor z Danilom Perčičem, borcem Briško-beneškega odreda, ki mi je namignil na bližajoči se veliki praznik v Kožbani 9. julija. Tega dne namreč mineva štirideset let od predvolilnega zbora, znane pod imenom »Kožbana«, zbora, na katerem se je zbralo več kot tisoč ljudi, na katerem je kot tribun primorskega ljudstva govoril tudi Jože Srebrnič. Kožbana pomeni simbol narodne oblasti, za katero so se partizani bojevali; Primorcem sploh. Tudi Leopold Krese, je bil takrat na tribuni. V Brda je prišel po kočevskem zboru; prej je bil ilegalec v Ljubljani, potem pa je ostal na Primorskem vse do konca vojne in je osvoboditev dočkal v Trstu. V Kožbani je

spregovoril kot član pokrajinskega komiteja NOO za Slovensko primorje in član oblastnega

Milena Stepančič

komiteja KPS za Slovensko primorje.

Kaj pomeni Kožbana

Kako je bilo takrat, se tovariš Krese takole spo-

minja: »Kožbana je bila pravzaprav prvi plebiscit. Primorska je bila že od samega začetka narodnoosvobodilnega boja polna privrženosti za priključitev k Jugoslaviji. Po kapitulaciji Italije pa je to sploh pomenilo ljudsko vstajo. Vsi so se aktivno vključevali v boj. V takšnem razpoloženju je PNOO za Slovensko primorje ocenil, da je situacija zrela za pristop k ustanovitvi NOO na resnično demokratičen način. Odziv je bil nepopisen. Primorci so končno videli vizijo svoje prihodnosti. V Brdih je bila večina prebivalcev v kolonialnem odnosu do veleposestnikov. V pripravi na volitve, približno teden dni prej, so se vili sprevodi ljudi z zastavami na griček Kožbano. Prisluhnili so Srebrniču, meni in šefu misije Angloamerikancev. Navdušenje!

Vzkliki! Na prvem mestu je bil poziv k enotnosti do osvoboditve, na drugem organiziranje ljudske oblasti, ki je vključevala vse, od pomoči partizanski vojski do urejanja odnosov v vaseh. Koloni naj postanejo samostojni lastniki zemlje. Zemljo tistemu, ki jo obdeluje! Razpoloženje med ljudmi se je pokazalo tudi na volitvah. Kljub temu, da so vdiral Nemci, so bile vo-

litve z velikimi manifestacijami končane v vseh briških vaseh že v zgodnjih jutranjih urah. Izvoljeni odbori so potem delovali vse do konca vojne, čeprav so bili vmes več-

Marija Bizjak

krat razbiti, njihovi člani pa zaprti.

Kožbana. Koloni so dobili socialno in nacionalno svobodo, dobili so svojo zemljo. Je morda zato še danes tako skrbno obdelana vsaka ped? So zato tako ponosne te raztresene briške vasi, kakor gnezda posajena med češnje in bujno razkóšje brazd? Dobro živijo ti ljudje. Žanjejo sadove svojega dela. Kmetje imajo stroje, delajo od jutra do mraka. Pridelke sami vo-

zijo na trg ali pa jih kot kooperantje oddajajo v Vinsko klet Dobrovo. Pravo veselje je pogledati ta preobrat na bolje, še v zadnjih desetih letih. Socialno ogroženih skoraj ni. Če so kmetije manjše, so si Brici poiskali še službe. Največ se jih vozi na delo v Anhovo. Dobrovo se razvija v nekakšno središče. Ima pošto, trgovino, zdravnika in zobozdravnika, banko, imajo Briški oktet, pihalni orkester in ne nazadnje – šolo. Šolo, ki nosi ime po Briško-beneškem odredu.

Šola – tradicije brez meje

Sredi kraja je, sredi življenja, z odprtimi vrati navzven in navznoter. Razmeroma nova stavba. Prisodila bi ji nekaj manj

kot dvajset let. Predvsem pa daje človeku, ki se sprehodi po njej, občutek, da je funkcionalno urejena. Verjetno je ta občutek še bolj trden za tiste, ki so pred letom 1966 hodili še v staro, dotrajano šolsko stavbo ali, medtem ko je bila stavba podrt, obiskovali pouk v starem Dobrovskem gradu. Nič ne rečem, grad je veličasten, in ne bi ga smeli pustiti razpadati. V renesančnem času je bil celo središče kulturnega življenja, za učilnice pa je vendarle malo manj primeren. Leta 1983 je šola na Dobrovem dobila še nov prizidek in na stenah visijo dela, ki so jih umetniki z Goriškega poklonili šoli. Podobna usoda kot staro stavbo na Dobrovem pa verjetno čaka tudi podružnici Hruševje in Šmartno, ki bosta jeseni začasno ukinjeni zaradi dotrajanosti in prevelikih sredstev, ki bi bila potrebna za adaptacijo. Tako bo od podružničnih šol ostala le še COŠ Koj-

Dobrovski grad je bil nekaj časa »šola«

Raziskovalne naloge pionirjev

Pogled v zgodovino

Pred nami je druga raziskovalna naloga pionirjev zgodovinarjev, ki smo jih obljubili objavljati v poletnih mesecih. Tokrat smo izbrali delo osnovnošolcev z Dobrovega v Goriških Brdih, ker se ravno ujema z reportažo, ki smo jo za današnjo številko prinesli s tamkajšnjega območja. Učenci zgodovinskega krožka osnovne šole Briško-beneškega odreda so raziskovali na temo Gospodarske in družbene pridobitve Goriških Brd v prvi petletki (1947–1951). Izbrali smo odlomek

Delovanje kmetijsko obdelovalnih zadrug

Na zboru volilcev v Medani so 22. decembra 1947 razpravljali, kako je treba obdelovati in upravljati zemljo ENTE, oziroma tistih, ki so zbežali iz Jugoslavije. Z glasovanjem so se odločili, da ustanovijo obdelovalno zadrugo, v katero se bodo vključili vsi borci in dela želni tovariši. Posamezniki so glasovali za to, da bi zapuščeno premoženje razdelili med kmete. Obdelovalna zadruga se je številčno krepila. Prvega novembra 1948 je bila ustanovljena KOZ, ki je delovala do 31. marca 1955. Poimenovali so jo po narodnem heroju Jožetu Srebrniču, njen predsednik pa je bil Stanko Klinec.

Okrajno podjetje VINO je usmerilo odkup predvsem v Brda, kjer je bilo kletarstvo na nizki stopnji razvoja. Glede cen so poudarjali, da ni pravilno, če zahteva kmet višje cene, kajti vino bo pro-

dajal tudi v prihodnje in od sedanjega prodaje bo odvisna tudi prihodnja. Težave so jim povzročali zasebni nakupovalci, ki se niso držali odkupnih cen, in so zato proti njim kazensko ravnali.

V Neblem so 25. septembra 1943 ustanovili vinogradniško obdelovalno zadrugo, ki naj bi bila center socializacije na vasi. Kljub nekaterim odporom se je v zadrugo vključilo 43 kolonov s 130 hektari zomlje in 33 glavami živine. Izbrali so upravni in nadzorni odbor in za predsednika izvolili Ludvika Mavriča. Zadrugi v Nebnem so se pridružili tudi kmetje iz Slovrenca, Hruševja in Hlevnika. Avgusta 1950 je imela zadruga že 373 članov in 346 hektarov zemlje. V letu 1950 je državi oddala 51.400 kilogramov češenj, 15.000 kilogramov pa so jih pridelali. Prodali so tudi 34.000 kilogramov breskev in pridobili

1,7 hektara orne zemlje.

V KLO Neblo je bilo vključenih v socialistični sektor že 92 odstotkov vse površine. Po ustanovitvi so zadrugniki uredili goveji hlev, zgradili več manjših lop za orodje in popravili več stanovanj za zadrugnike. Že prvo leto so uvedli norme za vse vrste del. Leta 1949, je zadruga dala vsak mesec deset svojih članov v brigade, ki so gradile briški vodovod in cesto v Kožbano. Tega leta so poslali devet članov na razne tečaje.

Po treh letih zadruga so zbirali podpise za izstop iz nje. Govorili so, da zadruga zapirajo in da so zadrugniki lačni in slabo oblečeni. Na izstopni zbor je prišlo približno 30 članov; štirinajst jih je dalo izstopne izjave, vendar štirje niso vztrajali pri tem. Članar v časopisu Nova Gorica jih je obsojal in polemiziral z njimi.

2

KDZ na Humu je bila ustanovljena 30. septembra 1948 in vanjo se je vključilo osem družin z osmimi glavami živine in 45 hektari zemlje. Januarja 1950 je bilo v zadrugi že 22 gospodarstev s 110 hektari zemlje in 28 glavami živine. V letu 1949 je zadruga adaptirala tri svoje hleve, zgradila lope za orodje in popravila več stanovanj članom zadruga. Hektarski pridelek se jo leta 1949 povečal glede na leto 1948 za 40 odstotkov. Predsednik zadruga Jožef Štakolič je pomagal tudi pri ustanavljanju ostalih zadrug v Brdih. Leta 1950 je bil nagrajen z žapestno uro, peresom in knjigo in bil izvoljen tudi za državnega poslanca.

Vinogradniško-obdelovalna zadruga Anton Marinič Dobrovo je bila ustanovljena 25. oktobra 1948. Ime je dobila po talcu, ki je bil ustavljen v Čedadu. Predsedniki zadruga so se menjavali. Prvi je bil Anton Klinec, nato pa kar trije z Zelenega brega. Zadruga je zavzemala šest vasi: Balešno, Dobrovo, Biljano, Zali breg, Snežeče in Drnovk. Skoraj vse družine so bile vključene v zadrugo. Vanjo so prispevale zemljo, vozove, vole in drugo, s čimer so obdelovali zemljo. Ljudje so hodili na delo, kamor jih je poslal predsednik ali odborniki. VINO so imeli skupno v Dobrovskem gradu. Člani zadruga so imeli plačane dneve, ko so delali, če pa je imela zadruga dobiček, so dobili poleg dnevnic še manjši dodatek. Dnevni zaslužek je znašal okrog 140 dinarjev. Družine z otroki so prejemale prispevek tudi za

otroke. Pri tem so imeli otroci članov zadruga popust pri kupovanju obleke, hrane. Seveda je veljalo to za vso KDZ. Med bivšimi koloni in nekoleni ni bilo veliko razlik. V odboru so bili večinoma bivši koloni. Tisti, ki se niso vključevali v zadrugo, so živeli bolj skromno. V trgovini jim zaradi njihove ne vključitve v zadrugo niso hoteli dati hrane. Nekateri so bili zelo potrti, ko so dali prej težko pridobljeno zemljo v zadrugo. Zadruga na Dobrovem v Medani in Cerovem so bile kritizirane, da so njihovi člani razdelili prevelike ohišnice (približno 1 hektar vinograda vsakemu). Očitali so jim, da so za obdelavo teh najemali celo delovno silo v Šmartnem. Ko v KDZ Dobrovo ni bilo več dobička, so jo leta 1955 zaprli in zemljo spet razdelili kmetom. Pri razdelitvi so dobili nekateri več zemlje. Nekdanji kmetje so dobili večinoma na istem kraju kot prej, koloni pa ne. Še leta 1951 je imela zadruga posaditi 100 breskovovih in 10.000 trsnih sadik ter 80 kakevijev. Ti so se namreč dobro obnesli v Števerjanu.

Prve dni oktobra 1948 so ustanovili tudi KZO v Cerovem. Na ustanovni sestank je prišlo 130 ljudi. Posamezniki so nastopali z geslom »Vsi za Jugoslavijo, smo pa proti zadrugam«. Zadruga je prevzela ime po padlem borcu Borisu Makucu. Vanjo je vstopilo 13 nekdanjih kolonov in srednji kmet. Izvolili so upravni odbor in človeku, ki je javno nastopil proti zadrugi, odvzeli člansko izkaznico OF.

Tridesetega oktobra 1948

je prišlo do ustanovitve KDZ v Šmartnem. Združilo se je 8 malih in srednjih kmetov; vložili so zemljo in obdržali ohišnice. Zadrugo so poimenovali po Albertu Boletu – Milošu. V tem času je nastala tudi zadruga v Snežatnem. Devetindvajsetega novembra 1948 je prišlo do ustanovitve zadruga v Gonjačah, ki je obstajala do 1. januarja 1953. Ime je prevzela po Pinku Tomažiču. Samo trije kmetje so združevali zemljo, drugi člani so bili brez nje.

Zborovanje zadrugnikov goriškega okraja je bilo 5. decembra 1948 na gradu v Dobrovem. Od 13 zadrug v tem okraju jih je bilo kar devet v Goriških Brdih. O ustanovitvi zadruga v Podsobotinu so veliko govorili, vendar je niso ustanovili. V Brdih so prirejali tudi tekmovanja zadrugnikov. Tako so se junija 1949 pomerili kosci in obiralke češenj v Slovrencu. Zmagala je tovarišica, ki je v 50 minutah nabrala 19 kilogramov češenj.

V času prve petletke so postavila odkupna podjetja v Brdih tako nizke cene za češnje, da se obiranje ni splačalo. Tako so kmetje požagali v treh letih približno 30.000 češenj. Leta 1951 so iz Bukovice pripeljali težak traktor za rigolanje, poleg tega so imele zadruga še 4 svoje traktorje. Zvonimir Simčič je predlagal buldožiranje pri pripravi terena za vinograde in ljudje so bili presenečeni nad uspehom. Tudi od daleč so prihajali ogledovat novi način rigolanja, ki je bil tedaj edinstven v Jugoslaviji.

Zgodovinski krožek
OŠ BBO Dobrovo v Brdih

sko, s poukom od prvega do četrtega razreda

Ravnateljica **Milena Štepančič** in pomočnica **Marija Bizjak**, sta mi postregli z osnovnimi podatki o šoli. »Toliko nas je, da nas ni preveč, da lahko organiziramo kvalitetno delo in se med seboj poznamo«, pravita. Šola na Dobrovem je letos obiskovalo 538 učencev. Med njimi je bilo kar 382 vozačev iz približno štiridesetih briških vasi in za-

Peter Stres

selkov. Imajo sicer urejen šolski prevoz z avtobusom in kombijem, vendar je število vozačev že podatek, ki nakazuje, da je težko organizirati interesne dejavnosti. Kljub temu v šoli niso zanemarili razvijanja tega ali onega zanimanja učencev. Se pač trudijo po najboljših močeh. Za nekatere aktivnosti so poiskali tudi zunanje mentore. Na

prvo mesto so letos postavili šah, takoj za njim pa naštevajo šolsko športno društvo, zgodovinski krožek, tabornike, odbojkarje, ki bodo šli celo na državno prvenstvo na Korčulo, likovnike in glasbenike, ki se predvsem odlikujejo v sodelovanju s sosodnjimi šolami, pa dipisniški krožek, Rdeči križ, pionirsko hranilnico, krožek SLO, mlade fotografe, ki so se izkazali na republiškem tekmovanju mladih tehnikov, kjer so zasedli tretje mesto, in še kaj smo pozabili. Izdajajo tudi svoje glasilo Briški cvet. Predvsem pa spoštujejo proizvodno delo, v katerega se vključujejo s pomočjo Vinske kleti. O sredstvih, ki jih dobijo za nagrado, učenci sami samoupravno odločajo. Letos so se odločili, da bodo kupili kolesa. Kaj bo z ročnimi deli in kako bodo razvijali kmetijstvo, nam bodo povedali prihodnjič, saj sta to smeri, ki jima mislijo v prihodnje nameniti več pozornosti.

Konec šolskega leta je in prav na dan obiska so se osmošolci že poslavljali. Kako je z uspehom? Povedali so, da so v rahlem upadu glede na lansk leto. Kaj je vzrok? »Stabilizacija gotovo ne,« pravi tovarišica ravnateljica, »pač pa družbene usmeritve, ki dajejo možnost napredovanja tudi brez uspešnega poznavanja tujega jezika. To vsekakor ni spodbuda za učenje. Če odgovorni menijo, da znanje tujega jezi-

ka ni potrebno za osnovnošolsko znanje, naj postane to izbirni predmet. Pa še druga stvar je, ki nam kvari uspeh. Otroci čutijo krizo brezposelnosti. Narediš ali ne narediš šole – službe ne boš dobil, vsaj ne tiste, ki si jo želiš.«

Zadnjih nekaj let precej učencev, ki končajo osmi razred, odide na srednjo kmetijsko šolo v Novo Gorico. Potem ostanejo doma na kmetiji ali pa se zaposlijo v zadrugi. Sicer pa to ni edini poklic, ki si ga izberejo, in tudi ne večinski. Kar pestra paleta jih je. Nekako ustaljeno pa je, da se tisti s slabšim uspehom odločajo za zidarski poklic s skrajšanim šolskim programom.

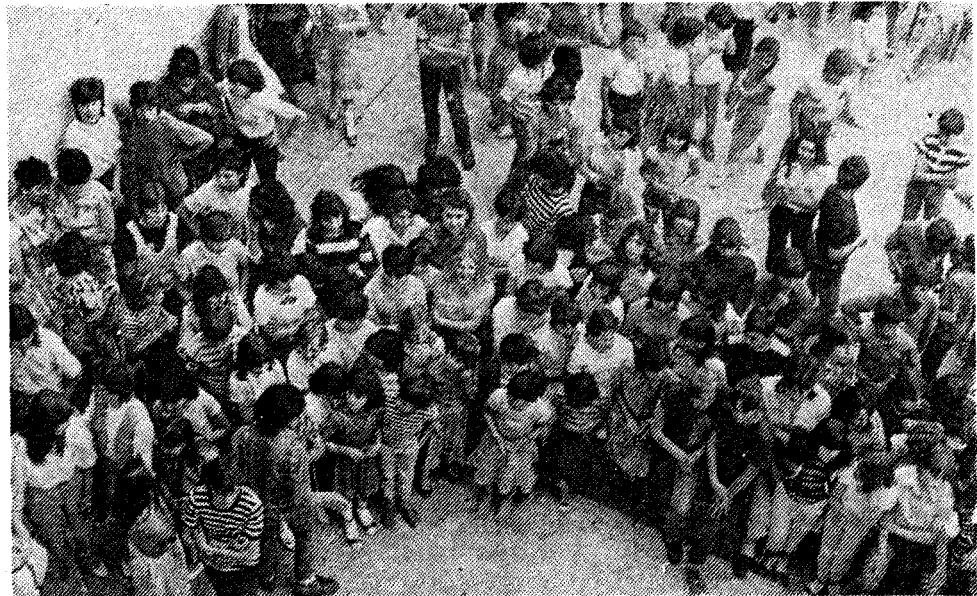
Zgodovinski krožek temelji na raziskovalni dejavnosti

Še enega sogovornika imam pred seboj – Petra Stresa. Peter vodi zgodovinski krožek, sicer pa poučuje zgodovino. Kako delajo, kaj so doslej naredili in kaj še bodo – o tem sva se pogovarjala. »Pravzaprav je to krožek OZN s približno 15 člani«, pravi Peter, »obenem pa je še zgodovinski krožek. Gre pa takole: določimo naloge, pritegnemo zanimanje kakega več ali manj in potem delamo: raziskujemo, zapisujemo, usklajujemo. Večinoma gre za samostojno raziskovalno delo učencev. Ker so pretežno iz osmega razreda, že imajo neko zgodovin-

sko znanje, zato ni večjih težav pri vodenju in usmerjanju. Lani smo zbirali ljudske pesmi v Goriških Brdih, preštevke in igrice. Pri tem nam je veliko pomagala naša tovarišica Darinka

Učenci pri tem sprašujejo, izdelujejo ankete in še umetniško upodobijo s svojimi slikarskimi sposobnostmi. Sodelujemo namreč z likovnim krožkom in tudi naši fotografi nam priskočijo na po-

šolami, bodisi v športu, v kulturi. Prav te dni imamo na šoli razstavo fotografij Brda nekoč, ki smo jo pripravili v sodelovanju s Krminom v Italiji, prav tako pa smo z njimi pripravili filme Brda da-

»Osmošolci se danes poslavljajo, mi pa bomo ostali...«

Sirk, ki ima pravo raziskovalno zgodovinsko žilico. Izdali smo jih v obliki publikacije. Letos smo prešli na novejšo obdobje. Raziskovali smo na temi Goriška Brda s pomagala 9. korpusu ter Gospodarske in družbene pridobitve Goriških Brd v prvi petletki (1947–51). Jeseni se bomo lotili poskusov odprave kolonstva med NOB. Pripravljamo tudi razstave, na primer o akcijah Briško-beneškega odreda, za katero smo poiskali gradivo v goriškem muzeju.

moč, tako na primer, ko smo delali nalogo Spomeniki in spominska obeležja v Goriških Brdih. Pred štirimi leti so v šolo na Dobrovem poimenovali po Briško-beneškem odredu. Kako v smislu svojega imena nadaljujejo izročila narodnoosvobodilnega boja? »Briško-beneški odred je na tem ozemlju Brd že sam po sebi izročilo,« pravijo, »zelo zakoreninjeno izročilo. Meja za nas ni meja. Naše dejavnosti širimo tudi onkraj, s slovenskimi in italijanskimi

nes. In če imajo v Krminu na šoli razstavo, peljemo naše učence na ogled. Velja omeniti tudi likovne kolonije oziroma ex tempore, ki jih organiziramo z zamejskimi šolami. Predvsem smo tesno povezani s Števerjanom in Dolenjem. Naša inter liga – odbojka pa hodi v Trst.«

Gre za povezovanje dveh pokrajin – Brd in Benečije, tako, kakor so se med vojno povezovali borci Briško-beneškega odreda. In šola se svojega imena zaveda!

Živa Drole

Jože Srebrnič Smrt v Brdih

»Nobeno ime tistih, ki so se bojevali proti fašizmu in nacizmu, ki so trpeli in umirali za svobodo in neodvisnost in s tem za mir in svoboden razvoj vseh narodov v okviru svobodnega človeštva, ne bo pozabljeno. Med temi bo na častnem mestu ime Jožeta Srebrniča!«

Osemindvajsetega februarja je minilo sto let, odkar se je v Solkanu rodil primorski revolucionar, bорец za narodnostne pravice in narodni heroj Jože Srebrnič, obenem pa mineva letos 70 let, odkar je 11. julija 1944 Soča postala mrzel grob Jožeta Srebrniča in tovarišev, ki so se v gumijastem čolnu peljali čez njene narasle vode.

Revolucionarna življenjska pot Jožeta Srebrniča je bila rečna. Hodil je po njej z dvignjeno glavo, čeprav je lep del svojega življenja, celih 17 let, preživel v fašističnih ječah, konfinacijah in internacijah. Srebrnič, kmet iz Solkana, je že pred prvo svetovno vojno organiziral socialdemokratsko stranko za Goriško, med prvo svetovno vojno pa ga je avstrijska oblast imela za izdajalca, zato ga je kot nevarnega vojaka poslala na rusko fronto. Že po nekaj dneh je skupaj z drugimi 23 tovariši postal prostovoljni ruski ujetnik. Delal je v raznih mestih. Dočkal je najprej februarso buržoazno, nato pa oktobrsko socialistično revolucijo in v njej aktivno sodeloval. Oktobrska revolucija ga je tako prevzela, da najprej niti ni imel namena vrniti se v domovino. Pozneje se je pre-

misлил in konec marca 1919. je prišel domov. Svoj dom je našel v razvalinah. Postopoma ga je začel obnavljati in lotil se je tudi obdelovanja zemlje. Z veliko zavzetostjo pa se je takoj priključil društvenim in političnim delavcem. Ljudje so v njem kmalu spoznali človeka z izrednimi zmožnostmi, človeka, ki se bojuje za pravice zatiranih, malih ljudi. Leta 1924 je bil na volitvah v rimski parlament izvoljen za poslanca komunistične stranke. Po razpustu parlamenta leta 1926 je bil na ukaz Mussolinija aretiran. Tako so je začel njegov roman iz zapore v zapor, iz konfinacije v konfinacijo – od leta 1926 do leta 1939.

Po več mesecih zapore je bil obsojen na pet let konfinacije: preстал jo je na otokih Lipari in Ustica, ko se je po petih letih vrnil domov, je bil le nekaj mesecev svoboden, v septembru 1932 so ga spet aretirali in obsodili na naslednjih pet let konfinacije. Odpeljali so ga na otok Ponza, kjer je preživel več kot šest let. Domov se je vrnil šele leta 1939. Na Ponzi je bila skupaj s Srebrničem tudi Cesira Fiori, italijanska pisateljica, ki se ga v svoji knjigi Una donna nelle carceri fasciste spominja s tovariško

hvaležnostjo. O njem piše. »Na dovoljenih sprehodih si lahko srečal najbolj vidne in znane konfinirance, ki so žalbog večinoma drug za drugim padli. Vidiš, tisti je Srebrnič! Vidiš, tisti je Vanni! Naš Srebrnič! Umirjeno in počasi se je sprehajal in grizel jabolka, ki jih je vedno imel s seboj v zalogi za lačne fante. »Na, ujemti in jej!...« To je bila njegova zasebna Rdeča pomoč. Srebrnič iz Solkana, goriški poslanec v rimskem parlamentu. Predsednik mednarodne organizacije kmetov, advokat, genialen jezikoslovec in proučevalec etnologije ter socialnih ved. Veliki poznavalec marksizma in vprašanj vseh slovanskih narodov. Bil je užitek poslušati ga, ko je pripovedoval svoje doživljanje... Na vsem otoku je bil Srebrnič najbolj zaposlen, najbolj veder in razumevač in še brezmejno dober. Nanj so se obračali vsi, bodisi zaradi osebnih bodisi zaradi političnih vprašanj. Bil je izvrsten pomirjevalec in nadomestljiv svetovalec. »Celo za spovednika moram biti in poslušati kuhane in surove ljubezenske zgodbe: ojej, sam pa nimam sreče, da bi lahko povedal eno svojo svojo tako dogodivščino.«

Ljubil je svojo domovino, svoje ljudi

Pa je imel svojo ljubezen, ljubezen do domovine, do svojega naroda. Na Ponzi je pisal obširno zgodovinsko delo o razvoju in navadah svojega ljudstva, o razvoju jezika, o križevem potu naroda pod Avstrijo in pozneje pod fašizmom. Ob odhodu s

Ponze pa so mu fašisti kot prvo stvar odkrili in zaplenili rokopis za knjigo »Zgodovina in izvor vseh slovanskih narodov«, ki ga je skrbno skrnil v kovček z dvojnimi dnom.

S Ponze je Srebrnič odšel čez mejo v Jugoslavijo z upanjem, da bo tu živel v miru. Toda motil se je. Jugoslovanska policija ga je aretirala in poslala v Italijo. Dve leti je presedel v zaporu v Trstu, nato so ga odpeljali v taborišče v Litorio, kjer je dočkal zlom fašizma. Star 60 let se je vključil v OF.

Primorsko ljudstvo, med katerim je bil silno priljubljen, ga je oktobra 1943 izvolilo za poslanca na 1. zasedanju SNOS. Bil je član oblastnega komiteja KPS in pokrajinskega odbora OF za slovensko primorje. Kljub starosti in izčrpanosti je bil Srebrnič ves čas na terenu med ljudmi, vse do usodnega 11. julija 1944., ko je na poti z zborovanja v Kožbani v Goriških Brdih na 3. partijsko konferenco utonil pri Rodežu – pri prehodu čez Sočo. Tiste dni je v Partizanskem dnevniku dne 9. avgusta 1944 opisal Leopold Kresejš takole: »Štiri dni sva hodila z vestimi spremljevalci, partizani naše zaščitne čete, da sva dospela na cilj v Brda. Premagati smo morali strme tolminske grape, ki bodo ostale marsikateremu partizanu v bridkem spominu. Tovariš Srebrnič nam je bil s svojim mladeniško prožnim korakom vsem za zgled. Ko se mu je tovariš Klanič ponudil, da bi mu nesel nahrbtnik, misleč da je utrujen, ga je ta odklonil z besedami:

Vojak mora nositi svojo opremo sam! Po desetih dneh potovanja po Brdih in Beneški Sloveniji sva se vračala proti domu. Toda pri prehodu čez Sočo se je čoln, v katerem se je peljal on in še trije drugi tovariši, prevrnil. Čeprav je bil doma ob Soči in dober plavalec, ga je narasla, deroča voda potegnila vase. Tista Soča, ki jo je tako ljubil, je postala njegov grob.«

Spomenik Srebrniču in tovarišem

Srebrničeva tragična smrt v Soči je globoko odjeknila v srcih vseh Primorcev. Niso mogli verjeti, da ne bodo več slišali njegove navdušujoče besede na mitingih. Njegova smrt je odmevala tudi v pesmi Nade Dragan-Zive, ki je bila takrat v Goriških Brdih kot dopisnica Tanjuga. Sama pravi o nastanku te pesmi takole: »Pesem Smrt v Brdih sem napisala v Noznem, dan ali dva potem, ko sem zvedela za tragično smrt Jožeta Srebrniča in tovarišev, ki so utonili v Soči. Njegova usoda me je resnično pretresla. Ko sem tisti večer precej pozno legla, zaradi razburjenosti nisem mogla zaspati. V glavi sta mi zvenela dva verza, ki sem ju kot petošolka brala v knjigi Dostojevskega »Zločin in kazen«, verza pesnika Lermontova:

V poletnem žaru v dolu Dagestana
s svinčenko v prsih mlad junak leži...

Nato se je v nekaj kiticah iz mene izlilo besedilo pesmi. Prižgala sem luč in pe-

sem zapisala. To je bila moja prva partizanska pesem.« Uglasbil pa jo je profesor Makso Pirnik. Besedilo je prebral v Partizanskem dnevniku. Kako je nastala melodija, piše takole: Nekaj dni po tragičnem dogodku je Partizanski dnevnik med drugim gradivom prinesel natisnjeno pesem Smrt v Brdih. Prebral sem jo in začutil, da je vsebina kot nalašč zame. Bilo je 6. ali 8. avgusta, ko sem se umaknil v kamrico. V nekaj sekundah je bila zložena Smrt v Brdih taka, kakršna je še danes – brez vsakršnega popravka. Bil je en sam spontan izliv.«

Pesem Smrt v Brdih je najlepši partizanski spomenik Srebrniču in tovarišem. Besedilo in napev je avtorjema navdihnili boj za svobodo, ki je zahteval tudi takšne žrtve, kot je bil po vsej Primorski, Istri in Beneški Sloveniji znan Jože Srebrnič. V tej pesmi živi in bo živel spomin na Jožeta Srebrniča, o katerem je primorski revolucionar Ivan Regent zapisal: »Ljubil je naravo, ljubil je svojo Sočo, ob kateri je imel v Solkanu hiško in malo posestvo. Ljubil je polja, gozdove in travnike. Delo v naravi ga ni utrujalo. Če ni delal, je bral. Neprenehoma se je učil iz knjig, pri ljudeh in pri delu. Poleg tega pa je bil dober učitelj vsem, ki so mu bili blizu. Kot človek je bil izredno dober. Zlato srce, zlata duša. S prijatelji – prijatelji. S tovariši – tovariši. Polovičarstvo je zaničeval. Sovražnike ni prosil milosti. Edini ponos do sovražnika mu je bil boj.«

Janja Nusdorfer

NAGRADNA KRIŽANKA

KLI LOGATEC

Razpis nagradne križanke

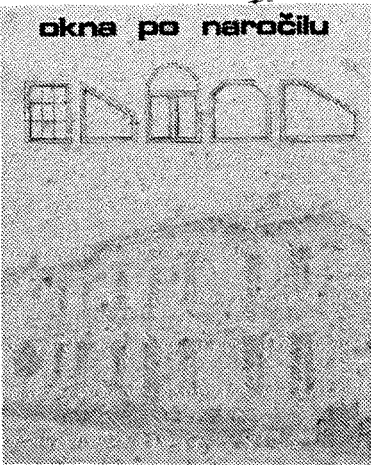
Tovarna Kli Logatec, naš priznani izdelovalec pohištva, vam je pripravila križanko, s katero si boste krajšali vroče julijske dni. Pravilne rešitve pošljite do 19. julija na naslov Uredništvo TV-15. Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji levi rob pa pripišite Kli Logatec. Tri reševalce čakajo nagrade iz knjižnega programa založbe Borec.

KOMBINAT LESNE INDUSTRIJE LOGATEC
Logatec, p. p. 10, telex: 31656 yu Kli, tel.: 061/74 333

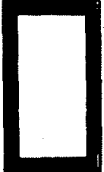
alprem

alprem, kamnik 61240, usnjarska 9,
p. p. 40, telex: 31636 yu alprem,
tel.: 061/831-522

		SLOVSTVO	PISMENI IZVID	SLOVENSKI PISATELJ	PRELIVANJE BARV	TUJE M. IME	JANEŽ		TORIJ		WEST		MAJHNA UTA	PETOBOJ	KRAVICA
	VRSTA BELE SLOVENSKE HEROJINA								NAŠA TOV. AVTOMOBIL.				TISKOVNA AGENCIJA BELGIJSKO LETOVIŠČE		
	VRSTA BELE BARVE								SLOVENSKI IGRALEC MADŽ. NOG. KLUB						
	PONAVLJAL. GLAGOL								VRSTA BLAGA ARABSKI ZREBEL						
						REKA V ZRN					RUSEVSKI				ČISTOČA
						TELOH					VRSTA BELJAKOVINE				
	VAS PRI RIBNICI						VRSTA PLESA VRSTA PAPIGE					LJUBLJAN. GALERIJA ŠKOT. ROD. ZVEZA			
	GALIJ			MADŽARSKI LITERAT FIZ. ENOTA ZA DELO						NEBESNI POJAV			OS. ZAMEK		
	GR. BOGINJA NESREČE				NAŠ OTOK OTOK V T. OCEANU					KOČA TEKOČINA V ŽILAH			REKA V SZ		
	KROŽNO POTOVANJE								PREGLEDEN SEZNAM ANGL. SVET PIVO						
	MESTO V TURCIJI							POKRAJINA V P. AZIJ EMILE BOREL							
	KALCIJ			KOTORSKI PISATELJ									FRANCOSKI KOMIK	JEDILNIK	SKANDIN. M. IME
				NEMŠKI PISATELJ MONGOLSKI POGLAVAR						OSEBNO Č. ZIVLJENJE ZASLONJALO					
	MESTO V SZ					GRADBENI MATERIAL	IGRA PAROV	NEMŠKI PREDLOG	PLavalni KLUB OVIRA			ČOČKA SIČNIK IN ŠUMNIK			
	RIM. BOGIN. JEZE				MESTO V TURCIJI Ž. IME						ROZMAN KOPNO OBD. Z VODO				
	TANTAL			VRSTA ANTILOPE HUDOBUJA				POZICIJA V SAHU ZAKOVICA							
	STREŽNA MIZA														
	IZUMRLA PTICA						REKLAMNI LISTEK								
							VRSTA PLINA								

REŠITEV za obnovo
starih zgradb

Novo!

Nagradni kupon

Ime in priimek

Naslov

tv-15

tv-15

NAGRADNA KRIŽANKA

PEKO TRŽIČ

Razpis nagradne križanke

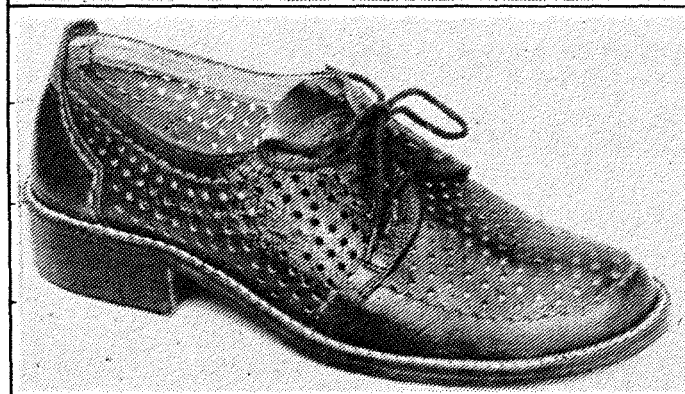
Tokrat vam je pripravila nagradno križanko tovarna obutve Peko iz Tržiča. Pravilne rešitve pošljite do 19. julija 1984 na naslov Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji levi rob pripišite Peko. Tri reševalce čakajo nagrade iz knjižnega programa založbe Borec.

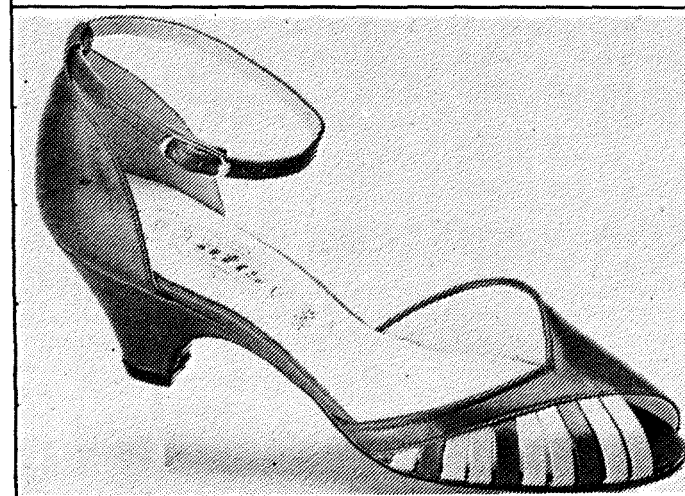
REZEK ZVOK	REKA V ŠPANIJI	KITAJSKI PISATELJ	VRSTA VERIGE	TELEVIZIJA	SKANDIN. DROBIŽ	DOJEM	ČEŠKI PISATELJ	RŽENA SLAMA	PERZIJSKI PESNIK	ANTON ČEHOV
DEL LADJE				VRSTA VRT.SADEŽA						ZVOK
				UJEVIČ						
ZIDNA OBLAGA					ZBORNICA					
POSUŠEVAL					BRGNJENJE					

ZORAN POLIČ			SLOVENSKI VIOLINIST				VAŽIČ			
			INKOVSKI POGLAVAR				KISEL PRIOKUS			
PRIPADNIK ARIJANSTVA								KOSITER		
								GEOMETRIJ. POJEM		
POSUŠENA TRAVA				KRALJ ZIVALI	GR.BOGINA ZMAGE				GLASNIK	POGORJE V BIH
					GRŠKI JUNAK					
TIKOVINA			SLOVENSKI N.HEROJ					ENAKA SOGLASNI.		
			AVON					PROPELER		
OKRASNA ROŽA							KORPUS			
							PRAOČE SEMITOV			

RDEČI KRIZ			ANGLEŠKI ARHEOLOG					POTEG Z JEZIKOM.		
			ŠTEVNIK					MESTO V SRBIJI		
REKA V FRANCIJI				KRAJ V BIH						
				ŽIVALSKI IZRASTEK						
ASTARTA					ODPOSLANEC					
					VRSTA KAMENINE					
JEZIKOVNI NOVATOR						EPPEL	KRAMA			
							PREDPLAČILO			

MILAN MAVER			SLOVENSKI SLIKAR							
			SLOVENSKI N.HEROJ							
LOŠČ				RDEČICA	ARARA					
					T.M.IME					
BEBLER					LITIJ					
DEBELOST										
OCENA										

Nagradni kupon

Ime in priimek

Naslov

Zdravilišče Dobrna ● 63204 Dobrna ●
 tel. (063) n.c. 778.000 ● direktor
 778.012 ● recepcija 778.023 ● telex:
 33817 yu Dobrna ● tekoči račun: SDK
 Celje 50700-603-30463

Oddih v zdravilišču, pravi oddih

V naravnem okolju Dobrne je bogastvo zdravja, miru in pravega oddiha. Dobrniška zdravilna voda že stoletja predstavlja izpolnitev upov mnogih, ki z naravnimi zdravilnimi sredstvi iščejo zdravje – to pa je tisto, česar smo vsi potrebni. Storitve nekaj zase in pridite na Dobrno.

Za vas smo pripravili posebne aranžmaje, ki veljajo od 1. 7. do 30. 9. 1984.

objekt	7 dni	10 dni	14 dni	21 dni
depandansa				
Zagreb ali Beograd	6.000 din	8.500 din	11.000 din	16.500 din
Zdraviliški dom	6.500 din	9.000 din	12.000 din	17.500 din
Hotel Dobrna	8.700 din	12.400 din	17.000 din	24.000 din

V ceno je vključeno: polni penzion za eno osebo v dvoposteljni sobi, en zdraviliški pregled, kopanje v termalni vodi, turistična taksa in prijava.

Doplačilo za enoposteljno sobo: Zdraviliški dom in depandansi: 60 din na dan, hotel Dobrna: 200 din dnevno.

Zdravstveni pavšal, ki vključuje: dodatni zdraviliški pregled in dve terapevtski storitvi na dan (razen nedelj in praznikov) – glede na terapijo, ki jo določi zdraviliški zdravnik.

	7 dni	10 dni	14 dni	21 dni
	3.400 din	4.800 din	6.000 din	9.000 din

Morebitna dodatna terapija se obračuna po rednem ceniku zdravstvenih storitev.

Zdravimo: ginekološke, ortopedske, revmatične in nevrološke bolezni, različna post-travmatska in psihonevrotična stanja in odpravljanje prekomerne telesne teže pod strokovnim vodstvom zdravstvenega kadra. Zaradi uspešnosti zdravljenja priporočamo 21-dnevne programe, v katerih je vključen še dodatno en zdraviliški pregled.

V času bivanja na Dobrni se lahko odločite za storitve naše kozmetične nege (n. pr.: masaža obraza in dekolteja, terapija aken, jontoforeza, epilacija, elektrokoagulacija, vitaminske obloge itd.) Tistim, ki se v kopalni obleki zaradi maščobnih blazin na bokih in stegnih počutite neugodno, priporočamo terapijo s celutronom. Izrabite lahko tudi možnost zdravljenja z akupunkturo.

Rekreacija: trim kabinet, štiristezno avtomatsko kegljišče, pokrit termalni bazen (12x18 m) s sončno teraso, savna, trim steza, urejene sprehajalne poti, kolesarjenje, tenis, namizni tenis, balinanje, izleti.

Razvedrilo: družabna srečanja – zabave s plesom, pikniki, promenadni koncerti, kulturne in turistične prireditve, ples ob svečah v stari kavarni.

Naš naslov:

ZDRAVILIŠČE DOBRNA, 63204 DOBRNA

Telefon: (063) 778-000 ali 778-023

Telegram: Zdravilišče Dobrna

Telex: 33817 dobrna yu

GOZDNO GOSPODARSTVO LJUBLJANA

s svojima

**TOK GOZDARSTVO
LOGATEC**

in

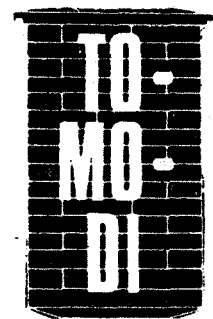
**TOZD GOZDARSTVO
LOGATEC**

*Čestitata borcem in vsem državljanom k dnevu
borca 4. juliju.*

Topleje in ceneje

topli montažni dimnik
z gibljivo kisloodporno
ognjestalno šamotno cevjo

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE

Ljubljana, Opekarska 13

TELEFON: CENTRALA: 212-011 ŠEF KOMERCIALNE: 218-347 TELEGRAM: KIP Ljubljana – Tekoči račun 50101-601-23238; TELEX: 31420 YU-KIP

SKUPŠČINA OBČINE LITIJA

Z DRUŽBENOPOLITIČNIMI ORGANIZACIJAMI

*Čestitajo vsem borcem za 4. julij –
dan borca*

Stanovalski informativni center 61000 Ljubljana Subičeva 2 Stanovanjski informativni center 61000 Ljubljana Subičeva 2 Stanovanjski

**stano
vanje
varče**

16 stanovanjsko komunalna banka ljubljana

Subičeva 2
61000 Ljubljana
tel.: (061) 24 211, 23 671, 20 480, 25 152
telex: 31608 LB SP

Linhartova 13
61000 Ljubljana
tel.: (061) 349 981, 349 983

Delavskega doma Kamnik
61240 Kamnik
tel.: (061) 831 480, 831 039

Delavskega doma Kočevje
61330 Kočevje
tel.: (061) 851 822

Ekspozitura Cerknica
61380 Cerknica
tel.: (061) 791 105

RUŠE

Padlim borcem
Šercerjeve brigade

V noči na 3. september 1944 sta slovenski narodnoosvobodilni in udarni brigadi Toneta Tomšiča in Ljuba Šercerja napadli in zavzeli sovražni postojanki na Pohorju; prva Mariborsko kočo, druga pa Sokolski dom. Obe enoti sta razdejali še postojanko v Šmartnem na Pohorju in tudi druga poslopja, ki bi jih lahko nemški okupator spremenil v svoje postojanke ali pa celo utrdbe. Akcija je bila zelo pomembna. S tem je namreč partizanska vojska uničila še zadnje nemške postojanke na Pohorju. Hkrati je razširila osvobojeno ozemlje na Pohorju celo do predmestja Maribora.

V tem boju je padlo deset borcev Šercerjeve in štirje iz Tomšičeve brigade. Padle borce so kmalu po osvoboditvi pokopali v Rušah v grobnici ob spomeniku narodnoosvobodilne vojne na Trgu vstaje.

V spomin na ta dogodek so mladinska organizacija, krajevni odbor ZZB NOV Ruše ob sodelovanju mariborskega področja pododbora Šercerjeve brigade na danes obnovljenem Sokolskem domu odkrili spominsko obeležje. Ob tej priložnosti je govoril Aleks Butara, generalmajor v pokojju, sicer pa nekdanji politični komisar Šercerjeve brigade. Spominsko obeležje je v varstvo prevzela osnovna organizacija mladine delovne organizacije Gradis. Slovesnost so popeljevali tudi s čudovitim kulturnim programom in z veliko udeležbo ljudi.

D. M.

STARA LJUBLJANA

Prvi praznik krajevn
skupnosti

Stara Ljubljana je letos prvič praznovala krajevni praznik 21. junij. Za 21. junij smo se oddčili s čisto določenim namenom. Na ta dan 1943. leta so ljubljanske žene v velikih demonstracijah zahtevale izpustitev internirancev Sloven-
cev. Te množične demonstracije so bile pred ljubljansko škofijo na Ciril-Metodovem trgu z namenom, da bi škof Rožman posredoval pri okupatorju za interniranje. Namesto posredovanja so jih razgnali z vodnimi curki italijanski vojaki, ki jih je dal poklicati ljubljanski škof.

V počastitev praznika sta bila organizirana tradicionalni šahovski turnir in streljanje z malokalibrsko puško na strelišču na Dolenjski cesti. Slavnostna seja skupščine krajevn skupnosti je bila v dvorani osnovne šole Janeza Levca. Predsednica skupščine Meta Verbič je v govoru obudila spomine na NOB in na dobre in slabe strani KS Stara Ljubljana danes. Slavnostne seje so se udeležili vodilni predstavniki občine in mesta Ljubljane ter delegacije pobratenih mest KS Adlešičev iz Bele krajine in KS Mlinše-Kolovrat. Podeljena so bila tudi bronasta priznanja OF za leto 1984 in pisna priznanja KS zaslužnim krajanom. Kulturni program so izvedli Moški pevski zbor DO »Commerc« iz Ljubljane, Ženski pevski zbor KS Mlinše, učenci OS Janez Levca ter članica MGL Alenka Svetelova.

JAKA ROZMAN

TOLMIN

Izlet na Pokljuko

Društvo upokojencev in ZB NOV Tolmin sta 22. junija priredila izlet na Pokljuko. Pot jih je vodila prek Soriške planine, od koder se je pogled odpiral na naš Triglav, simbol naše slovenske biti. Ta naša čudovita, najvišja gora se je ta dan izkazala v enkratni podobi. V Bohinjski Bistrici so si ogledali Azmanov kulturni dom in spomenik, nato pa so prek Bleda nadaljevali pot na Pokljuko. Pred spomenikom, ki je delo umetnika Toneta Svetine, in ob grobišču padlih borcev 3. bataljona Prešernove brigade so se tolminski upokojenci in borci poklonili žrtvam, položili cvetje in zapeli nekaj žalostink. Ob tej priložnosti so se tudi seznanili s tragičnimi dogodki iz decembrski zimi 1943. Med udeleženci izleta so bili tudi nekateri svojci padlih v takratnem legendarnem boju na tej planini. »Bataljon na mrtvi straži«, ki počiva sredi nepreglednih smrekovih gozdov, bo še poznejše rodove opozarjal, kako krvav je bil naš boj za svobodo. Izletniki so se vračali prek Gorjuš in Koprivnika v bohinjsko dolino.

M. P.

RADLJE OB DRAVI

Zvesti nadaljevalci
revolucije

Letos 12. avgusta bo minilo trinaštrideset let, ko je prva Pohorska četa v noči od 11. na 12. avgust 1941 napadla nemško orožniško postojanko v Ribnici na Pohorju. Napad uvrščajo med prve tovrstne partizanske akcije v Sloveniji. Ta dan že vrsto let v radeljski občini praznujejo občinski praznik, vsakokrat v drugem kraju. Hkrati tudi ocenijo, kaj so storili v preteklem letu.

Tokrat bodo najprej v Ribnici na Pohorju v šoli, ki je poimenovana po borcih prve Pohorske čete, imeli slavnostno sejo zborov občinske skupščine in vodstev družbenopolitičnih organizacij. Tega dne bodo odkrili pomnik NOB pri Urnačevi lovski koči pod Vrelenom.

V okviru enotedenskega praznovanja občinskega praznika se bodo srečali gospodarstveniki občin, pri katerih imajo borci Lackovega odreda svoj dom, predstavniki krajevn skupnosti Kobansko, občinske konference ZRVS iz Gostivarja, Slavonskega Broda in Radelj ob Dravi. Tudi pionirji pobratenih šol Lackovega odreda se bodo srečali z borci. Pri tem bodo vključili načrtovano mladinsko delovno akcijo. To bo organizirala osnovna šola Brezno-Podvelka, poimenovana po Lackovem odredu. Izvedli bodo še pohod mladine s pripadniki teritorialne obrambe in borcev Lackovega odreda po poteh revolucije. Pripravili bodo še srečanje s taborniki odreda Bistri potok z Mute in Alfonza Šarha s Podvelke.

Posamezniki bodo tekmovali na Kapli (vasica je ob jugoslovansko-avstrijski meji) in streljanju na glinaste golobe za pokal Lackovega odreda. Posebna zanimivost bo vsekakor ponazoritev pred štiridesetimi leti opravljenega pohoda borcev Lackovega odreda čez Dravo v bližini Ožbolta ob Dravi. To zahtevno nalogo bodo izvedli člani občinskega štaba teritorialne obrambe Radlje ob Dravi s člani SLO in DS krajevn skupnosti Podvelka.

DRAGO MIKLAVEC

Samoupravna stanovanjska skupnost Ljubljana, odbor za solidarnost in komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV

Objavljajo

v skladu z določili pravilnika
o pogojih in merilih za reševanje
stanovanjskih vprašanj
udeležencev NOV (sprejet 3. 3.
1983) listo upravičencev za
dodelitev posojil.

OBČINA BEŽIGRAD

1. BOŽIČ Franc, Ogrinčeva 25
2. MEDVEŠČAK Milena, Peričeva 32
3. POVH Franc, Petričeva 7
4. NEPLUŽAN Henrika, Robbova 25
5. PREGELJ Franc, Kušarjeva 8
6. ROZMAN Bojan, Endliharjeva 4
7. ZAJC Jože, Brinje 18
8. ZALOKAR Ivana, Ježa 33

OBČINA MOSTE-POLJE

1. JERŠIN Alojzija, Slape 52
2. KASTELIC Alojz, Cesta 13. julija 44
3. PURIČ Ferid, Zaloška 92/a
4. SLUGA Marija, Sneberska 134
5. SLUGA Ofelija, Zaloška 273
6. VELUŠČEK Jože, Avguštinčičeva 35

OBČINA ŠIŠKA

1. BERGANT Vekoslav, Žontarjeva 11
2. BIŽAL Milan, Videmska 1
3. ČARMAN Marija, Zlebe 24/a

Obravnnavani so bili vsi zahtevki, ki so bili vloženi do 30. aprila 1984. Komisija je upoštevala vse tiste upravičence, ki nujno potrebujejo posojila za dograditev oz. adaptacijo stanovanja.

Pripombe na objavljeno listo bo komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV, Komenskega 7 Ljubljana, sprejemala do vključno 6. avgusta 1984.

4. JAMNIK Stanko, Vikrče 16
5. LAPANJA Francka, Goričane 57
6. LUNDER Jože, Kaminova 1
7. MAMILOVIČ Avgust, Železnikarjeva 12
8. PAPIČ Alojz, Na jami 4
9. PODGORSEK Feliks, Skaručna 22
10. SIMČIČ Milka, Derčeva 37
11. ŠTEFANČIČ Franc, Medvedova 10
12. ZAVADLAV Zdravko, Globočnikova 21

OBČINA VIČ-RUDNIK

1. APOVNIK Ivanka, Želimlje 16
2. BAN Anton, Vipavska 32
3. BOKAVEK Robert, Sp. Rudnik IV/10
4. ČERNIVEC Anton, Opekarska 23
5. GALIČ Ivica, Šujica 14
6. GLINŠEK Marija, Želimlje 25
7. GOLOB Martin, Dolenjska c. 44
8. GUČEK Svetozar, Cesta 27. aprila
9. KOVAČ-PERINIČ, Idrijska 13
10. LAMOVŠEK Draga, Dolenjska c. 119
11. PANGERC Stane, Škofljica 45/e
12. PAVČEK Rudi, Gerbičeva 88
13. PURKART Dana, Turjak 14
14. PURKART Marija, Velike Lašče 43
15. SUŠTERŠIČ Vinko, Turjak 15
16. VOLAJ Janez, Jamnikarjeva 23
17. ZGONC Franc, Podhoini hrib 6

Vabila

Skupnost borcev Goriškega vojnega področja vabi borke in borce komande goriškega, vipavskega in idrijskega vojnega področja ter pripadajočih komand mest, krajan in mladino, da se udeležijo odkritja spominske plošče komande mesta Senožeče in Postojne. Ploščo bomo odkrili v nedeljo, 8. julija 1984, ob 15. uri v vasi Strane pod Nanosom na hiši, kjer se je pred štiridesetimi leti komanda mesta Senožeče največ zadrževala. Hkrati bo tudi odkritje spominskega obeležja prvi mladinski konferenci za rajon Podgoro, ki je bila marca 1944. leta.

V počastitev 42-letnice ustanovitve 1. slovenske proletarske udarne brigade Tone Tomšič bo v soboto, 14. julija, v vojašnici v Sentvidu nad Ljubljano ob 10. uri zbor borcev Tomšičeve brigade, ob 12. uri slovesna proslava in ob 13. uri tovariško srečanje. Vabimo borce Tomšičeve brigade; posebnih vabil ne bo.

DPO, svet krajevn skupnosti Selca in odbora skupnosti borcev Gorenjskega vojnega področja ter Škofjeloškega odreda vabijo borce področja in odreda kakor tudi druge borce, aktiviste, mladino in krajan na proslavo ob prazniku KS Selca ter 40-letnici ustanovitve Gorenjskega vojnega področja in Škofjeloškega odreda. Proslava bo v nedeljo, 15. julija 1984, ob 10. uri pred osnovno šolo v Selcih.

Želimo, da se slavlja in srečanja udeleži čimveč vabljenih, še posebno pa borcev enot, ki praznujeta jubilej svoje ustanovitve. Pripravljalni odbor

Občinski odbor ZZB NOV Krško s sodelovanjem Krajevnega združenja borcev NOV Senovo vabita na osrednjo občinsko proslavo dneva vstaje slovenskega naroda in 40. obletnico tragičnega dogodka na bohorskem zaselku Jevša. Proslava bo 22. julija 1984 ob 10.30 pri spominskem obeležju na Jevši. Slavnostni govornik bo predsednik ZZB NOV Krško Stane Nunčič. V kulturnem programu bodo sodelovali: pihalni orkester DPD »Svoboda« Senovo, MPZ DU Senovo ter recitatorji OS 14. divizije Senovo.

Po proslavi bo tovariško srečanje. Na proslavo je možen dostop z motornimi vozili iz smeri Brestanica-Senovo-Jevša (Bohor), oziroma Planina pri Sevnici-Stara žaga-Netopir-Jevša (Bohor).

Ob dnevu vstaje slovenskega naroda organizira Zveza koroških partizanov, področni odbor iz Pliberka 5. spominski pohod na Komelji. Temu slavlju so se pridružili še slovensko prosvetno društvo »Edinost«, krajevno Združenje zveze slovenske mladine ter krajevni odbor Zveze slovenskih organizacij, vsi iz Pliberka.

Pohod bo v nedeljo, 15. julija. Zbirališče bo od 8.30-9. ure pri Janku Apovniku na Borovlju št. 32 (Woronjach bei Bleiburg). Apovnikova hiša je oddaljena 2 kilometra od državne meje na razpotju Šmarjeta-gostilna Kos. Odhod od Apovnika bo ob 9. uri prek Šmarjeta do spomenika padlim partizanom na Komelju. Tam bo kratka spominska slovesnost, nato partizanski miting.

Prireditelj bo poskrbel tudi za okrepčila. Pot pohoda je dolga 7 kilometrov v eno smer. Za vse, ki te poti zaradi bolezni ali starosti ne zmorejo, bo zbirno mesto pri spomeniku pri Cimpercu.

Pohod je letos posvečen 40. obletnici padlih borcev Domnove čete ter 40. obletnici pohoda partizanskih čet čez Dravo na Svinjsko planino.

Na spominski pohod vabijo vse, posebno pa še mladi rod, da se seznanijo s slavno preteklostjo. Prireditelj pričakuje številno udeležbo koroških partizanov iz matične domovine.

Pohod in spominska slovesnost bosta ob vsakem vremenu.

Franjo Srebotnik

Krajevno združenje ZB NOV, KS in DPO Poljubinj tudi letos organizirajo proslavo na planini Lom v nedeljo, 8. julija 1984, ob 10. uri.

Proslava je posvečena krajevnemu prazniku, ki ga krajani praznujejo v spomin na tragični dogodek 7. julija 1943. leta. V soteski potoka Godiča, med planino Lom in Stadorjem, je bilo tistega jutra obkoljenih in zahrbtno pobitih 6 borcev-domočinov Gradimirove brigade in 1 talec-pastir. Tedaj je okupator odpeljal s seboj in interniral 7 pastirjev in mlekarja. Od teh so se kasneje le 4 vrnili, 4 pa so za vedno ostali v nemškem taborišču.

Posebno borcem NOV se ob spominu na planino Lom, Stador in Podkuk vrnejo spomini na nemalokrat prehojeno pot. Prav tu so bila pomembna partizanska stališča in križišča kurirjev in brigad. Tu, v neposredni bližini bivše meje med staro Jugoslavijo in tedanjo Italijo, je italijanski okupator posejal in utrdil več postojank. Ze novembra 1942. leta je pri nas nastajajoči partizanski enoti uspelo pregnati iz Podkuka in Kriko-vega vrha italijanski postojanki.

Tistim, ki se zdi peš pot prenaposna, bo iz Poljubinja (izpred trgovine) prevoz zagotovljen od 8. ure dalje. Na planini Lom bo poskrbljeno tudi za okrepčilo.

Dobrodošli in vabljeni!

Odbor ZB NOV Poljubinj

Obvestili

Ljubljanska sekcija BBO organizira avtobusni izlet v Kožbano, kjer bo nedeljo, 22. julija, na dan vstaje slovenskega naroda 40. obletnica manifestativnega zbora zahodno-primorskih aktivistov.

Prijave bomo sprejemali 11. julija v domu delegatov od 18. do 20. ure. Voznina je 200 dinarjev, Odhod bo v nedeljo, 22. julija, ob 7. uri s Trga osvoboditve.

Odbor

Loški muzej v Škofji Loki, ki je bil zaradi preureditvenih del zaprt vse od začetka leta, bo svoje zbirke odprl 30. junija 1984. Bogate in preurejene zbirke, ki so nastajale petinštrideset let, prikazujejo način življenja v tistem čudovitem koščku slovenske zemlje v porečju obeh Sor - Poljanščice in Selščice, vse od nastanka loškega gospostva pred tisoč leti mimo zbirke gradov, mesta, cehov, poslikane meščanske keramike in izpopolnjene etnografske zbirke do zbirke ljudske revolucije in NOB. Na bogastvo umetnosti na loškem opozarja čudovita zbirka zlatih oltarjev iz 17. stol. iz Dražgoš in galerija z zbirko rodbine Šubic, s freskami od Crnogroba do Suhe in Križne gore, z domačimi in tujimi mojstri. V galeriji, kjer muzej prireja občasne razstave, je v juliju postavljena samostojna razstava slik akademskega slikarja Janeza Hafnerja.

Vse to si boste obiskovalci lahko ogledovali tja do jeseni vsak dan, razen ob ponedeljkih, med 10. in 18. uro.

Zahvala

Domicilni odbor zaščitne čete pokrajinskega komiteja KPS za Slovensko primorje iz Nove Gorice se zahvaljuje vsem udeležencem velikega zborovanja, ki je bilo 3. junija 1984 na Oblakovem vrhu. Posebno zahvalo smo dolžni kolektivom Iskre, Kolektorja, Slovenijalesa, Zidraga iz Idrije in Spodnje Idrije, Lovskima družinama iz Idrije in Spodnje Idrije ter družbenopolitičnim organizacijam Gorenje Kanomlje, Milanu Klemenčiču z Oblakovega vrha in Tiskarni Toneta Tomšiča iz Ljubljane.

Borči zaščitne čete
točka 360

Poizvedba

V drugi polovici leta 1944 je bila v Zasipu izvedena akcija: odstranjevanje žice iz okupatorjevih telefonskih linij. Jeseniško-bohinjski odred je takrat potreboval material za postavitev telefonskih linij med taborn in bataljoni ter drugimi enotami. Okupator je imel povezavo med Vintgarjem in Podhomom čez hrib sv. Katarine. V akciji so bili dva borca, vezista JBO, in deset ali dvanajst solarjev - pionirjev iz Zasipa.

Radi bi več zvedeli o poteku te akcije, zato prosimo vse nekdanje udeležence (pionirje), da nam pošljejo svoje naslove. Ker je bila akcija izredno drzna in uspešna, bi več pričevanj in doživetij radi opisali in dokumentirali za zgodovino NOB.

Veseli bomo, če se nam boste oglasili na naslov: Aktiv vezistov NOV pri občinskem odboru ZZB NOV Jesenice.

Aktiv vezistov NOV
Jesenice

Prijetno presenečenje

Kdo ne bi bil vesel, če se ga spomni-
jo tovariši, s katerimi je v najhujših
časih delil več slabega kot dobrega, in
ki se še danes zavedajo, kako smo si
bili takrat drug drugemu potrebni.
Čas, ki pri nekaterih žal vse bolj poti-
ska v pozabo tiste hude dni našega
boja, pa vendarle ostaja pri mnogih še
vedno enako živ, in tako je tudi prav.

Tega živega spomina sem bil dele-
žen v nedeljo, 17. junija, ko se je po-
novno zbral pri semiškem predoru
nekdanji Belokranjski odred in mi po-
delil kot prvemu puškomitraljevcu te-
ga odreda zlato plaketo odreda.

Kako bi mi ne bilo prijetno pri srcu,
pa čeprav po toliko letih, ko so se me
spomenili tovariši in mi priznali to, kar
bi morali priznati tudi sami sebi, da
smo bili samo z neskončno požrtvoval-
nostjo in vero v naš pravični boj spo-
sobni tudi takih dejanj, ki so edino bila
zagotovilo, da bomo v tem našem boju
tudi zmagali.

Hvala vam, tovariši belokranjci, za
to meni neizrecno dragoceno prizna-
nje, hkrati pa za spodbudo mladi gene-
raciji, ki prevzema iz naših rok našo
preteklost in tudi našo skupno prihod-
nost z zavestjo, da je samo v trdem in
neizprosnem boju mogoče ustvariti to,
za kar smo se mi starejši bojevali.

Rafael Škrlj - Rafo

Dva datuma: 7. in 13. julij Uprli so se v Srbiji in Črni gori

Kako je zapisal tovariš Tito ob obletnici narodnoosvobodilnega boja v Jugoslaviji, smo prebrali v 11. knjigi Zbranih del Josipa Broza-Tita, ki je pred kratkim izšla v sodelovanju založb Komunist in Borec.

Izteklo se je leto dni narodnoosvobodilnega boja. Goloroki narodi Jugoslavije, zaradi izdajstva in strahopetnosti vojaških in civilnih oblasti prepuščeni okupatorjem na milost in nemilost, so se znašli pred izbiro – ali kot suženj upogniti vrat in se pustiti postopoma uničiti ali v oboroženem boju iskati svojo rešitev in svobodo. Zavoljo odločnosti in elana svojih najboljših sinov so narodi Jugoslavije izbrali drugo možnost. Na bojni klic Komunistične partije Jugoslavije se je ljudstvo v posameznih krajih začelo upirati. Najprej v Črni gori in Srbiji, zatem je ljudstvo stopilo v boj proti okupatorju v Bosni in Hercegovini, nato v Hrvaški, Dalmaciji in v Sloveniji.

Narodnoosvobodilni boj se ni razvijal enakomerno v vseh krajih Jugoslavije. V Črni gori je planila splošna ljudska vstaja 13. julija in kot burja pometla skoraj vse okupatorske garnizije. Ker pa je ta vstaja bolj izbruhnila kakor bila organizacijsko pripravljena, je bila začasno zadušena, boj proti okupatorju pa je dobil trajnejši značaj šele s sistematičnim organiziranjem osvobodilnih partizanskih enot. Leto

dni je črnogorska narodnoosvobodilna partizanska vojska zadajala okupatorju udarec za udarcem in ga stisnila v nekaj mest. Ker okupator ni mogel sam obvladati ljudske vstaje v Črni gori, je tako kot v drugih pokrajinah vztrajno zbiral vse domače izdajalce-federaliste, oficirje Draže Mihailovića oziroma londonske begunske vlade, pa je z njihovo pomočjo sestavil iz žandarjev, financarjev, podoficirjev in raznih petokolonskih elementov četniške bande. Le-te je z vednostjo begunske vlade dobro založil z vsemi vojnimi potrebščinami in nasilno mobiliziral tudi kmete ter krenil proti narodnoosvobodilni vojski – proti črnogorskemu narodu.

V Srbiji se je ljudska vstaja razvijala drugače. Majhne partizanske diverzantske skupine, ki so uničevale vojaške objekte, mostove, proge itd. so osvajale puško za puško, mitraljez za mitraljezom ter tako iz golorokih skupinic preraščale v velike in močne, dobro oborožene partizanske odrede po vsej Srbiji. Ta proces je potekal načrtno, organizirano, vendar s tako hitrim in močnim zamahom, da so se ti partizanski odredi že čez poldrugi mesec, to je v avgustu, z uspehom postavljali po robu kar celim nemškim divizijam. Uspešen boj dobro organiziranih partizanskih odredov je potegnil v vstajo srbski narod, ki ga je okupa-

tor strahovito ropal in iztrebljal. Osvobodeno je bilo mesto za mestom – cela območja. Nemškemu okupatorju je grozila nevarnost, da bo pognan iz Srbije. Toda tudi tu so se našli izdajalci, kakor so Nedić, Pećanac, Ljotić in pozneje tudi Draža Mihailović, ki so se postavili v službo nemških generalov in gestapa ter za Judežev denar postali krvniki srbskega naroda. S pomočjo teh izdajalcev je okupatorju že na začetku narodnoosvobodilnega boja, jeseni 1941, uspelo organizirati razne četniške bande, v tem ko je italijanskemu okupatorju uspelo isto v Črni gori šele devet mesecev pozneje. In šele ob pomoči teh izrodov srbskega naroda so nemški osvajalci uspeli ponovno okupirati večji del osvobodjene Srbije, del naše narodnoosvobodilne vojske pa potisniti iz zahodne Srbije v Sandžak. Tako kljub enotnosti vseh teh izrodov ljudstva z okupatorji, ki so se jim pozneje pridružile še bolgarske divizije, v Srbiji niso bili uničeni partizanski odredi narodnoosvobodilne vojske. Partizanski odredi v vzhodni Srbiji so vso zimo, pomlad in poletje junaško vzdržali vse nalete teh pisanih krvi željnih hord. Partizansko gibanje, narodnoosvobodilni boj v Srbiji se nadaljuje, v zahodni Srbiji in drugih krajih spet nastajajo partizanski odredi. Srbski narod nadaljuje boj za svojo osvoboditev.

Srečanje RVS Slovenije in Hrvatske

V Mariboru je bilo v soboto, 30. junija srečanje RVS podpraskih občin SR Hrvatske in SR Slovenije, na katerem so sodelovali predstavniki občinskih konferenc ZRVS Ormoža, Varaždina, Ptuja, Koprivnice, Čakovca, Krapine, Slovenske Bistrice, šestih mariborskih občin in mestne konference ZRVS Maribor. Letos je organizirala srečanje občinska konferenca ZRVS Maribor Tabor, ki je pripravila odlični program in nepozabno srečanje rezervnih vojaških starešin. Letos so dali poseben poudarek okrogli mizi o posebnostih načrtovanja priprav, organizaciji in usposabljanju RVS podpraskih občin. Razprava je potekala o vsebinskih specifičnostih programov občinskih konferenc ZRVS v Podravju, o metodah in oblikah usposabljanja in preverjanja znanja RVS, o pripravi in načinu an-

gažiranja predavateljev, o oblikah vključevanja RVS v obrambne in samozaščitne priprave organov družbenopolitičnih skupnosti, DPO, KS in OZD. Posebno skrb so v pogovorih posvetili izmenjavi medsebojnih izkušenj pri organiziranju in delovanju aktivov ZRVS, informativno-propagandni in založniški dejavnosti in nekaterim drugim problemom. Pri okrogli mizi so ugotovili, da več občinskih organizacij ZRVS načrtuje poleg obveznih tem tudi svoje specifične teme (Slovenska Bistrica, Ptuj, Maribor, Lenart). V nekaterih občinskih organizacijah se odločajo še posebej za teoretično obdelavo strategije obojenega boja (Slovenska Bistrica). Vse občinske konference ZRVS poleg preverjanja znanja organizirajo še orientacijsko-taktične pohode kot obliko usposabljanja. **M. Kos**

S kruhom in soljo

Kaj tako lepega, kar ganljivega starinskega in kakor se temu pravi – tradicionalnega, ne doživijo gostje nikjer drugje po svetu; le pri nas jih sprejemamo (še) kot Stari Slovani, kot pristni njihovi potomci s kruhom in soljo. Gostje, vsaj nekateri, se menda temu čudijo in ne razumejo, kaj naj to pomeni, saj bi hudobna propaganda mogla celo to obrniti v svoj prid, češ, da boste vedeli, tu boste živeli ali stradali le ob suhem kruhu, če že s samo soljo ne boste zadovoljni! Mi pa v svoji preproščini dajemo svojim hinavskim prijateljem in surovim sovražnikom ljubeznivo gorjačo v roke, češ, kar mahnite, da boste videli, kako smo pohlevni! In iskreni! Nikoli ne skrivamo svojih težav, najmanj pa tedaj, ko mislimo na kruh. Vsak dan lahko berete in slišite, kako tožimo in trobentamo v skrbi, ali bomo pozabili dovolj pšenice in zlasti, ali je bomo dovolj odkupili za kruh.

O, preljubi kruhek! In večne skrbi s kmetijstvom! Kratkoročni, srednjeročni, dolgoročni ali morda tudi kar (ne) priročni načrti za setve in žetve, za odkupe, pričakovanje (nestrpnost!) novih odkupnih cen, uradne vabe, ki se jim pravi premije za vsak kilogram odkupljene pšenice – venomer smo v tem vražjem mlinu med strahom in upom. Vprašanje pa je staro ali vselej novo: ali bomo imeli dovolj kruha? ali bomo odkupili dovolj krušnega žita? Ali bomo tudi letos uvažali pšenico? Ta vprašanje so postransko povezano še s tistimi, o katerih ne besedičimo tako radi ali ki jih nikakor ne moremo dobro razumeti. O njih bi lahko pisali tudi zabavne basni, n.p. kako ponujamo ne le ljubim, spoštovanim gostom iz tujine kruh in sol marveč našim domačim praisicem, kuram itd. tako imenovano zlato, domačo pšenico.

Tako je pač pri nas, sicer pa je bila pšenica od davnine po vsem svetu najdražje žito, celo nekakšno nadomestilo v svetovni trgovini za zlato. Tako je menda še zmeraj. Pri nas seveda ne. Iznašli smo veliko modrosti, da je koruza jugoslovanska nafta. Menda je res, vsaj kar zadeva špekulacije ali onesnaževanje z nafto uradnega javnega in skrivnega kupčevanja. Zato so kratkoročni, dolgoročni itd. kmetijski načrti lepo ali grdo vselej tako prilagojeni, da nas bolj skrbi ali bomo pridelali dovolj, kar največ koruze kakor pa pšenice. Pravimo, da nam za pšenico primanjkuje njiv. Včasih smo pšenico sejali na nad dveh milijonih hektarih (v vsej državi), približno enako površino je zavzemala koruza. Zdaj pa pšenico sejemo na približno poldrugem milijonu hektarov, koruza pa se košati na okrog milijon hektarov večji površini njiv. Pšenice pridelamo od pet do šest milijonov ton, koruze pa od deset do enajst milijonov ton. Če bi pridelali deset milijonov ton pšenice, bi z njo, skorajda brez koruze, lahko pitali vso živino, kolikor je imamo, medtem ko koruze ni nikdar dovolj in baje jo bomo »dolgoročno« pridelovali celo po 20 milijonov ton, tako da bo »jugoslovanska nafta« preplavila vse dosedanje pšenične njive. S kruhom in soljo bomo pričakali tudi tiste čase. **efes**

Čez dve leti spet na svidenje

Letošnje tradicionalno srečanje pobratenih mest Reke in Ljubljane je že petnajsto po vrsti. Minulo soboto sta na ljubljansko železniško postajo prispela dva posebna vlaka s približno 2.000 gosti in predstavniki samoupravnih interesnih skupnosti, organizacij združenega dela in delegacij tistih krajevnih skupnosti, ki so pobratene z ljubljanskimi. Gostom je izrekel dobrodošlico predsednik MK SZDL Ljubljana Tone Florjančič. V nagovoru je orisal pomen teh srečanj med mestoma Reko in Ljubljano.

Po krajšem kulturnem programu so se gostje napotili na obisk k nekaterim delovnim organizacijam in krajevnim skupnostim, da bi izmenjali medsebojne izkušnje na področju gospodarstva in delegatskega sistema. **Juže Čurin**

Obletnica gladovne stavke

Tretjega julija 1934 so hrastniški rudarji zaradi napovedanih ukrepov Trboveljske premogokopne družbe ostali v jamah in začeli gladovno stavko. Takoj so se jim pridružili trboveljski in zagorski rudarji, solidarno z njimi tudi delavci kemične tovarne, vrstile so se solidarne stavke po vsej Sloveniji. Ta stavka je bila prva

velika akcija slovenskega delavstva po uvedbi šestostopniške diktature, ki je odjeknila po vsej Jugoslaviji in širše. Na pritisk javnosti je morala Trboveljska premogokopna družba popustiti in rudarji so se po 72 urah gladovne stavke vrnili na površje, kjer so jim žene pripravile veličasten sprejem.

V spomin na ta dogodek

praznujejo občani Hrastnika. Letos so ta praznik praznovali na Dolah. Na osrednji prireditvi, ki so se je med drugim udeležili tudi Stane Dolanc, Lidija Sentjurc, Miloš Prosenc, Martin Mlinar, Emil Štern in predstavniki pobratene Raške, je govoril predsednik RS ZSS Marjan Orožen.

B. K.

Zgleden primer

O prazniku občine Ljubljana Šiška smo že poročali. Praznovanju pa so se pridružile tudi nekatere krajevne skupnosti. V mladi krajevni skupnosti Petra Držaja je praznovanje minilo v znamenju priložnostnih nagovorov, podelitvijo krajevnih priznanj in priznanj OF in s kulturnim programom. Nič posebnega bi rekli, toda kulturni program so popestrili znani operni umetniki, pevski zbor Karol Pahor in seveda učenci osnovne šole Riharda Jakopiča. Nihče od nastopajočih še pomislil ni na kakšen honorar. **Jože Čurin**

Pred nedavnim odkritim spomenikom žrtvam fašističnega nasilja v Ajševici pri Novi gorici. Spomenik stoji nedaleč od glavne ceste Nova Gorica-Ljubljana, njegova umetniška dovršenost pa je že do sedaj pritegnila marsikatero vozničko, da se je za hip ustavil in se poklonil žrtvam. **mst**

V spomin na Boga Flandra-Klusovega Jožeta

Minuli petek je minilo 40 let, ko so se nazadnje sestali borci štaba 2. bataljona Cankarjeve brigade z Bogom Flandrom-Klusovim Jožetom, da bi dokončno izdelali načrt za napad na ustaško postojanko Bosiljevo na Hrvaškem. V hudih bojih so zavzeli Bosiljevo, toda zmage ni dočkal Bogo Flander – Klusov Jože. V zadnjem jurišu na bunkerje je bil hudo ranjen in kmalu je umrl.

V spomin na borca revolucionarja je bila minuli petek v Lepodvorski ulici v Ljubljani slovesnost, na kateri je o liku Klusovega Jožeta spregovoril v imenu železarjev nekdanji Flandrov soborec Avgust Durjava. **J. Č.**

Maraton »Franja« letos že tretjič

Slovenski kolesarji bodo letos že tretjič na svoj način proslavili 22. julij, dan vstaje v naši republiki. V soboto, 21. julija, se bo namreč odpeljala na 155 kilometrov dolgo pot kolesarska karavana in prevozila tretji kolesarski maraton »Franja«.

Kakor že dvakrat doslej bo start v Tacnu, pot pa bo kolesarje vodila skozi Ljubljano, Vrhniko, Logatec, Idrijo, Cerkno čez Kladije, Gorenjo vas, Škofjo Loko, Vodice in znova v Tacen. Pokrovitelj te zanimive prireditve je tudi letos republiški odbor ZZB NOV, organizatorja pa Nedeljski dnevnik

in kolesarski klub Rog.

Organizatorji pričakujejo, da se bo maratona udeležilo 2000 kolesarjev v vseh starostnih kategorijah. Več udeležencev tudi ne bodo sprejeli. Zato pohitite s prijavi.

Vsi udeleženci maratona bodo razdeljeni v pet kategorij: moški od 15 do 30 let, od 30 do 45 let in nad 45 let ter ženske od 15 do 30 let in od 30 dalje.

Kakor vsako leto doslej bo na maratonu Franja vozila kolesa močna ekipa nekdanjih borcev in aktivistov NOV.

B. K.

tv-15 naš
TOVARIŠ

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNICA; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENICAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniki oddelke: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. 61001 Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana. Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35